

วิเคราะห์วรรณกรรมประเภทงานแปล

งานแปลส่วนใหญ่ของ สันต์ ท. โกมลบุตร คือชุดบันทึกจดหมายเหตุทางประวัติศาสตร์ ซึ่งพิมพ์เป็นเล่มแล้ว 3 เรื่องด้วยกัน นอกจากนี้มีงานแปลนวนิยาย และ เรื่องสั้น-สั้น (Short Short Story) อีกอย่างละหนึ่งเรื่อง งานแปลทุกชิ้นแปลจากฉบับภาษาฝรั่งเศส ในการสร้างงานแปลเขาใช้นามจริงเป็นนามผู้แปล คือ สันต์ ท. โกมลบุตร ยกเว้นงานแปลชุดจากรกรรม ซึ่งเขาแปลให้กับบริษัท "แพรพิทยา" จากฉบับภาษาฝรั่งเศส โดยผู้แต่งชื่อ Jean Bruce จำนวน 16 เรื่อง เขาใช้นามผู้แปลว่า "พ.พิทยา"

การแปลวรรณกรรมจากภาษาหนึ่งไปสู่อีกภาษาหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นวรรณกรรมประเภท วรรณคดี, สารคดี หรือ นวนิยาย ถือเป็นศิลปการประพันธ์อีกแขนงหนึ่งที่ยุ่แปลจะต้องมีคุณสมบัติที่ประกอบด้วยความสามารถ 2 ประการคือ เป็นทั้งนักภาษาศาสตร์ และ นักประพันธ์ ดังที่ Mary Duncan Carter กล่าวไว้ว่า

...งานแปลที่ดี ต้องเป็นผลงานที่ยุ่แปลให้ความสนใจในรายละเอียดต่าง ๆ ของเนื้อเรื่องเดิม และต้องเป็นผู้มีภูมิหลังที่เป็นความสามารถทางด้านภาษาศาสตร์ด้วย¹

ดร. วิทย์ ศิวะศรียานนท์ มีความเห็นเกี่ยวกับการแปลว่า

...การแปลเป็นการถ่ายทอดความรู้ความคิด และความรู้สึกระหว่างชนชาติต่าง ๆ...การแปลอาจมีมูลเหตุมาจากความพยายามที่จะยกระดับความรู้ของชาติให้เท่าเทียมกับต่างประเทศ

¹Mary Duncan Carter. Building Library Collection (4th ed.; Metuchin N.J.: Scarecrow, 1974), P.98.

...และการแปลเป็นศิลปะอย่างหนึ่ง²

งานแปลที่ดีคือ งานที่ผู้อ่านฉบับแปลในภาษาถิ่นของตนแล้ว สามารถเข้าใจทั้งเนื้อเรื่อง, ความคิด และความลึกซึ้งของเรื่องได้เท่ากับคุณสมบัติตั้งกล่าวในฉบับภาษาเดิม ทั้งนี้ผู้แปลจะต้องมีความสามารถสูงมากทางด้านภาษาศาสตร์ ทั้งภาษาในต้นฉบับเดิมและภาษาที่ถ่ายทอดออกเป็นฉบับแปล³

1. รายละเอียดในการวิเคราะห์งานแปล

ในการวิจัยงานแปลของ สันต์ ท. โกลมบุตร ผู้วิจัยได้ศึกษาวิธีการพิจารณาคุณค่าของงานแปล ตามหลักเกณฑ์ที่ผู้ทรงคุณวุฒิกล่าวไว้ตามที่ได้ยกมาอ้างแล้วนั้น ผู้วิจัยได้กำหนดหัวข้อแบบวิเคราะห์งานแปลขึ้น 4 ด้านด้วยกัน คือ

1. ด้านความสามารถของผู้แปล
2. ด้านความเหมาะสมในการเลือกเรื่องจากต้นฉบับภาษาเดิม
3. ด้านความถูกต้องในการใช้ศัพท์สำนวน
4. ด้านลักษณะรูปเล่มและคุณภาพในการพิมพ์

รายละเอียดในการวิเคราะห์แต่ละด้าน มีหลักประกอบในการพิจารณาดังนี้

1. ด้านความสามารถของผู้แปล
 - 1.1 ด้านคุณวุฒิและประสบการณ์ของผู้แปล
 - 1.2 งานแปลที่ได้รับรางวัล
 - 1.3 เป็นผู้แปลของกองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร

²วิทย์ ศิวะศรียานนท์, วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์, เรื่องเดิม

หน้า 262 - 267.

³ชุมนุมภาษาไทยคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, รายงานการประชุมครั้งที่ 8 (พระนศร: 2504), หน้า 59 - 61.

2. ด้านความเหมาะสมในการเลือกเรื่องจากต้นฉบับภาษาเดิม มีหลักประกอบในการพิจารณาดังต่อไปนี้

- 2.1 ประเภทของงานวรรณกรรมในต้นฉบับภาษาเดิม
- 2.2 ภูมิหลังของผู้เขียนและของเรื่องในต้นฉบับภาษาเดิม
- 2.3 คุณค่าของงานแปลในฉบับภาษาไทย
- 2.4 ความนิยมที่ได้รับ

3. ด้านความถูกต้องในการใช้ศัพท์สำนวน มีหลักประกอบในการพิจารณาดังนี้คือ

- 3.1 เปรียบเทียบกับฉบับแปลภาษาไทยของผู้แปลคนอื่น ๆ
- 3.2 การแปลศัพท์สำนวนได้ตรงกับศัพท์สำนวนในภาษาไทย
- 3.3 สำนวนภาษาที่แปลได้เข้ากับบรรยากาศของเรื่องในต้นฉบับเดิม
- 3.4 ตัวอย่างการแปล คำศัพท์ และ สำนวน

4. ด้านลักษณะรูปเล่มและคุณภาพการพิมพ์ มีหลักประกอบในการพิจารณาดังนี้คือ

- 4.1 ตัวอักษรและคุณภาพการพิมพ์โดยทั่วไปถูกต้อง ชัดเจน
- 4.2 ลักษณะรูปเล่มและภาพปก
- 4.3 ภาพประกอบ แผนภูมิ ตารางนี้ เเงอรรถกร ส่วนโยง และ ภาคผนวก

2. วิธีการวิเคราะห์

1. ผู้วิจัยได้ศึกษาวิธีการพิจารณางานแปลจากตำรา บทความ และ วิทยานิพนธ์ของผู้ทรงคุณวุฒิ เช่น

- 1.1 วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์ ของ ดร.วิทย์ ศิวะศรียานนท์
- 1.2 บทความเรื่อง "ข้อควรคำนึงในการแปลหนังสือหรือวรรณกรรม" ของ

นาย ชุน ประภาวิวัฒน์

- 1.3 วิทยานิพนธ์ เรื่อง "หนังสือแปลในประเทศไทย" ของ วรณี

ทองเคียน

- 1.4 วรรณกรรมวิจารณ์ ของ รัญจวน อินทรกำแหง
- 1.5 Building Library Collection by Mary Doncan Carter
- 1.6 Essay on the Principles of Translation by Alexander Fraser Woodbouselee.

2. ศึกษางานแปลฉบับภาษาไทย ของ สันต์ ท.โกมลบุตร ในด้านที่เกี่ยวข้องกับผู้แต่ง และจุดมุ่งหมายในการแต่งของวรรณกรรมแต่ละเรื่องในต้นฉบับเดิม

3. เปรียบเทียบงานแปลในฉบับภาษาไทยของ สันต์ ท.โกมลบุตร กับ งานแปลของผู้แปลอื่น ๆ ที่แปลจากเรื่องเดียวกัน

4. เปรียบเทียบงานแปลฉบับภาษาไทย ของ สันต์ ท.โกมลบุตร กับต้นฉบับในภาษาเดิมเท่าที่พอจะหาได้ เพื่อสำรวจและพิจารณาความสมบูรณ์ถูกต้องในฉบับภาษาไทย

5. สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้าน ภาษาฝรั่งเศส และด้านประวัติศาสตร์ไทย และผู้ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับงานแปลของ สันต์ ท.โกมลบุตร เพื่อขอทราบความคิดเห็นเกี่ยวกับผลงานแปลฉบับภาษาไทยของ สันต์ ท.โกมลบุตร เช่น

5.1 นาง กุลทรัพย์ เกษแมนกิจ ผู้อำนวยการกองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร

5.2 ศาสตราจารย์ วิชาสงวณ พงศบุตร ศาสตราจารย์ประจำแผนกวิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5.3 ดร. ไมตรี เคนอุดม อาจารย์พิเศษวิชาภาษาฝรั่งเศส มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยศิลปากร

5.4 นาย ขจร สุขพานิช ศาสตราจารย์พิเศษวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

6. สัมภาษณ์ สันต์ ท.โกมลบุตร เกี่ยวกับความคิดเห็น และวิธีการทำงานแปลของเขา ซึ่งรวมทั้งมูลเหตุจูงใจในการสร้างงานแปล, การเลือกเรื่อง และทัศนคติของผู้แปลที่มีต่อผลงานของเขาเอง

7. รวบรวมความคิดเห็นที่ได้จากการศึกษาวิธีการพิจารณาและประเมินผลงานแปล จากตำราวิชาการต่าง ๆ รวมทั้งจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่าน เขียน - บรรยายเป็นความเรียงตามรายละเอียดในการพิจารณาผลงานแปล 14 รายการดังที่กล่าวมาแล้วแต่คน

3. ผลการวิเคราะห์

3.1 ด้านความสามารถของผู้แปล

ในด้านที่เกี่ยวกับความสามารถในการแปลถ่ายทอดภาษาฝรั่งเศสที่ใช้เขียนในศตวรรษที่ 17 ออกเป็นภาษาไทยโดยเฉพาะในเนื้อเรื่องทางวิชาประวัติศาสตร์และพงศาวดารไทยนั้น หลักฐานที่จะนำมาอ้างอิงได้ถึงความถูกต้องสมบูรณ์ในการแปลวรรณกรรมที่มีลักษณะกึ่งกลาว ของ สันต์ ท. โกมลบุตร ก็คือ การที่เขาได้รับความเชื่อถือจากกองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ให้เป็นผู้แปล บันทึกจดหมายเหตุหลายฉบับ ของพระและนักการทูตชาวฝรั่งเศสที่เข้ามาในประเทศไทย สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พระมหากษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา ผู้ทรงมีพระเกียรติคุณในด้านความสัมพันธ์กับหลายประเทศในทวีปยุโรปสมัยศตวรรษที่ 17 ผู้วิจัยจะได้พิจารณาผลงานแปล ของ สันต์ ท. โกมลบุตรตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้

3.1.1 คุณวุฒิและประสบการณ์ของผู้แปล

สันต์ ท. โกมลบุตรได้เล่าถึงประวัติการศึกษาของเขาไว้ว่า เขาเริ่มการศึกษาที่โรงเรียนเทพศิรินทร์ เรียนจนถึงชั้นมัธยมปีที่ 2 แล้วจึงย้ายไปเข้าเรียนที่โรงเรียนอัสสัมชัญ ในแผนกภาษาฝรั่งเศส เมื่อเขามีอายุได้ไม่ถึง 11 ปีบริบูรณ์ เขาได้เล่าถึงการเรียนภาษาฝรั่งเศสที่โรงเรียนอัสสัมชัญไว้ว่า

๖. การศึกษาที่โรงเรียนอัสสัมชัญ โดยเริ่มค้นหาคำใหม่ตั้งแต่ชั้นมูล ไม่ทำให้ข้าพเจ้าลำบากใจประการใด เพราะมีพื้นฐานความรู้ภาษาอังกฤษจากเทพศิรินทร์มาบ้างแล้ว จึงทำให้การเรียนของข้าพเจ้าคืบหน้าดีพอใช้ จากชั้นมูล, ชั้นประถม 2 ชั้น, ชั้นเตรียม และชั้นมัธยมอีก 6 ชั้น ข้าพเจ้าใช้

...เวลาเรียนเพียง 8 ปีเท่านั้น...ตั้งแต่ชั้นประถม 1 ปีไป
จนถึงชั้นมัธยม 6 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายของการเรียน ข้าพเจ้าสอบ
สอบไล่ตำแหน่งที่ 6 เพียง 3 ครั้งเท่านั้น...⁴

นอกจากนี้ สันต์ ท.โกมลบุตร ได้กล่าวถึงการรับเหรียญรางวัลเกียรติยศ
สำหรับผู้สอบไล่ที่ 1 ไว้ด้วยว่า

...ถ้าอนุญาตให้เป็นกรรมสิทธิ์แล้ว ข้าพเจ้าคงมีเหรียญเช่นนั้น
ไว้ดูเล่นคงชอบทีเดียว เรื่องนี้คุยได้เต็มปาก เพราะทะเบียน
การสอบของโรงเรียนมีเป็นหลักฐานอยู่⁵

จากข้อความที่ยกมาแล้วนั้น แสดงถึงความสามารถในการเรียนภาษาฝรั่งเศส
ของเขาตั้งแต่ครั้งยังอยู่ในวัยเยาว์ นอกจากนี้ สันต์ ท.โกมลบุตรยังกล่าวว่า ประสบการณ์
ที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงานแปลอีกประการหนึ่ง คือ การที่โรงเรียนได้ส่งเสริมการอ่าน
หนังสือภาษาฝรั่งเศสในห้องสมุดของโรงเรียนอัสสัมชัญ แม้ว่าในขณะนั้นเขาจะเลือกอ่าน
เฉพาะนิทานสำหรับเด็กก็ตาม แต่ก็เป็นแนวทางให้เกิดความคิดที่จะถ่ายทอดเรื่องที่ได้อ่าน
ในภาคภาษาฝรั่งเศสออกเป็นภาษาไทย และนิสัยชอบอ่านหนังสือภาษาฝรั่งเศสนี้ได้ติดตัว
มาหลังจากเรียนจบจากโรงเรียนอัสสัมชัญแล้ว เขาจะแสวงหานวนิยายฉบับภาษาฝรั่งเศส
อ่านอยู่เสมอ และในสมัยแรกที่เขาเริ่มงานเขียนนวนิยายนั้นเขาได้อาศัยเค้าโครงเรื่อง
จากการอ่านหนังสือภาพยนตร์ภาษาฝรั่งเศสบ้าง จากนวนิยายภาษาฝรั่งเศสบ้าง นับว่าเป็น
การเริ่มต้นการเขียนนวนิยายด้วยการแปลงเรื่องจากภาษาฝรั่งเศสก่อน

⁴สันต์ เทวรักษ์, "ความหลังในโลกหนังสือพิมพ์" เรื่องเดิม 3 (1 มิถุนายน, 2495), 16.

⁵เรื่องเดียวกัน, 3 (1 กรกฎาคม, 2495), 39.

เมื่อเขาเข้ารับราชการที่กระทรวงมหาดไทยในตำแหน่งล่ามภาษาฝรั่งเศสประจำกระทรวง เขารับหน้าที่เป็นล่ามประจำจังหวัดชายแดนของไทยที่มีอาณาเขตติดต่อกับแคว้นอินโดจีนของฝรั่งเศสซึ่งในปัจจุบันนี้ คือ ประเทศลาว และ ประเทศเขมร งานในหน้าที่สามของ เขาเป็นงานที่ต้องใช้ภาษาฝรั่งเศสในการติดต่อราชการระหว่างประเทศ สันต์ ท.โกมลบุตร ได้ปฏิบัติราชการในหน้าที่ล่ามภาษาฝรั่งเศสอยู่ถึง 12 ปี นับได้ว่าเป็นผู้มีประสบการณ์ด้านความสามารถในการใช้ภาษาฝรั่งเศสทำหน้าที่เป็นล่ามอยู่เป็นเวลานาน แสดงว่าเขาเป็นผู้มีความสามารถในการแปลถ่ายทอดจากภาษาไทยเป็นภาษาฝรั่งเศส และจากภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาไทย แต่ตัวเขาเองมีความเห็นว่าความสามารถในการทำหน้าที่เป็นล่ามนั้น แม้จะถือว่าเป็นการแปลถ่ายทอดจากภาษาหนึ่ง ไปสู่อีกภาษาหนึ่งก็ตาม นับว่าเป็นการแปลที่มีลักษณะต่างกับการแปลจากเอกสารหรือจากหนังสือ เป็นเล่ม เขาเห็นว่า การแปลทั้งสองลักษณะนั้น เป็นวิธีการใช้ภาษาที่มีลักษณะแตกต่างกันในด้านการใช้สติปัญญา เพราะเหตุว่า ผู้ทำหน้าที่เป็นล่ามต้องมีความฉับไวทั้งความคิดและคำพูด แต่การนั่งแปลหนังสืออยู่ที่โต๊ะเขียนหนังสือ ต้องใช้ความสุขุมรอบคอบประกอบด้วยหลักฐานช่วยในการค้นคว้าอ้างอิงต่าง ๆ หลายฉบับ นอกเหนือไปจากความสามารถในการใช้ภาษา⁶

แต่ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ความสามารถอย่างสูงในการใช้ภาษาฝรั่งเศสของ สันต์ ท.โกมลบุตร มีมาตั้งแต่สมัยที่เขาเข้ารับราชการเป็นล่ามแล้ว ประสบการณ์ในการแปลถ่ายทอดทั้งสองภาษา เป็นเสมือนหนทางที่ทอดไปสู่ความเป็นนักแปลที่สามารถของเขาด้วย

3.1.2 งานแปลที่ได้รับรางวัล

สันต์ ท.โกมลบุตร ได้แปลเรื่องสั้น-สั้น (Short-Short Story)

1 เรื่อง คือ เรื่อง "ระหว่างความรักและความหิว, นกพิราบของปิริกัง" ซึ่งเป็นเรื่องที่แปลขึ้น เมื่อสมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย จัดให้มีการประกวดแปลจากภาษา

⁶สัมภาษณ์ สันต์ ท.โกมลบุตร วันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2519

ฝรั่งเศสเป็นภาษาไทยเมื่อ วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2517 โดยที่สมาคมเป็นผู้กำหนด
เรื่องในภาษาฝรั่งเศสให้ผู้เข้าแข่งขันแปลจากเรื่องภาษาฝรั่งเศสเรื่องเดียวกันทุกคน
ผลการตัดสินปรากฏว่าบทแปลของ สันต์ ท.โกมลบุตร ได้รับรางวัลที่ 1 ดังสำเนาประก
กาผลผลการตัดสินดังต่อไปนี้

สมาคมภาษาและหนังสือ
แห่งประเทศไทย

P.E.N. International Thailand
Center.

ประกาศผลประกวดการแปล

ตามที่สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ประกาศ
ให้มีการประกวดการแปลภาษาฝรั่งเศสเป็นไทยขึ้น เมื่อ 1 มกราคม 2517 และหมดเขต
ลงใน วันที่ 31 มีนาคม 2517 นั้น ปรากฏว่ามีผู้ส่งเข้าประกวด 10 ราย ดังนี้

หมายเลข 1	สันต์ ท. โกลนบุตร	กรุงเทพฯ
หมายเลข 2	ม.ล. สุภรัตน์ สรรพพากย์พิสุทธิ์	กรุงเทพฯ
หมายเลข 3	น.ส. พรทิพย์ วงศ์สุรวังน	กรุงเทพฯ
หมายเลข 4	น.ส. สุทธิณี ยาวะประภาษ	กรุงเทพฯ
หมายเลข 5	ธัญญรัตน์ ปาณะกุล	กรุงเทพฯ
หมายเลข 6	สุขุม สมศิริ	อุดรธานี
หมายเลข 7	ปราณี ศิริจันทร์พันธ์	กรุงเทพฯ
หมายเลข 8	สุภา รุ่งศิรินันท์พร	ชัยภูมิ
หมายเลข 9	น.ส. พรรณิกา จรรย์แสง	กรุงเทพฯ
หมายเลข 10	น.ส. ดวงเค็ญ เจริญชาติ	สมุทรปราการ

สมาคมขอแสดงความขอบคุณท่านที่ส่งเรื่องเข้าประกวดทุกท่าน เพราะแสดงถึง
ความร่วมมือเป็นอย่างดีในงานของสมาคม

สมาคมได้เชิญมีนามต่อไปนี้ เป็นคณะกรรมการตัดสิน คือ

1. พล.ท.จ.ม.ล. มานิจ ชุมสาย ประธานกรรมการ
2. ม.ร.ว. ควงใจ ชุมพล กรรมการ
3. นาย เจื้อ สุตะเวทิน กรรมการและเลขานุการ

คณะกรรมการไครวมคะแนนแล้วตัดสินให้จำนวนของ สันต์ ท. โกลนบุตร ได้รับ
รางวัลเงินสด 500 บาท พร้อมทั้งวุฒิบัตรของสมาคม

จึงขอประกาศให้ทราบทั่วกัน

สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์

10 พฤษภาคม 2517

ต่อไปนี้เป็นเนื้อเรื่องในภาษาฝรั่งเศส ที่สมาคมภาษาและหนังสือเป็นผู้กำหนดให้แปลเป็นภาษาไทย พร้อมทั้งคำแปลเป็นภาษาไทย ของ สันต์ ท. โกมลบุตร

Entre L'amour et La Faim, le pigeon de Buriden.

Entre tous les pigeons de ce square ou j'aime, à cause d'eux, aller m'asseoir quelques instants en flaneur, sur le banc ensoleillé faisant face au bassin de marbre, Donald-s'est pour moi son nom de plume-est le plus effronté.

Il m'a donné hier une leçon de choix.

Simplement vetu, non pas en neigeux pigeon-paon, mais en rustre de ville: robe gris ardoise, gorgerin changeant vert et rose emprisonnant étroitement le col, double bande noire à l'aile, pattes passées au vermis rouge, oeil doré. Un beau mâle, en vérité, et qui le sait.

Amoureux, au surplus, et pour cela fort recherché des quelque quinze à vingt pigeonnnes du square qui, délaissant ses rivaux, lui font un incessant cortège, allant à ses côtés, à petits pas coquets, tandis qu'il élève en triomphante roue, l'éventail madrilène de sa queue noir et argent.

Amoureux, oui, mais on ne peut l'être tout le temps. Tandis que, pour la gourmandise, il m'est pas d'heure. Je sais que Donald préfère à tout la brioche; pour cela, je me viens jamais le voir sans en amener une, moelleuse en son papier de soie. Il connaît ce papier et, du plus loin qu'il me voit, accourt, tandis qu'auprès du banc, je commence à émietter le festin pour lui et ses pigeonnnes.

On, hier, quand j'arrivai, pas de Donald!, Ou donc était-il? Quelle affaire pressante l'arrachait à sa gourmandise?

Je le sus vite. Celle de ses épouses - que j'appelle Donzelle, à cause de certains airs qu'elle se donne - se tenait pressée entre lui et le bassin de marbre, prisonnière de sa convoitise.

Il pietinait fievreusement en cherchant son bec. L'affaire, évidemment, ne traina pas; mais, il faut croire que Donzelle laisse après elle un goût renouvelé car Donald n'avait pas plus tôt repris sa pose de repos, les ailes trainantes et la queue balayant le gravier de l'allée, qu'il s'élança à nouveau vers elle.

On, là-bas, devant mon banc, le festin s'émiettait. Ventre affamé n'a pas d'oreilles, Donzelle s'y précipita - petit ventre d'acier bruni qui connaît le goût de la brioche.

Qu'allait faire Donald entre faim et amour?

Il hésita un instant, mais repris aussitôt, s'enleva d'un vol bref vers le groupe picorant où il choisit entre les plumes bleues, rousses, blanches, la place qui lui convenait : contre Donzelle, qu'il se mit à bousculer par jeu courtois. Et cela jusqu'au moment où séduite enfin par sa constance, elle le suivit en roucoulant, jusqu'au green du plus tendre ray-grass.

Un roucoulement du fond de gorge, irresistible.

C'est à ce moment que parut, dans le square, le vieil officier de marine aux poches toujours garnies de croutes de pain pour ses amis emplumes.

C'en était trop! Devant l'affaire gagnée et peut-être, maintenant, perdue, Donald eut un sursaut. Qu'allais faire Donzelle? Certes! elle eut un mouvement de fuite, mais les becs ne s'étaient pas quittés.

L'instant d'après, le ray-gras, fin comme cheveux, pliait sous leur double poids.

ระหว่างความรักกับความหว
นกพิราบของปีริคัง¹

ในบรรดานกพิราบทั้งหมดที่จัตุรัสแห่งนั้น ซึ่งข้าพเจ้าชอบไปนั่ง เล่นชั่วคราวชั่วยาม
อยู่กับพวกมัน บนมานั่งอันอาศัยแสงอาทิตย์ เบื้องหน้าทางหน้าต่างหินอ่อน มีอยู่ตัวหนึ่งชื่อ
โคนัลค่อน เป็น "สมณานาม"² ของมันที่ข้าพเจ้าตั้งใจให้เป็นนกภูลาภาวณกตัวอื่น ๆ

เมื่อวานนี้ มันโคโตะทเรียนอันทรงคุณค่า³ แก่ข้าพเจ้า

ความการแต่งกายอย่างธรรมดา ๆ มีใจอย่างนกพิราบพันธุ์นกยูงขาวราวกับหิมะ
หากเป็นแบบบ้านนอกเขากรุง , เลื่อแสงสีเทาหินชนวน , ทับทรวง เลื่อมสีปีกแมลงทับ (เปลี่ยน-
จากเขียวเป็นชมพู) ประทับอยู่รอบคออย่างแนบสนิท ที่ปีกมีแถบคำดู ขาสีแดงเป็นมันวับ
ดวงตาสีทอง ความจริงมันเป็นนกตัวผู้ที่รูปหล่อเหลามากทีเดียว และใครจะรูปร่าง เล่าหนอ

ยังแถมเป็นนักรักเสียอีกด้วย ฉะนั้นแท้จริง เป็นที่ใฝ่หาของบรรดานางนกพิราบ
จำนวนสิบห้าถึงยี่สิบตัวที่จัตุรัสแห่งนั้น ซึ่งทอดทิ้งคู่แข่งของตัว หันมาหอมลอมมันอยู่ตลอด
เวลามียอมทาง เตะและไปข้าง ๆ คอยกวางนอย ๆ ทำนองคักจิวรี⁴ ส่วนมันก็กระดก
แพนหางคลี่เป็นพัดเสปนควยขนหางสีคำกับสีน้ำเงินของมัน เป็นรูปร่างลอประภาศุขัยชนะ

เป็นนักรักหรือ ไซแล้ว แต่เราก็คงไม่อาจที่จะเป็นนักรักใดตลอดเวลา ส่วนความ
มักกินมันชั่วยามมีกาลเวลาไม่ ข้าพเจ้าทราบดีว่าโคนัลค่อนไปรูดขนมบริ่อช⁵ ยิ่งกว่าสิ่งใด ๆ
ฉะนั้นข้าพเจ้าจึงไปเยี่ยมมันโดยไม่ลืมนี่จะมีคิกมือไปคอยขึ้นหนึ่งเสมอ ซึ่งอ่อนนุ่ม หนุ่มควย
กระดากใหม่เต็ม มันจู่กระดากขึ้นนี้โคโตะ พอมันเห็นข้าพเจ้าแต่ไกล ก็จะแล่นเข้ามา
หาในขณะที่บริเวณไกลมานั่งนั้น ข้าพเจ้าเริ่มบินขึ้นเป็นชั้นเล็ก ๆ เพื่อเลี้ยงมันและพวก
นางนกของมัน

ครั้นมาวานนี้ เมื่อข้าพเจ้าไปถึงก็ไม่เห็นโคนัลค่อน มันไปอยู่เสียที่ไหนเล่า มีกระ
รืบควนอะไรในนิกหรือที่พรางมันไปเสียจากความมักกินของมันโค

แล้วข้าพเจ้าก็ทราบในไมซา นางคูสมรสของมันตัวหนึ่งซึ่งข้าพเจ้าตั้งชื่อให้ว่า
นังคองแซล⁶ เนื่องจากอาการกิริยาบางประการที่เจ้าหลอนแสดงออกมาให้ประจักษ์
ซุกเบียดอยู่ระหว่างตัวมัน (โคนัลค่อน) กับอาน้ำหินอ่อน ถ่าลึงตกเป็นทฤษฎีแห่งคำถุษาของ
มันอยู่ มันย่าเห่าอย่างยามใจพุดาง ไซหาปากของนางนก กิจกรรมนั้นมิได้กินเวลาเนิ่นนาน
เทวโคเลย แต่เราจะคงเชื่อว่านังคองแซลคงจะทิ้งรสชาติอันโอชะไวให้ใครกระทำซ้ำ
ใหม่อีกเป็นแน่ คอยว่าเจ้าโคนัลค่อนยังมีพื้นที่จะพักให้หายเหนื่อยดี หง ๆ ที่ปีกตกและ
หางลากเมคกรวดดูทราญคามทางดูเอนอยู่ ก็ว่าเจ้าหานางนกนอีกคำรบหนึ่งแล้ว

หากว่าที่นั้น ครงทนามานังของข้าพเจ้ายังมีชั้นขนมเรียรายอยู่ ทองหิวยอมไม่มีห⁷
นังคองแซลไซเขาไปหา ทองนอย ๆ สีเหล็กมซึ่งรสชาติของขนมบริ่อชเป็นอันดี

ระหว่างความหวกับความรักนั้น โคนัลค่อนจะเลือกเอาอย่างไหนดีหนอ
มันคงเลอยู่วะขณะหนึ่ง แต่ครั้นแล้วก็คงสติโคในทันใด มันบินขึ้นไปในระหว่างชวง
สั้นไปทางฝูงนกพิราบที่ถ่าลึงจิก (อาหาร) กินกันอยู่ เลือกจอมลงระหว่างกลางชน(นก)

สีฟ้า, สีแดง, สีขาว ตามที่มันเห็นว่าเหมาะ เคียงข้างกับนางคองแซล, เริ่มเบียดกระเซะ
เลนควยทางท่าอันสุภาพอ่อนโยน จนถึงวาระที่อัครนพการุตามคือไม่ได้ นางจึงตามมัน
ไปพลางคูดอยู่ในลั่วคอง กระทั่งถึง "ลาน" หญ้าแพรกอันอ่อนนุ่ม

เสียงตุลุมตุลในลั่วคอง ช่างเหลือที่จะอุกกลิ่นเสียนี่กระไร

ในขณะนั้น นายทหารเรือแก่ ๆ คนหนึ่ง ซึ่งมีเปลือกขนมบ่งพกตุงกระเป๋ายูเสมอ
เพื่อสัตว์ปีกของ เขาเหล่านั้น ก็ปรากฏตัวขึ้นที่จตุรัสนั้น

มากไปแล้วละ... ตอนหาภิจักรูมที่กุมขัยชนะไว้ได้แล้ว และบัดนี้บางที่อาจสูญ
สลายไปก็เป็นโคเซนนี่ โคนัลคิงแกสะคอง เอือก แมคองแซลจะวากูระไรหรือ แนนเทียว
นวนนองท่าหาว่าจะเบี่ยงหนี แกจะงอยปากก็ยังมีตะบิคคึกพันกันอยู่ไมคลาอุคลว

ครูกอมมา หญ้าแพรกอันละเอียดอ่อนราวกับเส้นเกศา กยุมยวมควยนำหนักกตัม
ของมันทั้งสองรา.

อัง เกร มาร์ตินด็อง

ภาพประกอบโดย โกลิค จาสัง

สันต์ ท. โกมลบุตร

แปล

1. Buridan นามกรว่า ผู้ง คุษฎีบัณฑิตกวีวิชาการศึกษา เกิดที่เมืองเบทีน
ประเทศฝรั่งเศส (ราว ค.ศ. 1300 ถึงหลัง ค.ศ. 1358) เป็นอธิการบดีของมหาวิทยาลัย
แห่งกรุงปารีส เมื่อ ค.ศ. 1327 คารมจากบทประพันธ์เรื่อง "ลาของปิริคัง" ของเขา
ได้ถูกนำไปใช้ เป็นนิทานเปรียบเทียบสถานภาพของบุคคลที่ไคร้มีการุชัคชวณจากสองฝ่าย
แล้วมีรุที่จะเลือกลงฝ่ายไหนดี โดยสร้างภาพพจน์เป็นลาตัวหนึ่ง ซึ่งมีความหิว (อาหาร)
และระหยา (น้ำ) อยุพอ ๆ กัน แล้วไปยืนอยู่ระหว่างนำถั่งหนึ่งกับขาวโอตพอนหนึ่งในระยะ
ที่ห่างเท่า ๆ กัน

2. ในต้นฉบับใช้คำว่า nom de plume ซึ่งเราแปลได้ว่า "นามปากกา"
แต่ในที่นี้ใช้ว่า "นามปากกา" ไม่เหมาะ เพราะ plume อาจแปลว่า "ขนนก" ก็ได้
(สมัยที่ยังไม่มีปากกาเหล็กใช้ ขนนกแข็ง ๆ บากปลายแหลมแล้วมาปลายจุ่มนำหมึกเขียน)
เจ้าโคนัลคมีขน (นก) มากับตัว ผู้เขียนจึงใช้คำ nom de plum เป็นการ "เล่นคำ"
ในทางภาษา

3. Choix แปลว่า "การเลือก" ก็ได้ และเรื่องนี่ก็เกี่ยวกับการเลือกอยู่ด้วย
4. Cōquetterie อุกการุเชิงเจ้าชู้ คัจจจริต ยั่ววานู มารยา แสร้งทำ
5. Brioche ขนมหาคควยแปลงสาธุ แบ่งเชื้อ เนยกับไข่
6. Donzelle หญิงสาวที่มีเบอหลังออฉาว

๗. หมายความว่า กมหน้ากมตากินอย่างเคี้ยว ไม่ยอมฟังเสียงอะไรทั้งนั้น⁷

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ส่วนเกินของงานแปลชิ้นนี้อยู่ที่คำอธิบาย "ชื่อ" และ "คำศัพท์" เพิ่มขึ้นนอกเหนือจากบทแปลภาษาไทยซึ่งมีความถูกต้องทั้งคำ เนื้อเรื่อง และภาษาสำนวน คำอธิบายที่ให้ไว้ใน "เชิงอรรถ" ทำให้ผู้อ่านในภาคภาษาไทยได้เข้าใจเนื้อเรื่องและอารมณ์ของฉบับภาษาเดิมเพิ่มขึ้น

เมื่อย้อนกลับไปดูงานเขียนเรื่องสั้นในสมัยแรก ๆ ของเขา โดยเฉพาะเรื่อง "เคี้ยว-นกขมิ้น" ผู้วิจัยมีความเห็นว่า สิ่งที่ส่งเสริมความสามารถในการแปลเรื่อง "ระหว่างความรักและความหิว" คือการที่ สันต์ ท. โกมลบุตร เคยมีประสบการณ์ในการสร้างจินตนาการระดับสูงมาแล้วจากการเขียนเรื่อง "เคี้ยว-นกขมิ้น" ซึ่งเป็นเรื่องสั้น-สั้นขนาดเดียวกัน และมีเนื้อหาที่บรรยายถึงลักษณะและอารมณ์ของนกเช่นเดียวกัน เขาจึงมีความเข้าใจในท่าทางและความคิดของเจ้านกพิราบน้อยของปรีดงได้อย่างลึกซึ้ง จนกระทั่งสามารถถ่ายทอดออกเป็นภาษาไทยอย่างไต่กรรกรสเท่าเทียมกับต้นฉบับในภาษาเดิม ซึ่งเป็นผลให้งานแปลชิ้นนี้ได้รับรางวัลที่ 1 ในการประกวดแปลจากสมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย

3.1.3 ผู้แปลของกองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร

งานแปลของกองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ที่ สันต์ ท. โกมลบุตร เป็นผู้แปลและรวมพิมพ์เป็นเล่มแล้วมี 3 เล่มด้วยกัน คือ

1. จดหมายเหตุการเดินทางไปสู่ประเทศสยามของ บาทหลวง ทาซาร์ดี เล่มที่ 1
2. จดหมายเหตุการเดินทางไปสู่ประเทศสยามของ บาทหลวง ทาซาร์ดี เล่มที่ 2
3. ราชอาณาจักรสยามในงานแสดงศิลปหัตถกรรม ณ ซังป๋อ เคอ มาร์ส ใน พ.ศ. 2421 และ ณ พระราชวังแวร์ซายส์ ใน พ.ศ. 2229 กับพระเจ้ากรุงสยามทั้งสองพระองค์

⁷สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย, ประกาศผลประกวดการแปล "ภาษาและหนังสือ" 31 พฤษภาคม, 2517. ฉ.12, หน้า 79-84.

ในปัจจุบัน (พ.ศ. 2519) สันต์ ท.โกมลบุตร กำลังทำงานแปลจากต้นฉบับของ กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ คือ เอกสารของกระทรวงทหารเรือฝรั่งเศสในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย และเขากล่าวว่ายังมีงานแปลจากภาษาฝรั่งเศสอีกหลายชิ้นที่ทางกองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ เป็นผู้มอบให้เขาทำ

ผู้วิจัยได้ขอสัมภาษณ์ นาง กุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ ผู้อำนวยการกองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร เพื่อขอทราบเหตุผลที่หน่วยราชการแห่งนี้ได้เลือกให้ สันต์ ท.โกมลบุตร เป็นผู้แปลเอกสารเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทยจากต้นฉบับภาษาฝรั่งเศส ซึ่งไม่ใช่ภาษาฝรั่งเศสที่ใช้เขียนในปัจจุบัน คือ จดหมายเหตุ 2 เล่มแรก เป็นภาษาฝรั่งเศสที่ใช้เขียนในสมัยศตวรรษที่ 17 ส่วนเล่มที่ 3 เป็นภาษาฝรั่งเศสที่ใช้เขียนในสมัยศตวรรษที่ 18 หรือสมัยรัตนโกสินทร์ ภาษาฝรั่งเศสทั้งสองสมัยนั้นมีตัวสะกดและคำศัพท์จำนวนมากที่ไม่เหมือนกับภาษาฝรั่งเศสที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน

ผู้อำนวยการกองฯ ได้อธิบายว่า การที่กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ เลือก สันต์ ท.โกมลบุตร ให้เป็นผู้แปลเอกสารดังกล่าวออกเป็นภาษาไทย เนื่องจากได้เห็นผลงานแปลภาษาฝรั่งเศสที่เป็นเอกสารสมัยอยุธยาของเขามาก่อนแล้ว อาทิ เช่น "จดหมายเหตุลาลูแบร์ฉบับสมบูรณ์," "ชีวิตและมรดกกรรมของก้องสรวงซ่งพอลคอน" และ "ประวัติศาสตร์ธรรมชาติและการเมืองแห่งราชอาณาจักรสยามในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช" เป็นต้น ทางกองได้พิจารณางานแปลดังกล่าวของเขาแล้วพบว่า มีความถูกต้องสมบูรณ์กว่าฉบับแปลเป็นภาษาไทยของผู้แปลอื่น ๆ เช่น "จดหมายเหตุลาลูแบร์" เคยมีการแปลมาก่อนแล้ว คือ ฉบับของ พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ซึ่งทรงแปลจากฉบับภาษาอังกฤษที่ A.P.Ger R.S.S. แปลมาจากฉบับภาษาฝรั่งเศสอีกทอดหนึ่ง และการแปลฉบับนี้ยังไม่จบบริบูรณ์

นอกจากนี้กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ ได้พิจารณาคุณสมบัติด้านอื่น ๆ ของ สันต์ ท.โกมลบุตร เพิ่มอีกด้วย เช่น เห็นว่าเขาเป็นผู้มีความรู้ความสามารถสูงในด้านภาษาฝรั่งเศส ทั้งนี้ได้พิจารณาจากการที่เขาเคยรับราชการ เป็นล่ามภาษาฝรั่งเศสประจำกระทรวงมหาดไทย ผู้มีผลงานด้านปฏิบัติในแถบจังหวัดชายแดนของประเทศไทยด้านที่ติดต่อกับ

กับอินโดจีนของฝรั่งเศส ซึ่งในปัจจุบันนี้คือ ประเทศลาว และ ประเทศเขมร

ผู้อำนวยการกองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ได้กล่าวอีกว่า สันต์ ท. โกลนบุทร มีคุณสมบัติของการเป็นนักแปลที่ดีและมีความสามารถเด่นเหนือผู้แปลคนอื่น ๆ ที่ทางกองได้คัดเลือกให้มาทำงานแปล คือ นอกจากเขาเป็นผู้มีความรู้ความสามารถทั้งภาษาฝรั่งเศส และภาษาไทยแล้ว เขายังเป็นนักแปลผู้มีความประณีตละเอียดลออในการทำงาน เช่น ให้คำอธิบายเพิ่มเติมไว้ในส่วน "เชิงอรรถ" เขียนคำปรารภ และ คำนำของผู้แปล เพื่อเป็นการปูทางเข้าสู่เนื้อเรื่อง นอกจากนี้เขายังมีคุณสมบัติที่น่าับถืออย่างยิ่งในการทำงานได้ตรงตามเวลาที่ทางราชการได้กำหนด ไม่ว่าจะเป็นการเชิญพบเพื่อตรวจสอบต้นฉบับหรือกำหนดระยะเวลาในการทำงานแปลแต่ละชิ้นที่ทางกองมอบหมายให้ และปรากฏว่า สันต์ ท. โกลนบุทร มักจะทำงานเสร็จก่อนเวลาที่ทางราชการกำหนดให้เสมอ และเขาส่งผลงานแปลที่ประณีตเรียบร้อยเป็นต้นฉบับพิมพ์ครั้งที่งดงามเป็นระเบียบ

นอกจากนี้กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ ถือว่าผู้ที่รับงานแปลให้กับหน่วยงานนี้เป็นผู้มีส่วนช่วยเหลือราชการอย่างหนึ่ง เนื่องจากเงินค่าสมนาคุณในการแปลนั้นมีจำนวนน้อยมาก สำหรับอัตราค่าแปลจากต้นฉบับภาษาฝรั่งเศสทางราชการกำหนดไว้ดังนี้

งานแปลจากภาษาฝรั่งเศส สมัยศตวรรษที่ 20 ค่าแปล 80 บาท ต่อ 1000 คำ

งานแปลจากภาษาฝรั่งเศส สมัยศตวรรษที่ 19 ค่าแปล 100-120 บาทต่อ 1000 คำ

งานแปลจากภาษาฝรั่งเศส สมัยศตวรรษที่ 18, 17, 16 ค่าแปล 130-150 บาท

ต่อ 1000 คำ

อัตราค่าแปลที่กรมศิลปากรตั้งไว้นั้นจะเห็นได้ว่ามีราคาสูงกว่าค่าทาง วุฒิปัญญาของผู้แปลเป็นอย่างมาก นับเป็นอุปสรรคอีกอย่างหนึ่งในการเสาะแสวงหาผู้แปลที่มีความสามารถสูงและเต็มใจทำงานให้ราชการ โดยไม่คำนึงถึงค่าตอบแทนเป็นความมากน้อยตามจำนวนเงินตรา สำหรับผู้แปลคนอื่น ๆ ที่ทางกองพอจะมอบงานให้ทำได้ด้วยเห็นว่ามีคุณวุฒิและความสามารถเหมาะสม แต่ท่านเหล่านั้นมักเป็นข้าราชการที่มีงานในหน้าที่ของปฏิบัติอยู่เป็นประจำ และไม่มีเวลามากพอที่จะอุทิศให้กับงานแปลดังกล่าวได้ กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร จึงถือว่าเป็นโชคดีและเป็นบุญคุณที่ สันต์ ท. โกลนบุทร

รับเป็นผู้แปลเอกสารทางประวัติศาสตร์ไทยจากฉบับภาษาฝรั่งเศสให้กับราชการ เพราะเขาเป็นผู้มีความสามารถสูงทางด้านภาษาฝรั่งเศสโบราณ และวิชาประวัติศาสตร์ไทย รวมทั้งความสามารถในการใช้ภาษาไทยด้วย และเขาเป็นผู้เต็มใจอุทิศเวลาให้กับงานแปลที่ทางราชการมอบให้ โดยไม่ถือว่าเงินค่าตอบแทนที่ได้รับจากทางราชการจะมีจำนวนมากน้อยเท่าใด⁸

ในการทำงานแปลให้กับทางราชการนี้ สันต์ ท. โกมลบุตร กล่าวถึงการทำงานแปลเอกสารจากภาษาฝรั่งเศส เป็นภาษาไทยให้กับกองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ว่าเป็นการทำงานที่เขารักและพร้อมที่จะอุทิศเวลาทั้งหมดให้กับงานแปลดังกล่าว อย่างไม่คำนึงถึงจำนวนเงินค่าแปลว่าจะมากหรือน้อยเพียงใด เพราะมีความพอใจและภูมิใจที่ได้ทำงานแปลที่เขารัก และเนื่องจากในปัจจุบันนี้เขาไม่มีงานเขียนนวนิยายอีกแล้วจึงพร้อมที่จะอุทิศเวลาทั้งหมดให้กับงานแปลเพียงอย่างเดียว⁹

ลักษณะการทำงานของ สันต์ ท. โกมลบุตร ที่เขาเป็นผู้กล่าวมาแล้วนั้นเป็นข้อพิศุจน์ค่านิยมของผู้อำนวยการกองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ ที่ว่าผลงานแปลของเขามีความถูกต้อง สมบูรณ์ ประณีตละเอียดละออ สมกับเป็นงานของผู้มีความรู้สูงทางด้านภาษาศาสตร์ ทั้งภาษาไทยและภาษาฝรั่งเศส

จากการพิจารณาคุณสมบัติของ สันต์ ท. โกมลบุตร ด้านประสบการณ์ คุณวุฒิ ความรู้และความสามารถด้านภาษาศาสตร์ ซึ่งพิศุจน์ได้จาก ผลงานแปลที่ได้รับรางวัล และเป็นผู้ได้รับเลือกให้เป็นผู้ทำงานแปลให้กับทางราชการ ทั้งที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และสัมภาษณ์ทนายผู้เกี่ยวข้องมาแล้วนั้น พอจะพิศุจน์ได้ว่าเขาเป็นนักแปลผู้มีผลงานเป็นที่เชื่อถือได้

⁸สัมภาษณ์ นาง กุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ ผู้อำนวยการกองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร วันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2519

⁹สัมภาษณ์ สันต์ ท. โกมลบุตร วันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2519

3.2 ความเหมาะสมในการเลือกเรื่องจากฉบับภาษาเดิม

ลักษณะเด่นของเรื่องในฉบับภาษาเดิมที่ สันต์ ท. โกมลบุตร นำมาแปลเป็นฉบับภาษาไทย คือ เป็นบันทึกจดหมายเหตุ เรื่องที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย โดยที่ผู้เขียนบันทึกฉบับนั้น ๆ ได้ประสบเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เขากล่าวถึงด้วยตัวเอง บันทึกจดหมายเหตุที่มีลักษณะเช่นนี้ เป็นเอกสารอ้างอิงชั้นต้น Primary Sources ซึ่งเป็นหลักฐานที่มีคุณค่าสำหรับนักวิจัย นักศึกษา หรือผู้สนใจเรื่องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทย โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ผู้วิจัยจะได้พิจารณาถึงความเหมาะสมในการที่ผู้แปลได้เลือกเรื่องจากต้นฉบับภาษาเดิมนำมาแปลเป็นฉบับภาษาไทย ตามรายละเอียดทั้ง 4 รายการตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้

3.2.1 ประเภทของวรรณกรรมในฉบับภาษาเดิม

สันต์ ท. โกมลบุตร มีความถนัดและสนใจในการเลือกแปลสารคดีประเภทบันทึกจดหมายเหตุของชาวฝรั่งเศสผู้เข้ามาติดต่อกับประเทศไทยในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชและสมัยรัตนโกสินทร์ เขาได้แปลนวนิยายจากภาษาฝรั่งเศส 1 เรื่อง คือ เรื่อง "พอกแดง" ซึ่งเป็นนวนิยายที่มีโครงเรื่อง ฉาก และตัวละคร อยู่ในสมัยรัชกาลที่ 5 ต่อกับรัชกาลที่ 6 เพราะฉะนั้นจึงพอจะสรุปได้ว่า สันต์ท. โกมลบุตร มีความถนัดและสนใจฉบับเดิมภาษาฝรั่งเศสที่มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และพงศาวดารไทย

ต้นฉบับในภาษาฝรั่งเศสที่เขานำมาแปล เป็นบันทึกจดหมายเหตุของชาวฝรั่งเศส ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช 6 เล่มด้วยกัน ทุกเล่มเป็นบันทึกที่ผู้เขียนกล่าวถึงประวัติศาสตร์ ภูมิประเทศ สังคมของชาวไทย ราชสำนัก รวมทั้งนโยบายต่างประเทศของไทยและของชาติต่าง ๆ ที่มีต่อประเทศไทย บันทึกจดหมายเหตุในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ที่รวมพิมพ์เป็นเล่มแล้วมีตามรายชื่อต่อไปนี้

1. จดหมายเหตุลาอูแบร์ ฉบับสมบูรณ์ แปลจาก Du Royaume de Siam 1691 ของ M. De La Loubère.

2. ประวัติศาสตร์ธรรมชาติและกวีเมืองแห่งราชอาณาจักรสยามในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช แปลจากเรื่อง *Histoire Naturelle et Politique du Royaume de Siam* ของ Nicolas Gervaise.

3. ชีวิตและมรณกรรมของ กิ่งสัทซังซ์ ฟอลคอน แปลจากเรื่อง *Mémoire du Père Beze Sur La vie De Constance Phulkon*, ของ Père De Beze.

4. จดหมายเหตุการเดินทางไปสู่ประเทศสยามของ บาทหลวง คาร์ซาร์ด เล่มที่ 1 และเล่มที่ 2 แปลจากเรื่อง *Voyage de Siam des Père Jésuites* ของ Père Tachard.

5. จดหมายเหตุรายวันฉบับสมบูรณ์ ของ บาทหลวง เคอ ชัวซีย์ แปลจาก *Journal du Voyage de Siam* ของ Abbé de Choisey.

บันทึกของชาวฝรั่งเศสในสมัยรัตนโกสินทร์ ในสมัยรัชกาลที่ 4 มี 2 เรื่องคือ

1. เล่าเรื่องกรุงสยาม โดย มุขนายกมิชซังซ์ ปาลเลอกัวซ์ แปลจากเรื่อง *Description Du Royaume Thai ou Siam*, ของ Mgr. Pallegoix.

2. ราชอาณาจักรสยามในงานแสดงศิลปหัตถกรรม ณ ซังปี เคอ มาร์ส์ ใน พ.ศ. 2421 และ ณ พระราชวังแวร์ซายส์ ใน พ.ศ. 2229 กับ พระเจ้ากรุงสยามทั้งสองพระองค์ แปลจากเรื่อง *Le Royaume de Siam au Champ de Mars en 1878, et a la Cour de Versailles en 1688 et Deux Rois de Siam*, ของ Etienne Gallois.

นอกจากนี้ยังมีงานแปลนวนิยายและเรื่องสั้น จากภาษาฝรั่งเศสอีก ดังนี้

1. เรื่อง "พอกแดง" แปลจากเรื่อง *Pho Dég* ของ P. Louis Rivière.

2. เรื่องสั้น-สั้น ที่แปลขึ้นเพื่อแข่งขันในการประกวดแปลของ สมาคมภาษาและหนังสือฯ คือเรื่อง "ระหว่างความรักและความหิว, นกพิราบของ ปีริคัง" แปลจากเรื่อง *Entre L'amour et La Faim, le Pigeon de Buridan*, ของ Andrée Martignon.

3. นวนิยายชุดจากรกรรม แปลจากฉบับภาษาฝรั่งเศส ซึ่ง Jean Bruce เป็นผู้แต่ง และ สันต์ ท.โกมลบุตร แปลให้สำนักพิมพ์แพรวพิทยา ใช้นามปากกาว่า พ.พิทยา ซึ่งทางสำนักพิมพ์แพรวพิทยาตั้งขึ้นให้ใช้สำหรับเรื่องแปล หนังสือที่ สันต์ ท.โกมลบุตร แปลในนามปากกานี้มีเพียง 16 เล่มเท่านั้น ทั้งหมดเป็นงานแปลจากหนังสือชุดจากรกรรม O.S.S. 117 คืองานแปลที่มีชื่อเรื่องดังต่อไปนี้¹⁰

1. พินาศทรชน
2. ตามดวง
3. ศลยจารชนในฮ่องกง
4. ลางว้ายร้ายในญี่ปุ่น
5. มือปืนเพชรฆาตบุกบางกอก
6. ผจญภัยในกัลกัตตา
7. หักเขี้ยวนางสิงห์
8. เลือดล้าง เลือด
9. ความลับชั้นสุดยอด
10. เกลือเป็นหนอน
11. ลวงคองูเหา
12. หลงมานเหล็ก
13. หนอนบอนใต้
14. รหัสแห่งโคเกียว
15. ผจญภัยในมอสโกว์
16. เล่ห์พิศवास

¹⁰สัมภาษณ์ สันต์ ท.โกมลบุตร วันที่ 17 กรกฎาคม พ.ศ. 2519.

งานวรรณกรรมในฉบับภาษาฝรั่งเศสที่ผู้วิจัยได้แยกประเภทมาแล้วข้างต้นนั้น พอจะสรุปได้ว่า งานแปลชุดที่มีคุณค่าทางการศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและสังคมไทย คือประเภทบันทึกจดหมายเหตุนองชาวต่างประเทศผู้ได้เข้ามาพบเห็นเหตุการณ์ในประเทศไทยด้วยตนเอง รวมทั้งงานแปลนวนิยายที่ใช้ฉากและเหตุการณ์ดำเนินโครงเรื่องในประเทศไทยด้วยอีก 1 เรื่อง ส่วนงานแปลชุดนวนิยายจารกรรม เป็นการรับจ้างทำงานแปลให้กับสำนักพิมพ์เพื่อการค้าแต่เพียงอย่างเดียว เพราะฉะนั้นในการพิจารณาหรือประเมินค่าวรรณกรรมประเภทงานแปลของ สันต์ ท. โกมลบุตร ในหัวข้อลำดับต่อไปจากนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงแต่เฉพาะงานแปลชุดประวัติศาสตร์ และนวนิยายที่ใช้ฉากและโครงเรื่องในประเทศไทยสมัยรัชกาลที่ 5 ต่อกับรัชกาลที่ 6 เท่านั้น

3.2.2 ภูมิหลังของผู้เขียนและของเรื่องในฉบับภาษาเดิม

ภูมิหลังของผู้เขียนและของเรื่องในฉบับภาษาฝรั่งเศส เป็นหลักฐานที่จะยืนยันถึงความเหมาะสมในการที่ผู้แปลเลือกเรื่องนั้น ๆ ขึ้นมาแปล ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะได้อธิบายภูมิหลังของผู้เขียนและของเรื่องในฉบับภาษาฝรั่งเศส ตามที่ สันต์ ท. โกมลบุตร ได้กล่าวไว้ในงานแปลที่รวมพิมพ์เป็นเล่มแล้ว ในส่วนที่เป็น "คำนำ" ของผู้แปล และ "คำนำ" ของตัวเรื่อง ตามลำดับดังนี้

1. มร. เคอลาลูแบร์ ผู้เขียนเรื่อง "จดหมายเหตูลาลูแบร์ ฉบับสมบูรณ์" เป็น "เอกอัครราชทูตผู้มีอำนาจเต็ม"¹¹ เดินทางจากประเทศฝรั่งเศสเข้ามาเจริญสัมพันธไมตรีกับประเทศไทย ในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เขาได้กล่าวถึงการเดินทางออกฝรั่งเศสมายังประเทศไทย และการเดินทางกลับไปถึงประเทศฝรั่งเศสไว้ว่า

¹¹มร. เคอ ลาลูแบร์, จดหมายเหตูลาลูแบร์ฉบับสมบูรณ์ เรื่องเดิม, หน้า 3.

"...เราเดินทางจากท่าเรือเมืองแบรสก์ เมื่อวันที่ 1 มีนาคม ค.ศ. 1687 และจอดทอดสมอ ณ กรุงสยาม เมื่อวันที่ 27 กันยายน ปีเดียวกัน แล้วออกเดินทางกลับเมื่อ วันที่ 3 มกราคม ค.ศ. 1688 และขึ้นบกที่เมืองแบรสก์เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคมต่อมา¹²

มร. เดอ ลา ลูแบร์ ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายในการเดินทางมาประเทศไทยในครั้งนั้นไว้ว่า นอกจากเพื่อเจริญสัมพันธไมตรีระหว่างสองประเทศแล้ว เขายังมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจเรื่องราวและเหตุการณ์ต่าง ๆ ไปในประเทศไทยด้วย ดังที่เขาเขียนไว้ใน "คำนำ" ซึ่งเป็นจดหมายถึงท่าน มาร์กีส์ เดอ ตอร์ซี (Monsieur le Marquis de Torcy) ผู้เป็นเสนาบดีคนหนึ่งของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ในจดหมายดังกล่าว มร. เดอ ลา ลูแบร์ ได้กล่าวไว้ว่า

"...โดยพระราชกระแสรับสั่ง ซึ่ง เกลากระดมได้รับพระราชทานเกียรติยศ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดทำจากพระองค์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในการที่เกลากระดมได้เดินทางไปสู่กรุงสยาม ในสิ่ง เอกเรื่องราวนานาประการที่แปลก ๆ เกี่ยวกับประเทศนั้น บรรดาที่เกลากระดมได้ประสบเห็นมณีใหญ่ทองคำทองแท้ที่สุดเท่าที่เกลากระดมสามารถจะกระทำได้¹³

จากข้อความที่ยกมาข้างต้นนั้นทำให้ได้ทราบว่า มร. เดอ ลา ลูแบร์ บันทึกเรื่องราวในจดหมายเหตุผลนับนี้ขึ้นเพื่อรายงานเรื่องราวต่าง ๆ ที่เขาได้พบเห็นในประเทศไทยสมัยนั้น ซึ่งได้แก่การสำรวจและศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และชีวิตความเป็นอยู่ต่าง ๆ ไป ของชาวไทยตามที่เขารายงานไว้ในบันทึกฉบับนี้

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 4.

¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 1.

ถ้าพิจารณาตามข้อเท็จจริงเกี่ยวกับระยะเวลาที่ มร. เคอ ลาลูแบร์ ได้เข้ามาอยู่ในประเทศไทยเพียง 3 เดือนเศษ และตามจุดมุ่งหมายในการเขียนบันทึกของเขาแล้ว จดหมาย เหตุฉบับนี้มีความเหมาะสมที่จะแปลออกเป็นฉบับภาษาไทย เพื่อให้คนไทยปัจจุบัน ผู้ไม่มีความรู้ภาษาฝรั่งเศสที่ใช้เขียนในสมัยนั้น ได้รู้วาทะชาวยุโรปในสมัยศตวรรษที่ 17 มีความคิดเห็นอย่างไรต่อประเทศไทยและคนไทยทางด้านประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และ วัฒนธรรม และความคิดเห็นดังกล่าวน่าเชื่อถือได้มากน้อยเพียงใด ถ้าคำนึงถึงระยะเวลาอันสั้นที่ผู้เขียนได้เข้ามาอยู่ในประเทศไทย

2. นิโกลาส์ แชรแวงส (Nicolas Gervaise) ผู้แต่งเรื่อง "ประวัติศาสตร์ ธรรมชาติและการเมืองแห่งราชอาณาจักรสยาม" เป็นบุคคลหนึ่งในคณะราชทูตของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งประเทศฝรั่งเศสที่เข้ามาเจริญสัมพันธไมตรีกับประเทศไทย ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชและเขาได้มาพำนักอยู่ในประเทศไทยถึง 4 ปี เรื่องราวที่เขาบรรยายไว้ในหนังสือเรื่องนี้จึงประกอบด้วยรายละเอียดที่น่าสนใจและแตกต่างกับบันทึกของ มร. เคอ ลาลูแบร์ เล่มที่กล่าวถึงมาแล้วนั้น ในภาคที่เป็น "คำนำ" ของผู้พิมพ์ "จากผู้พิมพ์ถึงผู้อ่าน" มีข้อความที่กล่าวถึง นิโกลาส์ แชรแวงส ผู้เขียนเรื่องไว้ว่า

... เขายืนยันสิ่งที่ได้เห็นมาด้วยตาของเขาเอง... การได้พำนักอยู่ถึงสี่ปีในประเทศสยาม ย่อมใหญ่หลวงแก่เขาที่จะค้นพบสิ่งซึ่งผู้เขียนมาแต่ก่อนไม่อาจจะพบได้¹⁴

หนังสือเรื่องนี้เป็นรายงานที่เขียนขึ้นเพื่อทูลเกล้าถวายแก่พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 โดยตรง เพราะมีหลักฐานเป็นเอกสารที่พระราชทานพระบรมราชานุญาต ให้จัดพิมพ์ได้

¹⁴ นิโกลาส์ แชรแวงส. ประวัติศาสตร์ธรรมชาติและการเมืองแห่งราชอาณาจักรสยาม สันต์ ท. โทมลบุตร แปลจาก Histoire Naturelle et Politique du Royaume de Siam. par Nicolas Gervaise (พระนคร: กาวหนา, พ.ศ. 2506),

ในประเทศฝรั่งเศส เมื่อปี ค.ศ. 1688 สันต์ ท. โทมัส ไทป์แลออส พระราชทานพระบรมราชานุญาตฉบับนี้ รวมไว้ตอนต้นเรื่องด้วย นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายในการเขียนเรื่องนี้เพิ่มอีกด้วยว่า

... เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่บุคคลผู้ปรารถนาจะไปสู่ประเทศ
สยามด้วย เพราะเหตุว่าถ้าเป็นความอยากหรืออยากเห็นหนูนาง
ใหญ่บุคคลใดเกินทางไป บุคคลผู้นั้นก็จะประสบความพอใจใน
การอ่านภาคตนของหนังสือเล่มนี้¹⁵

วิธีการเขียนเรื่องของ นิโกลาส์ แซรวาล เป็นวิธีการที่ผู้จัดพิมพ์ฉบับภาษาฝรั่งเศส
ได้อธิบายไว้อย่างน่าเลื่อมใส ซึ่งเป็นการสนับสนุนให้เนื้อเรื่องทั้งหมดเป็นที่น่าเชื่อถือยิ่ง
ขึ้น คือตอนที่กล่าววว่า

... เพื่อที่จะให้มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการ
เมืองกับศาสนาแห่งราชอาณาจักรนั้น จากอุงไซ เวลัวและความลำบาก
มากอยู่ในการศึกษาภาษาสยาม... เพราะว่าการใช้ภาษา (พื้นเมือง)
นั้นเป็นความจำเป็นที่นักหนาที่จะศึกษาโดยอย่างถึงแก่น ความรู้การอ่านหนังสือ
ภาษาสยามที่สำคัญ ๆ อันตกมาอยู่ในมือบ้าง ด้วยการศึกษาอย่างสนิหสนม
กับบุคคลที่มีความรู้แจ้งเห็นจริงในบุพนิพนธ์เหล่านั้น เป็นคุณมิตรภาพอัน
เปี่ยมไปด้วยความไวเนื้อเชื่อใจ ซึ่งขุนนางในคณะทูตมีอยู่อยู่เขากะทั่ง
แยกกันที่กรุงปารีส และการสนทนาปราศรัยกับบุคคลเหล่านั้นเพื่อคลี่คลาย
เหตุผลกลางประการที่ชาวสยามถือเป็นการลับคอชาวต่างประเทศอยู่ใน
โอกาสนั้น ได้เป็นเครื่องช่วยให้เขาเขียนหนังสือประวัติศาสตร์เล่มนี้ได้
สำเร็จสมบูรณ์ยิ่งขึ้นเป็นเอกประการ¹⁶

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 12

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 12.

จากภูมิหลังของผู้เขียนรวมทั้งจุดมุ่งหมายและวิธีการเขียนค้นฉบับเดิม ดังที่ได้ยกมาแล้วนั้น จะเห็นได้ว่าหนังสือเล่มนี้มีความเหมาะสมที่จะแปลออกเป็นฉบับภาษาไทย เนื่องจากเป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์ไทยอีกฉบับหนึ่งที่ใช้เป็นหลักฐานอ้างอิงชั้นต้นได้ และเพื่อนำมาเปรียบเทียบกับเอกสารประเภทเดียวกัน ในการแสวงหาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ที่ถูกต้องสมบูรณ์ที่สุดเท่าที่จะหาได้

3. บาทหลวง โคลด เคอะ แบส (Claude de Beze) ผู้รวบรวมชีวประวัติและเอกสารในการเขียนเรื่อง "บันทึกความทรงจำของ บาทหลวง เคอะแบส เกี่ยวกับชีวิตและมรณกรรมของ ก็องสแตซซ์ ฟอร์ดคอน" เป็นบาทหลวงชาวฝรั่งเศสที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทยสมัย สมเด็จพระนารายณ์มหาราช และออกจากประเทศไทยไปหลังจากที่พระเพทราชาขึ้นครองราชสมบัติแล้ว ผู้รวบรวมค้นฉบับในภาษาฝรั่งเศสเพื่อพิมพ์ออกเผยแพร่ได้สันนิษฐานว่า บาทหลวง เคอะแบส ได้เขียนบันทึกนี้ขึ้นเพื่อส่งไปถวาย บาทหลวง ฟรังซัวส์ เคอ ลา แซส พระผู้สำเร็จราชการของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14

ความน่าเชื่อถือของผู้เขียนและของเนื้อเรื่องในบันทึก อยู่ที่ ผู้เขียนเป็นผู้ที่ได้ประสบเหตุการณ์จริง ๆ ที่เกิดขึ้นในกรุงศรีอยุธยา ในช่วงระยะเวลาที่เขากล่าวถึงเรื่องราวทั้งหมดในบันทึกฉบับนี้ ผู้วิจัยจะได้วิจารณ์และประเมินค่าบันทึกเล่มนี้อย่างละเอียดในหัวข้อที่ 4

4. บาทหลวง ตาซาร์ค (P.Tachard) ผู้เขียนเรื่อง "บันทึกการเดินทางสู่ประเทศสยาม ครั้งที่ 1" และ "บันทึกการเดินทางสู่ประเทศสยาม ครั้งที่ 2" เป็นพระบาทหลวงรูปหนึ่งในคณะบาทหลวงเยซุอิต ซึ่ง พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ส่งมายังประเทศไทยเพื่อทำการเผยแพร่คริสต์ศาสนา และพยายามหาทางเกลี้ยกล่อมให้สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงเปลี่ยนไปนับถือคริสต์ศาสนา ในคณะบาทหลวงเหล่านี้มีอยู่รูปหนึ่งซึ่งมีความสำคัญและเป็นที่ยอมรับของพระราชกฤษฎีกาของสมเด็จพระนารายณ์ คือ บาทหลวง กวีแยต ตาซาร์ค ผู้เดินทางมาประเทศไทยถึง 3 ครั้งด้วยกัน ดังที่อ้างไว้ในคำนำของเรื่อง "จดหมายเหตุการเดินทางสู่ประเทศสยามครั้งที่ 2" ของ บาทหลวง ตาซาร์ค ว่า

...บาทหลวง กวี๋ย คาซาร์ค ได้เดินทางมาประเทศไทย 3 ครั้ง ครั้งแรกเดินทางมาใน พ.ศ.2228 โดยมากับคณะทูตของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ซึ่งมี เซอวาลิเออร์ เดอ โชมองค ราชทูต... เมื่อส่งคณะทูตอันมีออกพระวิสุทรสุนทร เป็นราชทูตไปประเทศฝรั่งเศส ก็ทรงมีพระบรมราชโองการให้ บาทหลวงคาซาร์คเดินทางกลับไปฝรั่งเศสกับคณะทูตดังกล่าว ครั้นบาทหลวงคาซาร์คเดินทางกลับไปประเทศฝรั่งเศสแล้ว ได้นำบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ อันเกี่ยวกับการเดินทางและสิ่งทีคนโคพบเห็นในประเทศไทยไปตีพิมพ์เผยแพร่ในประเทศฝรั่งเศสให้ชื่อเรื่องราว "Voyage de Siam des père jesuites, envoyés par le roy aux Indes & à la Chine, Avec leurs observations astronomiques et leurs remarques de physique de géographic d'hydrographic & d'histoire"

การเดินทางสู่ประเทศไทยครั้งที่ 2...บาทหลวงคาซาร์คได้เดินทางมาใน ค.ศ.1687-1688 (พ.ศ.2230-2231) การเดินทางครั้งนี้ได้กลับมาพร้อมกับราชทูตไทยซึ่งมีออกพระวิสุทรสุนทร เป็นราชทูต... ระหว่างที่อยู่ในประเทศไทย บาทหลวงคาซาร์คได้จดบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ที่พบเห็น และที่โคยินโคยฟังมาเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ บ้านเมืองไทย ศาสนา และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เรื่องราวที่เกี่ยวกับสมเด็จพระนารายณ์มหาราชไว้อย่างละเอียด เมื่อเขาโคเดินทางกลับไปยังประเทศฝรั่งเศสแล้ว เขาก็ได้นำบันทึกเรื่องราวเหล่านี้ไปพิมพ์เผยแพร่ที่ปารีส ในปี ค.ศ.1689 (พ.ศ.2232) โดยโคได้รับพระบรมราชานุญาตจากพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 หนังสือฉบับนี้มีชื่อเรื่องราว "Second Voyage du Père Tachard et des père Jesuites envoyés par le Roy. au Royaume de Siam"...

ส่วนการเดินทางมาประเทศไทยครั้งที่ 3 นี้ ไม่ปรากฏว่าบาทหลวงคาซาร์คได้จดบันทึกเรื่องราวไวแล้วที่พิมพ์เผยแพร่

แต่ได้มีหลักฐานปรากฏอยู่ในประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 36
จดหมายเหตุโคลเนวาทหลวงคาซาร์คโคเดินทางมาประเทศ
ไทยครั้งที่ 3 ในรัชกาลสมเด็จพระเพทราชา¹⁷

เมื่อพิจารณาถึงภูมิหลังของผู้เขียน และที่มาของ เนื้อเรื่องในต้นฉบับภาษาฝรั่งเศส
แล้วจะเห็นได้ว่า "บันทึกจดหมายเหตุการเดินทาง" ของ บาทหลวงคาซาร์ค หังครั้งที่ 1
และครั้งที่ 2 นับเป็นเอกสารที่มีค่าเหมาะสมควรแก่การนำมาแปลเป็นภาคภาษาไทยเพราะ
เป็นเอกสารอีกฉบับหนึ่ง¹⁸ ที่ผู้เขียนได้ประสพเหตุการณ์ที่เขาเขียนไว้ด้วยตนเอง เป็นการ
เพิ่มเอกสารชั้นต้นทางวิชาประวัติศาสตร์ไทยชั้นอีกเล่มหนึ่ง ซึ่งจะ เป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจ
และนักค้นคว้าวิจัย ในการนำไปเปรียบเทียบกับวรรณกรรมประเภทเดียวกันและร่วมสมัย
กัน ที่ผู้อื่นเป็นผู้เขียน

5. บาทหลวง เคอ ชัวซีย์ (Abbé de Choisy) ผู้บันทึกเรื่อง "จดหมายเหตุ
รายวันการเดินทางไปสู่ประเทศสยาม" เป็นผู้ช่วยทูตในคณะของ เซอวาเลียเอ่ เคอ
โชมองต์ บาทหลวง เคอ ชัวซีย์ เดินทางมาถึงประเทศไทยเมื่อ กันยายน พ.ศ. 2228
และพักอยู่ในประเทศไทยจนถึง เดือนธันวาคม พ.ศ. 2228¹⁸

สันต์ ท. โกลมบุตร ได้กล่าวถึงวิธีการรวบรวมเรื่องราวเพื่อใช้เขียนบันทึก
ของ บาทหลวง เคอ ชัวซีย์ ไว้ใน "คำนำของผู้แปล" ว่า

¹⁷ กรีย คาสาร์ค, บันทึกจดหมายเหตุการเดินทางครั้งที่ 2, สันต์ ท. โกลมบุตร
แปลจาก Voyage de Siam des père jésuites. par Quy Tachard (พระนคร,
กรมศิลปากร, 2519), หน้า ก-จ.

¹⁸ เคอ ชัวซีย์, จดหมายเหตุการเดินทางไปสู่ประเทศสยาม, สันต์ ท. โกลมบุตร
แปลจากเรื่อง Journal du Voyage de Siam. par Abée de Choisy.
(พระนคร: กวางหนา, 2516), หน้า ก.

...ความรู้เรื่อง เมืองไทยของผู้เขียนจดหมายเหตุนั้น
นี่... ได้มาจากหนังสือ เกตจกจำของผู้เขียนเอง ในระหว่างที่
พำนักอยู่ในประเทศสยามนั้นทางหนึ่ง ส่วนใหญ่จะได้จาก
ม. ก่องสัทซ หรือเจ้าพระยาวิชาเยนทร์ ผู้มีอำนาจอยู่ในสมัย
นั้น... และอีกทางหนึ่งจากบรรดาชาวทูตไทยที่เดินทางไปฝรั่ง-
เศสด้วยกัน จึงดูผิดบ้างถูกบ้างแล้วแต่ความทรงจำของผู้เขียน
จะซื่อสัตย์แค่ไหนเพียงไร และเท่าที่จะสามารถพูดกันรู้เรื่อง
ได้... แค เคอ ชิวซี๋ย เป็นคนมีอารมณ์ขัน มีเรื่องเขียนจดหมาย
เหตุไฉนทุกวัน (เขาคอยเพียงวันเดียวเท่านั้นที่ไม่ปรากฏในคน
ฉบับ...) นับว่าเป็นคนที่มีความขยันหมั่นเพียรเอาการอยู่¹⁹

และเขายังได้กล่าวถึงคุณสมบัติอีกประการหนึ่งของ บาทหลวง เคอ ชิวซี๋ย ว่า

... ข้อที่น่าสังเกตุอย่างหนึ่งก็คือ เคอ ชิวซี๋ย ได้มาบวช เป็น
พระบาทหลวงที่เมืองไทยเราเอง เมื่อ วันที่ 9 ธันวาคม
พ.ศ. 2228²⁰

เมื่อพิจารณาเรื่องราวเกี่ยวกับตัวผู้เขียนต้นฉบับเดิมในภาษาฝรั่งเศสแล้ว
รวมทั้งเนื้อหาที่เขียนไว้ในบันทึกฉบับนี้แล้ว จะเห็นได้ว่า หนังสือเล่มนี้มีความเหมาะสมที่
จะแปลออกเป็นภาษาไทย เพราะจะทำให้เพิ่มจำนวนเอกสารอ้างอิงทางวิชาประวัติศาสตร์
และความสัมพันธ์กับต่างประเทศในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ขึ้นมาอีกเล่มหนึ่งสำหรับ
ที่นักศึกษาและผู้สนใจจะได้นำไปเปรียบเทียบกับวรรณกรรมประเภทเดียวกันเล่มอื่น ๆ เพื่อ
ค้นคว้าหาข้อเท็จจริงอีกต่อไป

¹⁹ เรื่องเดียวกัน. หน้า ง.

²⁰ เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

6. มุขนายกมิชซัง ปาลเลอกัวซ์ (Mgr. Pallegoix) ผู้เขียนเรื่อง "เล่าเรื่องกรุงสยาม" มีประวัติโดยย่อตามที่ สันต์ ท. โกมลบุตร ได้เล่าไว้ในตอนต้นของหนังสือเล่มนี้ว่า

...ท่านผู้เรียบเรียงหนังสือเล่มนี้มีนามเต็มว่า ดัง-บัปติสต์ ปาลเลอกัวซ์... เกิดที่เมือง กอมแบร์โตลูส (โกต-ดอร์) เมื่อวันที่ 24 ตุลาคม ค.ศ. 1805 อุปสมบทเมื่อเดือน มกราคม ค.ศ. 1827... และมาถึงบางกอกเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1830 (พ.ศ. 2327) โดยที่ยังไม่รู้อาษาไทยสักคำเดียว²¹

ท่านได้รับสถาปนาเป็นสังฆราช (ปัจจุบันคือตำแหน่งมุขนายกมิชซัง) แห่ง มัลโลส (Eveque de Mallos) โดยประกอบพิธีที่วัดคริสตศาสนาในกรุงเทพฯ ท่านอยู่ในประเทศไทยระยะแรกเป็นเวลาถึง 24 ปี แล้วกลับไปประเทศฝรั่งเศสซึ่งท่านได้เขียนหนังสือประวัติศาสตร์เกี่ยวกับประเทศสยามเล่มนี้ขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2397 แล้วท่านก็กลับมาประเทศไทยอีกครั้งหนึ่ง และดำรงตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่อยู่อีกเป็นเวลานาน รวมเวลาที่ท่านอยู่ในเมืองไทยทั้งสิ้นรวม 30 ปี นับว่าท่านมุขนายกมิชซังปาลเลอกัวซ์ ได้เป็นผู้รู้เห็นเหตุการณ์ของเมืองไทยในสมัยนั้นอย่างกว้างขวาง

งานชิ้นสำคัญของท่านมุขนายกมิชซังปาลเลอกัวซ์ คือ ปทานุกรม 3 ภาษา ไทย-ฝรั่งเศส-อังกฤษ ชื่อ "ศิริพจนานุกรมภาษาไทย" ซึ่งท่านได้ใช้เวลาเรียบเรียงอยู่กว่า 10 ปี ปทานุกรมเล่มนี้พิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2391 และ พิมพ์ครั้งที่ 2 เมื่อ พ.ศ. 2339

ท่านมุขนายกมิชซังปาลเลอกัวซ์ได้กล่าวถึงงานเขียนเล่มนี้ของท่านไว้ในตอน "อารัมภกถา" ว่าเรื่องราวทั้งหลายที่ท่านเขียนขึ้นนั้นเป็นงานของผู้เผยแพร่ศาสนา

²¹ปาลเลอกัวซ์, เล่าเรื่องกรุงสยาม, สันต์ ท. โกมลบุตร แปลจากเรื่อง

Description du Ruyume Thai ou Siam. par Mgr. Pallegoix

(พระนคร. กาวหนา, 2506), หน้า 7.

ที่ได้มีโอกาสอยู่ในประเทศไทยเป็นเวลานานเพียงพอที่จะศึกษาเรื่อง ภาษา ขนบประเพณี และศาสนาประจำท้องถิ่นได้อย่างกว้างขวาง ดังที่ท่านได้กล่าวไว้ว่า

... คณะแพรศาสนานี้ใช้เวลาอยู่ต่างประเทศไกลนาน ๆ โดยถือเอาเป็นมาตรฐานที่สองของคนที่เคยมา จึงยอมมีเวลาที่จะได้ศึกษาทางด้านภาษา วรรณกรรม ประวัติศาสตร์ ขนบประเพณี และศาสนาของประเทศนั้น ๆ ใคอย่างลึกซึ้ง ควบเป็นผูใคของเที่ยวตระเวนไปในที่หลายแห่ง มีความสัมพันธ์อันสนิทกับพวกขุนนางผู้ใหญ่ พระสงฆ์ของคเจ้า และบุคคลทุกชั้นในสังคมอยู่เป็นกิจวัตร จึง เป็นผู้อยู่ในฐานะอันเหมาะสมควยประการทั้งปวง อยางปรวจากขอสงสัยในอันที่จะ เสนอนว้สูงทั้งมวลอันนารุณาเห็นและนุาสนใจ ในประเทศอันกว้างใหญ่ที่คนไปตั้งสำนักหลักแหล่งแพรศาสนาอยู่นั้น มาสู่ประเทศฝรั่ง เศสและทวีปยุโรป²²

สันต์ ท. โกมลบุตร มีความเห็นว่า เรื่อง "เล่าเรื่องกรุงสยาม" ของท่าน มุขนายกมิซซังปาล เลอแกวซ์ เป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่ ... จะเป็นที่สนใจของท่าน ผู้ศึกษาประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติไทย ในยุคกว่า 100 ปีที่ล่วงมาแล้ว²³

เมื่อพิจารณาคุณสมบัติของผู้เขียนค้นฉบับเดิม และเนื้อหาของเรื่องแล้ว จะเห็นได้ว่าหนังสือเล่มนี้มีความเหมาะสมที่จะนำแปลออกเป็นภาคภาษาไทย เพราะจะทำให้ผู้สนใจที่ไม่มีความรู้ภาษาฝรั่ง เศส ได้ใช้เป็นหนังสืออ้างอิงเพิ่มขึ้นอีกฉบับหนึ่ง ดังที่ผู้แปลเองได้ให้ความเห็นไว้ควยว่า

²² เรื่องเดียวกัน, หน้า 13-14.

²³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 11.

...ข้าพเจ้าถือเป็นคติว่า การศึกษาประวัติศาสตร์นั้นมีเพียง
 เล็กศึกษาเอาจากอุณบบัโคฉบับเดียวและยึดถือเอาเป็นตำรา
 เพราะเราจะไม่ได้ขอเท็จจริงโดยตลอดจากการอ่านเพียง
 ความเดียว โดยไม่มีสำนวนอื่นมาเทียบเคียงหรือสอบทานกัน
 ข้าพเจ้าคิดว่าหนังสือเล่มนี้น่าจะมีประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจศึกษา
 ประวัติศาสตร์ของชาติไทยเราอยู่มาก จึงได้เลือกแปลขึ้น²⁴

7. เอเตียน กาลัวซ์ ผู้แต่งเรื่อง "ราชอาณาจักรสยามในงานแสดงศิลป-
 หัตถกรรมฯ" เป็นนักเขียนชาวฝรั่งเศสผู้สนใจเรื่องราวเกี่ยวกับประเทศไทย เขาได้เคย
 เขียนเรื่องเกี่ยวกับเมืองไทยในหนังสือพิมพ์ "มอนิเตอร์ อุนิแวร์แซล" เมื่อ เดือนสิงหาคม
 ค.ศ. 1853 "ด้วยชุดบทความนานาเกี่ยวกับสัมพันธภาพในครั้งแรก ๆ ระหว่างประเทศ
 ฝรั่งเศสกับประเทศสยาม"²⁵

ใน "คำนำ" ฉบับแปลภาษาไทยได้กล่าวถึงผู้เขียนต้นฉบับเดิม คือ เอเตียน
 กาลัวซ์ ว่าเป็นผู้ที่ "...ได้เข้าชมร้านของไทยด้วยตาของเขาเองอย่างพิถีพิถันเพราะ
 และได้เขียนชมเชยไว้เป็นอันมาก"²⁶

เนื้อเรื่องของหนังสือเล่มนี้กล่าวถึง การออกร้านแสดงศิลปหัตถกรรม
 ของประเทศไทยที่จัดส่งออกไปแสดงร่วมกับนานาชาติที่ประเทศฝรั่งเศส ในสมัยรัชกาลที่ 4
 เมื่อปี พ.ศ. 2410 เอเตียน กาลัวซ์ ผู้เขียนฉบับภาษาฝรั่งเศส ได้

²⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 7-8.

²⁵ เอเตียน กาลัวซ์, ราชอาณาจักรสยามในงานแสดงศิลปหัตถกรรมฯ สันต์
 ท.โกมลบุตร แปลจากเรื่อง Le Royaume de Siam au Champ de Mars en 1878...
par Etienne Callois (พระนคร: กรมศิลปากร, 2514) หน้า 2.

²⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า ข-ค.

...พรรณนาไว้อย่างละเอียดเกี่ยวกับเรื่องประเทศไทยได้จัด
 สิ่งของประเภทศิลปกรรมอันล้ำค่า รวมทั้งบรรดาผลิตภัณฑ์ทาง
 เกษตร และอื่น ๆ ไปตั้งแสดงอย่างเต็มภาคภูมิในงานแสดง
 ศิลปหัตถกรรมนานาชาติที่ ซังป่ เกอ มาร์ส ประเทศฝรั่งเศส
 ใน พ.ศ. 2410 (ค.ศ. 1867) ซึ่งเป็นครั้งแรกที่ไทยได้เข
 ารวมในงานแสดงศิลปหัตถกรรมนานาชาติ...²⁷

นอกจากนี้ในหนังสือเล่มนี้ยังกล่าวถึง

...พระเจ้าแผ่นดินสยามผู้ยิ่งใหญ่ 2 พระองค์ คือ สมเด็จพระ
 นารายณ์มหาราช และ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 กับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศฝรั่งเศสไว
 อย่างน่าฟัง²⁸

ในคำานความเหมาะสมในการเลือกแปลหนังสือเล่มนี้ออกเป็นภาษาไทย ผู้วิจัย
 ขอขอบคุณเห็นของ กรมศิลปากร ที่แสดงไว้ใน "คำานำ" ของฉบับแปลภาษาไทยขึ้นมา
 อย่างตั้งต่อไปนี้

...กรมศิลปากรพิจารณาเห็นว่า หนังสือฝรั่งเศสเรื่องดังกล่าว
 นี้เป็นหนังสือเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ศิลป และวัฒนธรรมของ
 ไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ ที่ไทยเริ่มเป็นที่รู้จักอย่างแท้จริง
 ของชาวโลกทั้งปวง สมควรแปลออกเป็นภาษาไทย จึงได้มอบ
 ให้ นาย สันต ท. โกมลบุตร แปลออกเป็นภาษาไทยเมื่อปี พ.ศ.
 2513...²⁹

²⁷ เอเคียน กาลัวซ์, ราชอาณาจักรสยามในงานแสดงศิลปหัตถกรรมมา,
 เรื่องเดิม. หน้า ข.

²⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า ค.

²⁹ เรื่องเดียวกัน. หน้าเดียวกัน.

8. ป. หลุยส์ ริวีแอร์ (P. Louis Rivière) ผู้แต่งนวนิยายเรื่อง "พอแดง" เป็นนักประพันธ์ชาวฝรั่งเศสผู้เคยเข้ามาอยู่ในประเทศไทย ครั้งที่เขาเล่าไว้ใน "อารัมภบท" ว่า "ข้าพเจ้ามาใช้ชีวิตอยู่ในประเทศสยามเป็นเวลาสองปี"³⁰ เขาเกิดความประทับใจในประเทศไทยและชาวไทย ตลอดจนวัฒนธรรมและประเพณีซึ่งเขาได้พบเห็นในประเทศไทย ระหว่างปี ร.ศ. 128 - 130 (พ.ศ. 2452-2454) หรือระยะเวลาตอนปลายรัชกาลที่ 5 ตลอดกับรัชกาลที่ 6 ซึ่งเป็นปีที่เขาระบุไว้ท้ายเรื่อง ของนวนิยายเรื่องนี้ฉบับภาษาฝรั่งเศส

เรื่อง "พอแดง" เป็นนวนิยายที่ใช้ฉาก ตัวละคร และโครงเรื่องที่เกิดขึ้นในประเทศไทย เป็นเรื่องราวของชาวบ้านในสังคมไทยสมัยที่กล่าวมาแล้วนั้น ผู้เขียนได้กล่าวถึงความบังคลาใจที่ทำให้เขาเขียนนวนิยายเรื่องนี้ขึ้นมา ว่า

... ข้าพเจ้าได้รู้สึกขึ้นมาเป็นครั้งแรกในชีวิตว่า มีชนชาติอยู่ชาติหนึ่งที่มีความเป็นอยู่อย่างผาสุก ข้าพเจ้ารักพันพ้ออารมณ์เยือกเย็นของเขา รักความชอบสนุกรสนานเฮฮาอย่างไมเอา เรื่องเอาราวกับใครของเขา รักความซุกซนที่ไม่เป็นพิษเป็นภัยแก่ใครของเขา และรักความโอบอ้อมอารีในอัธยาศัยแห่งการต้อนรับของเขาเป็นอย่างยิ่ง...

ข้าพเจ้ามีความซาบซึ้งในความนุกนึ่งประทับใจต่าง ๆ เหล่านี้รุนแรงพอที่จะนำมาบรรยายถ่ายทอดไว้ในหน้าหนังสือต่อไปนี้ ความทะเยอทะยานของข้าพเจ้าในฐานะที่เป็นผู้แต่งเรื่องนี้ อยู่ที่ใครจะแบ่งปันให้ท่านผู้อ่านพบซึ่งโมครจริตที่ข้าพเจ้าได้มีอยู่ต่อชนชาติหนึ่งที่อยู่มากจนกระทั่งบัดนี้ โดยปราศจากการจรรจลนวยาย ปรวศจากความพยายามมากมาย และปราศจากความเพอคล้งในเรื่องชาติและศาสนา...³¹

³⁰ป. หลุยส์ ริวีแอร์, พอแดง, สันต์ ท. โกลมบุตร แปลจากเรื่อง Pho Deng, by P. Louis Rivière (พระสมคร: เสริมวิทย์บรรณาการ, 2510), หน้า 7.

³¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 7 - 10.

ในคำปรารภของสำนักพิมพ์ กล่าวถึง เรื่อง "พ่อแดง" ไว้ว่า

... เป็นนวนิยายไทยที่ประพันธ์ขึ้นโดยชาวฝรั่งเศส... แนวการเขียนและเนื้อหาของเรื่องบอกจากจะมีรสชาติที่ผิดแปลกออกไปจากนวนิยายทั้งหลายที่โคอานกัณอยู่ขณะนี้ ยิ่งใดใดความรูทางคานชนบทรูมเนียมประเพณีตาง ๆ ของไทยในสมัย ร.5 และ ร.6 อีกควย³²

อาจารย์ รัชจวน อินทรกำแหง ได้กล่าวถึง เรื่อง "พ่อแดง" ว่าเป็นนวนิยายภาษาฝรั่งเศสที่ สันต์ ท. โกมลบุตร แปลเป็นภาษาไทยจากต้นฉบับเดิมที่

... ผู้แต่งได้พยายามรักษาเจตนาของตนในอันที่จะถ่ายทอดภาพและความรู้สึก ที่เขามีต่อชีวิตชนบทรูมเนียมประเพณี และน้ำใจของชาวสยามไว้อย่างซัดแจ่ง เขาบรรยายสภาพชีวิตในลาคคลอง ชีวิตของชาวบานไทยธรรมคา ประเพณีในการเกิด โคนจุก การบวช และความเขาใจของเขาเกี่ยวกับพุทธศาสนา ฯลฯ และเพื่อไหเขาสามารถคำเน็นเรื่องไปไดเขาจึงไคสรูางตัวละคร คือ พ่อแดง ขึ้นมาเพื่อเป็นต้นน้ำเปิดโรงไหเขาไคมีโอกาสบรรยายและรูบายความรู ความเขาใจ ในทัศนะของเขาและความรู้สึกออกมา จึงยากที่จูกล่าวาเรื่องนี้เป็นนวนิยายโดยแท้ แมผู้เขียนจะคำเน็นเรื่องในลักษณะนวนิยายก็ตาม... เรื่องนี้จึง हुนไกในทางการบรรยายที่เขาเห็น และความรู้สึกที่เขามีเคนซัดมากกว่าชีวิตของพ่อแดง ซึ่งเขาคิดวาจะไหเป็นต้นน้ำเรื่อง... แดแรงสะทอนของความรักและความรู้สึกที่ผู้แต่งมีต่อประเทศสยามและชาวสยาม ก็ปรากฏซัดในตัวอักษรของเขาในหนังสือเรื่องนี้ เพราะ

³² เรื่องเดียวกัน, หน้า 1.

ทำให้ผู้อ่านที่ได้เคยรู้จักหรือสัมผัสกับชีวิตไทย ในสมัยโน้นได้
หวลรำลึกถึงควยความรัก ความภาคภูมิใจ ความสุข... ความอาลัย
และแสนเสียดายที่มีชีวิตอันแสนสงบ และมากควยน่าใจไมตรี
ในกันและกันเช่นนั้น...³³

จากความคิดเห็นของทั้งผู้แต่ง ผู้แปล และผู้วิจารณ์ (ในฉบับแปลภาษาไทย)
ที่ได้ยกมาแต่คนั้น จะเห็นได้ว่านวนิยายเรื่องนี้ มีโครงเรื่อง ฉาก และเนื้อหาที่เหมาะสม
จนนำมาแปลเป็นภาษาไทย เพราะทำให้ผู้อ่านได้อ่านนวนิยายที่ใช้ฉากและโครงเรื่องใน
ประเทศไทยสมัยเกือบ 70 ปีมาแล้ว แม้จะเป็นเรื่องที่ชาวต่างประเทศเป็นผู้เขียนก็ให้
บรรยากาศของสังคมชาวบ้านไทยในสมัยนั้นได้ชัดเจนพอควร โดยเหตุที่ผู้เขียนได้เคยเข้า
มาพบเห็นเหตุการณ์ต่าง ๆ ในประเทศไทยด้วยตนเอง นอกจากนี้ผู้อ่านฉบับแปลที่เป็นคน
ไทยสมัยปัจจุบันจะได้รำลึกว่า... "ครั้งหนึ่งประเทศไทยนั้นมีทัศนียภาพที่งามตาเพียงไร
มีชีวิตที่สงบสุขแค่ไหน และน้ำใจของคนไทยเรานั้นกว้างขวาง เอื้ออารีเหมือนน้ำในแม่น้ำ
เจ้าพระยา... ยามที่ยังไม่มีสิ่งปฏิญูลเจือปน..."³⁴

เกี่ยวกับภูมิหลังของผู้เขียน และเรื่องราวหังกุณค่าในเนื้อหาของวรรณกรรมแต่
ละเรื่องที่ยกมากล่าวแล้วนั้น พอจะสรุปได้ว่า งานแปลส่วนใหญ่ของสันต์ ท. โกมลบุตร
มีความเหมาะสมที่จะนำแปลออกเป็นฉบับภาษาไทย เพราะงานแปลเหล่านั้นเป็นประโยชน์
ต่อนักศึกษา นักวิจัย และผู้สนใจวิชาประวัติศาสตร์ไทย โดยเฉพาะในเรื่องความสัมพันธ์
กับต่างประเทศในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และ สมัยรัตนโกสินทร์ การแปล
วรรณกรรมประเภทนี้ออกเป็นภาษาไทยเป็นการเพิ่มเอกสารที่เป็นหลักฐานอ้างอิงในวิชา

³³ รัญจวน อินทรกำแหง, วรรณกรรมวิจารณ์ ตอนที่ 2 (พระนคร: ดวงกมล,
2518), หน้า 152.

³⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 153.

ประวัติศาสตร์ไทยให้มีมากฉบับยิ่งขึ้น นับว่าเป็นเอกสารที่ช่วยให้เกิดความก้าวหน้าทางวิชาการขึ้นอีกประการหนึ่งด้วย

3.2.3 คุณค่าของงานแปลในฉบับภาษาไทย

โดยเหตุที่งานแปลส่วนใหญ่ของ สันต์ ท. โกมลบุตร เป็นสารคดีทางประวัติศาสตร์ เพราะฉะนั้นนอกจากจะมีคุณค่าด้านเป็นหนังสือแปลที่มีความถูกต้องทั้งเนื้อเรื่องและสำนวนภาษาแล้ว ยังมีคุณค่าต่อการศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอีกด้วย ผู้วิจัยจะได้พิจารณาคุณค่างานแปลของ สันต์ ท. โกมลบุตร ตามหัวข้อที่กำหนดขึ้นดังต่อไปนี้

- ก. คุณค่าเกี่ยวกับเนื้อเรื่อง
- ข. คุณค่าทางด้านภาษาสำนวน
- ค. คุณค่าทางวิชาประวัติศาสตร์
- ง. คุณค่าด้านเป็นหนังสืออ้างอิง
- ก. คุณค่าเกี่ยวกับเนื้อเรื่อง

เนื้อเรื่องในฉบับเดิมที่ สันต์ ท. โกมลบุตร นำมาแปลส่วนใหญ่ เป็นบันทึกจดหมายเหตุเกี่ยวกับเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ไทย ซึ่งผู้เขียนเป็นชาวฝรั่งเศสที่ได้เข้ามาอยู่ในเมืองไทยตามระยะเวลาที่กล่าวถึงในแต่ละเรื่อง ตามหลักวิชา "มรดกทางวรรณกรรม" ถือว่า บันทึกหรือจดหมายเหตุเหล่านี้เป็นเอกสารหรือหลักฐานชั้นต้น (Primary Sources) ที่มีค่าชนิดหนึ่ง เอกสารประเภทนี้ในภาษาไทยยังมีอยู่น้อยฉบับ และเท่าที่มีอยู่บางก็เป็นฉบับแปลที่ยังไม่มีความสมบูรณ์ คือตัดเฉพาะบางตอนมาแปลบาง แปลยังไม่จบใจความตามที่มีอยู่ในต้นฉบับเดิมบ้าง และที่สำคัญก็คือแปลเป็นภาษาไทยจากต้นฉบับที่แปลมาจากต้นฉบับภาษาฝรั่งเศสอีกทอดหนึ่ง

เนื้อเรื่องในบันทึกจดหมายเหตุทางประวัติศาสตร์ที่ สันต์ ท. โกมลบุตร แปลออกเป็นภาษาไทยนั้น อาจแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ ประเภทแรก เป็นบันทึกเรื่องที่คุณเขียนบรรยายเกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ การปกครอง และวัฒนธรรมของประเทศไทย ซึ่งได้แก่บันทึกจดหมายเหตุของ ลาลูแบร์, ของ นิโกลาส์ แซร์แวงส์ และของ ปาลเลอกัวซ์ เป็นต้น อีกประเภทหนึ่ง เป็นบันทึกเกี่ยวกับการปฏิบัติงานในหน้าที่

ของผู้เขียน บรรยายถึงกิจการที่เขากระทำในแต่ละวัน รวมทั้งความคิดเห็นของเขาต่อ เหตุการณ์หรือกิจการต่าง ๆ ที่เขาได้ประสบพบเห็นมาด้วยตนเอง ได้แก่ บันทึกจดหมาย เหตุของ บาทหลวง เคอ ชัวซีย์, ของ บาทหลวง ตาซาร์ค และ บาทหลวง เคอะ แบล เป็นคน

ผู้วิจัยจะได้ยกตัวอย่างจากบันทึกจดหมายเหตุบาง เล่ม ตอนที่ มี เนื้อ เรื่อง แสดง หลักฐานที่มีคุณค่าต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ของประเทศไทย ในสมัยที่บันทึกจดหมายเหตุ เล่มนั้น ๆ กล่าวถึง เช่น เนื้อ เรื่องที่ว่าด้วยพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ซึ่งมีปรากฏใน จดหมายเหตุ 3 เรื่อง และในนวนิยายอีกหนึ่งเรื่อง ตามตัวอย่างจากแต่ละเรื่องดังต่อไปนี้

ในเรื่อง "จดหมายเหตุลาอุแบร์ ฉบับสมบูรณ์" มีเนื้อเรื่องที่เกี่ยวข้อง พระพุทธ- ศาสนาและประเพณีเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในประเทศไทยไว้ถึง 9 บท แต่ละบทมีหัวข้อ ที่ว่าด้วยเรื่องต่อไปนี้ คือ

- " บทที่ 17. ว่าด้วยพระภิกษุและสังฆาวาสู
- บทที่ 18. ว่าด้วยการเลือกตั้งสมภารเจ้าวัด และ การประชุมเพลิง พระภิกษุและนางชี
- บทที่ 19. ว่าด้วยลทธิศาสนาของพระภิกษุ
- บทที่ 20. ว่าด้วยการปลงศพของชาวจีน และการปลงศพของชาวสยาม
- บทที่ 21. ว่าด้วยหัวข้อศีลปฏิบัติของชาวชมพูทวีป
- บทที่ 22. ว่าด้วยความบรมสุขและความบรมทุกข์ตามทรรศนะของชาว สยาม
- บทที่ 23. ว่าด้วยกำเนิดของพระภิกษุสงฆ์ และความคิดเห็นของพระ ภิกษุสงฆ์
- บทที่ 24. ว่าด้วยชาตกอันเหลือเชื่อที่พระสงฆ์และนักพรตจำพวกเดียวกัน แทรกเข้าไปในพระธรรม
- บทที่ 25. ว่าด้วยขอควรระวังนานาประการในการเทศนาสั่งสอนแก่ ชาวตะวันตก"³⁵

³⁵ เคอะ ลา อุแบร์, จดหมายเหตุลาอุแบร์ ฉบับสมบูรณ์, เรื่อง เคิม,

ในเรื่อง "ประวัติศาสตร์ธรรมชาติและการเมืองแห่งราชอาณาจักรสยาม" ผู้บันทึกจดหมายเหตุฉบับนี้คือ นิโกลาส์ แชรแวส ได้เล่าเรื่องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในประเทศไทยไว้ในภาคที่ 3 ถึง 11 บท แต่ละบทมีหัวเรื่องว่าควย...

- บทที่ 1 ว่าด้วยศรัทธาของชาวสยาม
- บทที่ 2 ว่าด้วยพิธีกรรมทางศาสนาของชาวสยาม
- บทที่ 3 ว่าด้วยศีลและกฎทำบุญ
- บทที่ 4 ว่าด้วยบ่อเกิดแห่งศาสนาของชาวสยาม
- บทที่ 5 ว่าด้วยพิษสงฆและการอุปสมบท
- บทที่ 6 ว่าด้วยเอกลัทธิและวินัยสงฆ
- บทที่ 7 ว่าด้วยกฎประจำวันของพระภิกษุและวัตรปฏิบัติ
- บทที่ 8 ว่าด้วยภูมิวิทยาของพระภิกษุ และขอคิดเกี่ยวกับสวรรค์และพิภพ
- บทที่ 9 ว่าด้วยภิกษุณี หรือ นางชีชาวสยาม
- บทที่ 10 ว่าด้วยวัด
- บทที่ 11 ว่าด้วยการทำศพของชาวสยาม"³⁶

ในเรื่อง "เล่าเรื่องกรุงสยาม" ของ ท่านขุนนายกมิชชัง ปาลเลอแก้ว มีเนื้อเรื่องในตอนที่ 15 ว่าควย "วิเคราะห์ระบบพุทธศาสตร์ตามคัมภีร์พระธรรมของสยาม" ผู้เขียนได้ให้หัวข้อเนื้อเรื่องในตอนนี้ ตามที่ปรากฏในฉบับแปลภาษาไทยดังต่อไปนี้

...ภาคหนึ่ง ว่าด้วยจักรวาล พระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ... ระยะว่างของจักรวาล... โลกประลัยควยไฟ... โลกคุ่มรูปขึ้นใหม่... โลกประลัยควยน้ำ... โลกประลัยควยลม... จักรวาลหรือโลกธาตุ... ทวีปหรือเกาะ... ชมพูทวีปหรือเกาะแห่งคนชมพู... เขาหิมพานต... ว่าควยประเทศอินเดียหรือประเทศอันอยู่ระหว่างกลาง... ว่าควยเกาะทาง-

³⁶นิโกลาส์ แชรแวส, ประวัติศาสตร์ธรรมชาติและการเมืองแห่งราชอาณาจักรสยาม, เรื่องเดิม, หน้า 4.

- เห็นอันชื่ออุครกาโร... ว่าด้วยเกาะทางทิศตะวันตก... ว่า
ด้วยเกาะทางทิศตะวันออก.

ภาคสอง เทวโลกหรือสวรรค์ชั้นต่ำ... พรหมโลกหรือสวรรค์
ชั้นสูง... เทวาคิน... เทวคาปา... จตุมหาราช... เทพใน
ควาติงส์... เทพชั้นมายา... เทพชั้นคุติค... เทพชั้นนิมมานรดี
... เทพชั้นปรนิมมิต... พรหมโลก... นิพพาน.

ภาคสาม นรกภูมิ... โลกกันตุนรก... เปเรต... กิรัจฉาน
... มนุษย์... ภาวะเนคของสรรพสิ่งทั้งหลาย... บุญและบาป
... การเวียนว่ายตายเกิด สรูปความ."³⁷

ตอนที่ 16 มีเนื้อเรื่องว่าด้วย พุทธประวัติ ตอนที่ 17 มีเนื้อเรื่องว่าด้วย พระ
หรือ ภิกษุ และตอนที่ 18 ว่าด้วยการถือโซคกลาง

นวนิยายเรื่อง "พอแดง" หลุยส์ เรวีแอร์ ผู้แต่งได้กล่าวถึงการบวชหรือการ
อุปสมบทเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาไว้ตามที่ปรากฏในฉบับแปลภาษาไทยว่า

... อันการอุปสมบทเข้าสู่ภิกษุภาวะนี้ ได้กระทำขึ้นโดยถูกต้อง
ตามจารีตประเพณีแต่เบื้องโบราณทุกประการ เขาได้ไปปรากฏ
คนหนาพระอุโบสถ โดยนุ่งขาวห่มขาว สวมเสวียนคอกไม้พรอม
กับบุรุษภิกษุภิกษุและเพื่อนฝูงที่เชิญของถวายพระไปในชบวน
แห่ที่ หมายถึง ความ เป็นอยู่ในเบื้องแรกของลัทธิที่ตระกูลมาร
กอนุที่จะเสด็จออกสู่มหาภิเนกษกรรมณ โดยฉานเขาทางประตู
ใหญ่ เคินซา ๆ เขาสู่ลานชั้นใน พวกภิกษุออกนุ้หน้า บางก
มีกลองยาว บางกมีฉาบ หมูสุกทวายกระทบบริไม้ชิงชันเป็น-
จิงหระ การกระทบบริไม้ทำเสียงแสบแสบทู้ตึก ผู้สู่พายกลอง
ยาวสองคนที่ออกนุ้หน้านั้น เคนโลตุโคคไป... ทูอทวายชบวนกลอง
ยาว ถูกเป็นชบวนผู้ถือของถวาย แล้วจึงถึงตัวเจ้านาคซึ่งมีผู้กัน
กลกให้ ถือคอกบัวคอกหนึ่งนมือ

ชบวนแห่หน้าเวียนไปสามรอบโบสถ์ หุคไปตามหลักหินทั้ง
แปดอันแสดง เขคพัทธสีมา... ที่หลักทุกกนี้ พวกเด็ก ๆ ไปรย

³⁷ ปาลเลอแก้วซ์, เล่าเรื่องกรุงสยาม, เรื่องเดิม, หน้า 5.

กลีบดอกไม้ จุกเทียนและปักรูปไว้แล้วก็ลงกราบ พอเสียงสวดมนต์ดังขึ้นทุกคนก็พากันเข้าไปในพระอุโบสถ...

ตามเสียงอย่างพระบรมศาสดา พอนั่งเปิดองเครื่องนุ่งห่มตามแบบขรวัสวีสัวออกจากกาย เพื่อสวมใส่เครื่องแบบสำหรับชีวิตใหม่ของตน... บัดนี้สามเณรก็พร้อมที่จะรับศีลแปดประการใดแล้ว...

ครั้นแล้วจึงประกาศรับผู้บรรพชาใหม่ เข้าไว้ในสำนักสงฆ์ ต่อจากนี้ผู้บวชใหม่ก็รับของถวายจากผู้ที่มาในงาน ซึ่งทยอยกันเขามาหมอบอยู่แทบเท้าแล้ววางของถวายที่ตนถือมาส่งให้..."³⁸

เนื้อเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาและประเพณีของชาวไทยที่เนื่องด้วยพระพุทธศาสนา ตามที่มีปรากฏในบันทึกจดหมายเหตุ และในนวนิยายฉบับแปลเป็นภาษาไทยเล่มที่กล่าวถึงมาแล้วนั้น ทำให้ผู้อ่านฉบับภาษาไทยได้ทราบว่ ชาวต่างประเทศมีทัศนะต่อขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อถือของคนไทยอย่างไรบ้าง และความคิดเห็นของผู้เขียนแต่ละคนก็แตกต่างกันออกไปตามสถานะของเขา เช่น ผู้เขียนบางคนเป็นบุคคลในคณะราชทูต เช่น ลา ลูแบร์ และ นิโกลาส์ แซร์แวงส์ บางคนเป็นนักบวช เช่น เดอ ชัวซีย์ และ ปาล เลอกัวซ์ หรือบางคนเป็นนักสังเกตการณ์แล้วนำมาเขียนเป็นนวนิยาย เช่น หลุยส์ เรวิแอร์ นอกจากนี้บุคคลที่กล่าวถึงเหล่านี้ยังเข้ามาพบเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยต่างเวลากันอีกด้วย คือ ลา ลูแบร์ และ นิโกลาส์ แซร์แวงส์ มาถึงเมืองไทยในสมัยอยุธยา และ ปาล เลอกัวซ์ กับ หลุยส์ เรวิแอร์ มาถึงเมืองไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ เป็นความคิดเห็นที่ผู้เขียนเหล่านั้นแสดงไว้ในหนังสือของเขา จึงเป็นที่น่าสนใจศึกษาเพื่อเปรียบเทียบข้อเท็จจริงที่สมบูรณ์ที่สุดต่อไป

เนื้อเรื่องที่ว่าด้วย ราชสำนัก พระบรมวงศานุวงศ์ การปกครองประเทศและความสัมพันธ์กับต่างประเทศ ที่ปรากฏอยู่ในบันทึกจดหมายเหตุฉบับแปลเป็นภาษาไทย เป็น

³⁸ป. หลุยส์ เรวิแอร์, พอแดง, เรื่องเดิม, หน้า 228 - 234.

เนื้อเรื่องตอนที่มิถุนาคคอกการศึกษาเรื่องราวของราชสำนัก การปกครองและความสัมพันธ์กับต่างประเทศ ของประเทศไทยสมัยเดียวกับที่บันทึกจดหมายเหตุแต่ละฉบับไว้กล่าวถึงตัวอย่างเช่น ในภาคที่สี่ ของเรื่อง "ประวัติศาสตร์ธรรมชาติและการเมืองแห่งราชอาณาจักรสยาม" ของ นิโกลาส แชรแวงส ฉบับแปลเป็นภาษาไทย เป็นตอนที่มิถุนาคคอกตามหัวเรื่องแปลไว้เป็นภาษาไทยดังต่อไปนี้

ภาคที่ 4

ว่าด้วยพระเจ้าแผ่นดินที่ทรงราชอยู่ในปัจจุบัน
พระบรมวงศานุวงศ์ และสิ่งเกี่ยวกับราชสำนัก
แห่งราชอาณาจักรนี้

- บทที่ 1 ว่าด้วยราชตระกูล ราชสมภพ และพระคุณสมบัติอันยิ่งใหญ่ของกษัตริย์ที่ครองราชย์อยู่ในปัจจุบันนี้
- บทที่ 2 ว่าด้วยเหตุการณ์สำคัญ ๆ ที่เกิดขึ้นในราชอาณาจักรสยาม ตั้งแต่เจ้านารายณ์ขึ้นครองราชย์กระทั่งถึงในปัจจุบัน
- บทที่ 3 ว่าด้วยการสงครามในประเทศญมพูชา และอาณาประโยชน์ซึ่งพระเจ้ากรุงสยามทรงได้รับอยู่ในปัจจุบัน
- บทที่ 4 ว่าด้วยพระราชกรณียกิจของพระเจ้าแผ่นดิน และสิ่งทรงสำเร็จพระราชมหาราชกิจ
- บทที่ 5 ว่าด้วยทหารรักษาพระองค์ และเจ้าหน้าที่ตามเสด็จในขณะเสด็จพระราชดำเนินโดยทรงช้างพระที่นั่งหรือโดยทรงพระราชมารยานทางน้ำ
- บทที่ 6 ว่าด้วยทองพระคลังมหาสมบัติ และสิ่งอันน่าชมในพระบรมมหาราชวัง
- บทที่ 7 ว่าด้วยพิธีการอันเป็นที่น่าสังเกตุในราชสำนักแห่งราชอาณาจักรสยาม
- บทที่ 8 ว่าด้วยพิธีการต้อนรับเอกอัครราชทูตแห่งองค์พระจักรพรรดิในราชสำนักสยาม
- บทที่ 9 ว่าด้วยประเทศที่มีสัมพันธ์ไมตรีกับราชบัลลังก์สยาม

บทที่ 10 ว่าด้วยประเทศที่เป็นปฏิปักษ์และที่มีผลประโยชน์ขัดกัน
กับราชบัลลังก์สยาม³⁹

เนื้อเรื่องที่ว่าด้วย วัฒนธรรมและประเพณีของชาวไทยมีปรากฏอยู่ใน "จดหมาย
เทศุ ลา ลูแบร์ ฉบับสมบูรณ์" ในภาคภาษาไทย ตอนที่ 2 ซึ่งมีชื่อในฉบับแปลภาษาไทยว่า...

ตอนที่สอง

ว่าด้วยขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวสยามโดยทั่ว ๆ ไป

- บทที่ 1 ว่าด้วยเครื่องนุ่งห่มและรูปร่างหน้าตาของชาวสยาม
- บทที่ 2 ว่าด้วยบ้านเรือนของชาวสยามและฝีมือการก่อสร้าง
- บทที่ 3 ว่าด้วยเครื่องเรือนของชาวสยาม
- บทที่ 4 ว่าด้วยสํารับกับชาวของชาวสยาม
- บทที่ 5 ว่าด้วยรถและพาหนะทั่วไปของชาวสยาม
- บทที่ 6 ว่าด้วยการแสดงการละเล่นอย่างอื่นของชาวสยาม
- บทที่ 7 ว่าด้วยการแต่งงานและการหย่าร้างของชาวสยาม
- บทที่ 8 ว่าด้วยการอบรมของชาวสยาม และขอแรกคือความ
สุภาพของเขา
- บทที่ 9 ว่าด้วยการศึกษาของชาวสยาม
- บทที่ 10 ว่าด้วยสิ่งที่ชาวสยามรู้เกี่ยวกับวิชาแพทย์และวิชาเคมี
- บทที่ 11 ว่าด้วยชาวสยามรู้วิชาคำนวณเพียงไร
- บทที่ 12 ว่าด้วยการดนตรีและการกรีธา
- บทที่ 13 ว่าด้วยฝีมือการช่างของชาวสยาม
- บทที่ 14 ว่าด้วยการค้าขายของชาวสยาม
- บทที่ 15 ว่าด้วยอุปนิสัยของชาวสยามโดยทั่ว ๆ ไป⁴⁰

³⁹นิโกลาส์ แชรแวงส์, ประวัติศาสตร์ธรรมชาติและการเมืองแห่งราชอาณาจักร-
สยาม, เรื่องเดิม, หน้า 5 - 6.

⁴⁰เคอะ ลา ลูแบร์, จดหมายเทศาลูแบร์ฉบับสมบูรณ์, เรื่องเดิม,
หน้า 2.

ในเรื่อง "เล่าเรื่องกรุงสยาม" ของ มุขนายกมิชซัง ปาลเลอกัวซ์ มีเนื้อเรื่องที่ว่าควยวัฒนธรรมและประเพณีของชาวไทย ในตอนที่ 7 ที่ฉบับแปลภาษาไทยให้ชื่อว่า "ธรรมเนียมและประเพณีไทย" มีเนื้อเรื่องที่กำลังกล่าวถึง ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวไทย ตั้งแต่เกิด การเลี้ยงบุตร พิธีแต่งงาน พิธีศพ และธรรมเนียมการเคารพนับถือตามความสำคัญของบุคคลในสังคม⁴¹

ตอนที่ 8 ในเรื่องเดียวกัน มีเนื้อเรื่องว่าควย รัฐบาลไทย แบ่งหัวเรื่องออกดังนี้ คือ

"รัฐบาลของไทย...
ว่าควยพระมหากษัตริย์... ว่าควยองค์สมเด็จพระราชาธิบดีของ
ประเทศสยาม... ว่าควยพระมหากษัตริย์พระองค์ที่สอง...
ว่าควยพระบรมวงศานุวงศ์... ว่าควยขุนนาง"⁴²

ตอนที่ 12 ในฉบับภาษาไทยให้ชื่อว่า "ศิลปและอุตสาหกรรม" มีเนื้อเรื่องตามหัวข้อที่แปลเป็นภาษาไทยดังต่อไปนี้

"ดาราศาสตร์และโหราศาสตร์... คณิตศาสตร์... แพทยศาสตร์
... การคนตรี... การวาดภาพสีและภาพเขียน... การเกษตร
... การเดินเรือ... การประมงและการล่าสัตว์... สถาปัตยกรรม... การช่างอย่างอื่น ๆ"⁴³

ตอนที่ 13 ว่าควยเรื่องกฎหมาย และตอนที่ 14 ว่าควย "ภาษาและวรรณกรรม" ซึ่งแบ่งเนื้อเรื่องออกเป็นหัวข้อดังต่อไปนี้

⁴¹ ปาลเลอกัวซ์, เล่าเรื่องกรุงสยาม, เรื่องเดิม, หน้า 171-237.

⁴² เรื่องเดียวกัน, หน้า 3.

⁴³ ปาลเลอกัวซ์, เล่าเรื่องกรุงสยาม, เรื่องเดียวกัน, หน้า 4.

"ต้นกำเนิดและองค์ประกอบของภาษาไทย... อักษรและพยัญ
ชนะภาษาไทย... แม่ ก กา... สำเนียงภาษาไทย... นาม..
กริยา... ทำนองการสนทนา... บทสนทนา... ขอสังเกตต่าง ๆ
เกี่ยวกับภาษาไทยวรรณคดี... ตัวอย่างร้อยแก้ว... วิธีเขียนจด
หมาย... ตัวอย่างกฎหมาย... ตัวอย่างร้อยกรอง... บทสวด"⁴⁴

จากตัวอย่างหัวข้อของเนื้อเรื่องตามบทต่าง ๆ ที่ปรากฏในฉบับแปลภาษาไทยนี้
โดยยกมาแล้วนั้น จะเห็นได้ว่า เนื้อเรื่องของวรรณกรรมแต่ละเล่มมีคุณค่าสำหรับนักศึกษา
และผู้สนใจวิชาประวัติศาสตร์ ในเนื้อหาที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ การปกครอง
และวัฒนธรรมประเพณีของไทย ในสมัยเดียวกับที่ผู้เขียนบันทึกจดหมายเหตุฉบับนั้น ๆ
ได้กล่าวถึงไว้ในงานเขียนของเขา

ข. คุณค่าทางภาษาสำนวน

ภาษาสำนวนที่ใช้ในงานแปลบันทึกจดหมายเหตุทางประวัติศาสตร์ของ
สันต์ ท. โกลบุตร เป็นสำนวนภาษาทางวิชาการประวัติศาสตร์ และเป็นสำนวนภาษา
บรรยายโวหารที่ไพเราะในการแปลนวนิยายและเรื่องสั้น เนื่องจากผู้แปลมีความสามารถ
สูงในการใช้ถ้อยคำสำนวน ดังที่ได้อภิปรายไว้แล้วในบทที่ 2 และบทที่ 3 ในการแปล
สารคดีชุดบันทึกจดหมายเหตุประวัติศาสตร์ เขาใช้สำนวนภาษาที่เหมาะสมกับกาลเวลาและ
เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสมัยของบันทึกจดหมายเหตุเล่มนั้น ๆ และเป็นภาษาสำนวนที่มีลักษณะ
เคียงกันกับภาษาที่ใช้ในหนังสือประวัติศาสตร์และพงศาวดารไทย สันต์ ท. โกลบุตร ได้
กล่าวว่า ในการแปลสารคดีชุดประวัติศาสตร์นั้น เขาต้องศึกษาคนควาเพิ่มเติมจากหนังสือ
ประวัติศาสตร์ และพงศาวดารไทย ที่กล่าวถึงเรื่องราวสมัยเดียวกับบันทึกจดหมายเหตุ
ในฉบับภาษาฝรั่งเศสด้วย เพื่อให้เนื้อเรื่องและสำนวนแปลในฉบับภาษาไทยถูกต้องมากที่สุด
ดังตัวอย่างสำนวนภาษาไทยที่เขาใช้ในเรื่อง "จดหมายเหตุการเดินทางไปสู่ประเทศสยาม

⁴⁴ เรื่องเดิม หน้าเดียวกัน.

ของ บาทหลวง คาร์ซาร์ค" ครั้งที่ 1! ตอนที่กล่าวถึงวิธีการที่ชาวต่างประเทศจะได้เข้า
เฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สันต์ ท. โกมลบุตร แปลเป็นภาษาไทยด้วยสำนวนภาษา
ดังต่อไปนี้

••• ในราชสำนักสยามนั้นมีขุนนางหลายตำแหน่งที่ได้รับภาร
แก่งิ่งใหญ่ทำการติดต่อกับชาวต่างประเทศ แต่ละชาติไม่ปะปน
กัน ชาวต่างชาติคนใดปรารถนาจะทูลเกล้าถวายฎีกา หรือขอ
รับพระราชทานวโรกาสเข้าเฝ้า ก็ต้องไปติดต่อกับขุนนางนั้น ๆ
ให้ช่วยทูลเป็นธุระ และขุนนางนายนั้น ๆ มีหน้าที่นำวโรกาสที่
ตนมีหน้าที่เกี่ยวข้องของอยู่เข้าเฝ้า ขุนนางตำแหน่งเหล่านี้มีชื่อเรียก
กันว่า เจ้ากรมประจำชาตินั้น ๆ หรือเจ้าท่า⁴⁵

จากข้อความที่ได้อ่านมานั้น จะเห็นได้ว่า สันต์ ท. โกมลบุตร ใช้สำนวนภาษา
ในการแปลได้เข้ากับบรรยากาศของ เหตุการณ์ และของพิธีการในราชสำนัก สมัยสมเด็จพระ
พระนารายณ์มหาราช

ผู้วิจัยจะขอยกตัวอย่างการใช้สำนวนพรรณนาในฉบับแปลภาษาไทย ของ
สันต์ ท. โกมลบุตร เทียบกับสำนวนในภาษาฝรั่งเศส เพื่อชี้ให้เห็นความสามารถในการแปล
ที่ถูกต้องทั้งภาษาสำนวนและไวยากรณ์เท่าเทียมกับต้นฉบับเดิม ดังตัวอย่างจากเรื่อง

⁴⁵ กวี คาร์ซาร์ค, จดหมายเหตุการเดินทางสู่ประเทศสยาม, เรื่องเดิม,

"พอดแดง" ในบทที่บรรยายถึงแม่น้ำเจ้าพระยาตอนที่สองฟากฝั่งเรียงรายไปด้วยปราสาท
ราชวัง และวัดวาอารามอันสวยงาม ดังส่วนหนึ่งในฉบับภาษาฝรั่งเศสต่อไปนี้

"...Pour le Spectateur qui se tiendrait au milieu du courant le coup d'oeil est singulier. Il se trouve ausommet d'une des courbes décrites par le fleuve quidass cette partie de son cours serpente et multiplie ses boucles, comme s'il quittait a regret la dernière ville qui arrose, avant de se jeter dans le golfe. Sur la rive gauche et derrière la muraille de la cité, eventrée en maints endroits, less innombrables fleches qui hérissent le toit monumental du palais Chakkri font miroiter au soleil leurs écailles bleutées et les yot qui les surmontent vont s'effilant en aiguilles, très haut vers les nauges. A ce jaillissement aigu et turbulent le wat Pra-Keo, la pagode deux fois sainte par la possession du Bouddha d'éméraude, oppose la forme plus grave de ses prang habillés de bleu, de rose et d'or. Sur la rive droite le wat Cheng erige sa tour haute de soixante metres; il reflète dans l'eau rapide ses escaliers convergents, ses terrasses superposees et, comme des réjetons groupes autour de l'aieul, la famille des prang secondaires qui le flanquent et qui l'élancent. Au loin le triple toit du wat Kalayat emerge d'un bouquet de figuiers sacres, dans un ciel toujours obscurci par le vol des corbeaux.⁴⁶

⁴⁶ P.Louis Riviere, PHO DENG (Paris; Pierre Lafitte, 199),

ต่อไปนี้เป็นคำแปลในฉบับภาษาไทยของ สันต์ ท. โงมลบุตร

... ผู้ที่รู้ผู้ชมที่อยู่ลุ่มอยู่กลางแม่น้ำนั้น จะได้เห็นสิ่งที่แปลก
 ทาเมื่ออยู่ที่เหนือคองน้ำคองที่ล้นว่ากเป็นงูเลื่อย ราวกับว่ามี
 ความออลยเมืองสุดท้ายที่มันไหลผ่านก่อนที่จะออกถึงอ่าว บูนฝั่ง
 ชายและบุรี เวณคานหลังกำแพง เมืองซึ่งในชวงนั้นมีคววมวาง
 เป็นกระพุ้งอยู่หลายแห่ง ยอดแหลมบนหลังควรรวมดเท็จยรอันมี
 นี้ยังมีถวนแห่งองคพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท คุองแสงตะวันเป็น
 ปรกาถเกิดคี่น้ำเงิน และยอดปราสาทนั้นคอยแหลมเรียวก
 เป็นเข็มเสี้ยคขึ้นไปในหมุเมฆ ในทามกลางคววมสควงสลอนนี้
 วัดพระแกวซึ่ง เป็นวัดที่มีความศักคี่ลธิ์ถึงสองชั้น กดูวาคือเป็นที่
 ประคี่ฐฐานองคพระแกวมรกคควยนน แสงเให้เห็นคควรูปทรง
 อันคเณกวาคควยปรวงคหลายองคประคี่ฐฐประดับควยสีฟ้า สีชมพู
 และสีทอง ทางฝั่งขวาวัดแจงก็มีปรวงคสูงถึงหกสิบบเมตร หอ-
 ภาพลงในกระแสดั่วเขียวให้เห็นชนบันไคในองคพระปรวงค
 และชานพระปรวงคที่ชอนที่บุกกันคุงมาเป็นชน ๆ เหมือนลูก ๆ
 หลาน ๆ ที่หอมลอมคณคณคณอายุ พระปรวงคองคเล็ก ๆ ที่
 ลอมรอบคณน ทว่าเืองคกลางคยั้งโคคเคนและสูงมากขึ้นไปอีก
 โกลออกุไปทางโนน เณหลังควสามูชนของวัดกัลยาม คุกชั้น
 เหนือหมุคณโพธิ์อันศักคี่ลธิ์ ในทองฟานันคี่ครมคณเป็นนิจควย
 การโยยบ้นของคุงกา⁴⁷

ค. คุณค่าทางคานวิชาประวัติศาสตร์

นอกจากคุณค่าทางคานเนื้อหา และ คานภาษาสำนวน ของงานแปล
 สวรรคคีทางประวัติศาสตร์และนวนิยายคังที่โคคภิปรายในหวัชอชางทนมมาแลาวน งานแปล
 ของ สันต์ ท. โงมลบุตร ยังมีลักษณะของวรรณกรรมที่มีคุณค่าคอวิชาประวัติศาสตร์และ-
 วัฒนธรรมไทย คังจะคไยคค้วอยางของลักษณะคังกล่าวขึ้นมาพิจารณาคังคต่อไป

⁴⁷ป. หลุยส์ เรวิแอร์, พอแดง, เรื่องคีม, หน้า 117 - 119.

1. คำนำของผู้แปล งานแปลเกือบทุกชิ้นของ สันต์ ท. โกมลบุตร ชิ้นนี้ด้วย ส่วนหรือภาคที่มีชื่อว่า "คำนำของผู้แปล" งานแปลเล่มที่ไม่ปรากฏ "คำนำของผู้แปล" ได้แก่ เรื่อง "ประวัติศาสตร์ธรรมชาติและการเมือง แห่ง ราชอาณาจักรสยาม" ของ "นิโกลาส์ แชรแวงส์" และบันทึกจดหมายเหตุอีก 3 เล่ม ที่เป็นงานแปลที่เขารับทำให้ กองวรรณคดี และประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร ได้แก่เรื่อง "จดหมายเหตุการเดินทาง" ครั้งที่ 1, และ ครั้งที่ 2 ของ บาทหลวง ทาซาร์ค อีกเรื่องหนึ่งคือ "ราชอาณาจักรสยามในงานแสดง- ศิลปะที่ถกกรรมมา" ของ เอเคียน กาลัวซ์ งานแปลทั้ง 3 เล่ม ไม่ปรากฏคำนำของผู้แปล แต่มีภาค "คำนำ" ของ กรมศิลปากรผู้เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์งานแปลเรื่อง เหล่านี้แทน

ภาคที่เป็น "คำนำของผู้แปล" ในงานแปลเรื่องอื่น ๆ นอกจากเรื่องดังกล่าว มาแล้วนั้น เป็นข้อเขียนของผู้แปลซึ่งประกอบขึ้นด้วยข้อความที่ชี้แจงถึงคุณค่าของต้นฉบับ ในภาษาเดิม เช่นบอกถึงประวัติและที่มาของต้นฉบับเดิม รวมทั้งประวัติการแปลเป็นภาษาไทยที่เคยมีมาก่อนฉบับแปลของเขา ซึ่งทำให้ผู้ที่คิดว่าอ้างอิงงานแปลฉบับของ สันต์ ท. โกมลบุตร ได้มีโอกาสเปรียบเทียบเนื้อเรื่องหรือข้อความบางตอนกับงานแปลฉบับอื่น ๆ เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาข้อเท็จจริงให้ได้ความถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้นไปอีก

ผู้วิจัยจะได้ยกตัวอย่าง "คำนำของผู้แปล" ที่มีปรากฏอยู่ในงานแปลเรื่อง "จดหมายเหตุรายวันการเดินทางไปสู่ประเทศสยาม" ของ บาทหลวง เคอ ชัวซี ซึ่ง สันต์ ท. โกมลบุตร ได้แนะนำผู้อ่านฉบับภาษาไทยให้เข้าใจและสนใจที่จะอ่านตัวเนื้อเรื่องที่เป็น "บันทึกจดหมายเหตุ" ของผู้แต่งฉบับเดิม ด้วยการกล่าวถึงประวัติของต้นฉบับและประวัติของผู้แต่งฉบับภาษาฝรั่งเศสด้วย รวมทั้งประวัติการแปลออกเป็นภาคภาษาไทยที่ผู้แปลคนอื่นได้เคยทำมาก่อนอีกด้วย สันต์ ท. โกมลบุตรได้กล่าวไว้ดังต่อไปนี้ คือ

...จดหมายเหตุรายวันเล่มนี้แปลจาก *Journal du voyage de Siam* ในปี ค.ศ. 1685 และ 1686 เขียนขึ้นโดย บาทหลวง เคอ ชัวซี จากต้นฉบับที่พิมพ์ขึ้นครั้งใหม่ เมื่อวันที่ 5 มีนาคม ค.ศ. 1930 (พ.ศ. 2472)⁴⁸

⁴⁸ เคอ ชัวซี, จดหมายเหตุรายวันการเดินทางสู่ประเทศสยาม, เรื่องเดิม หน้า ก.

ในส่วนที่เกี่ยวกับผู้เขียนฉบับภาษาฝรั่งเศส คือ บาทหลวง เคอซัวซีย์ นัน ผู้แปล
ไค้กล่าวไว้ว่า

...บาทหลวง เคอ ซัวซีย์ เป็นผู้ช่วยทูตมาในคณะของ เซอ-
วาเลียเอร เคอ โชมองค ซึ่ง เป็นราชทูตของพระเจ้าหลุยส์ที่
14 พระเจ้ากรุงฝรั่งเศส เชิญพระราชสาสนมายังสมเด็จพระ
นารายณ์มหาราช สมเด็จพระเจ้ากรุงสยาม⁴⁹

นอกจากนี้ในส่วน "คำนำของผู้แปล" ของงานแปลเล่มนี้ ยังไค้กล่าวถึงประวัติ
การแปลเป็นภาษาไทยที่เคยมีมาก่อนอีกด้วยว่า

...แท้จริง จกหมายเหตุร้ายวันเล่มนี้ ได้มีการจัดแปลเป็น-
ภาษาไทยมาครั้งหนึ่งแล้ว โดยคัดลอกเอาเฉพาะที่ราชทูต
ฝรั่งเศสชุดนี้พำนักอยู่ในประเทศสยามเท่านั้น คือระหว่าง
วันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2228 ไปจนถึง วันที่ 22 ธันวาคม
2228 อันเป็นเพียงหนึ่งในสามของจกหมายเหตุร้ายวันทั้งหมด
ทานผู้แปลในขณะนั้นคือ อ๋ามาตยตรี หลวงต้นฐานวิทยาลัย
(กำจาย พลาญกร) พิมพ์ครั้งแรกเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์
พ.ศ. 2472 ที่โรงพิมพ์จินตะมะณะลิน ซึ่งต่อมากระทรวง
ธรรมการได้ใช้เป็นหนังสือแบบเรียนสำหรับชั้นมัธยมปลาย
โดยมีการพิมพ์ใหม่เป็นครั้งที่ 2 ใน พ.ศ. 2477 ที่โรงพิมพ์-
พระจันทร์ ซึ่งในการพิมพ์ครั้งใหม่นี้ ม.จ.ศุภรธรรมดิศ ดิศกุล
ได้ทรงช่วยเหลือตรวจแก้ไขด้วย⁵⁰

49 เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

50 เรื่องเดียวกัน, หน้า ก-ข.

จาก "คำนำของผู้แปล" ในเรื่อง "เล่าเรื่องกรุงสยาม" ของ ท่านมุนายก-
มิชซัง ปาลเลอกัวซ์ สันต ท. โกมลบุตร ได้กล่าวถึงต้นฉบับภาษาฝรั่งเศส พร้อมทั้งอ้าง
ชื่อวรรณกรรมประเภทเดียวกันเล่มอื่น ๆ มาเปรียบเทียบด้วย ดังที่เขากล่าวว่

... ต้นฉบับหนังสือเล่มนี้เป็นภาษาฝรั่งเศส เขียนขึ้นในรัชสมัย
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 แห่งกรุง
รัตนโกสินทร์ เมื่อ ค.ศ. 1854 (พ.ศ. 2379) คือเมื่อ 109
ปีมาแล้ว โดยส่งนายกณะมิชซังโรมันคาทอลิกประจำประเทศ
สยาม ชื่อ ปาลเลอกัวซ์...

ผู้เขียนโครงงานไว้เป็นเชิงพรรณนา (Description) แต่
ก็มีลักษณะเป็นประวัติศาสตร์อันน่าอยู่มานอย และใหม่กว่า-
ประวัติศาสตร์สยามฉบับที่เขียนเป็นภาษาฝรั่งเศสในสมัยกรุง
ศรีอยุธยา โดย นิโกลาส์ แซรแวส เมื่อ ค.ศ. 1688 (พ.ศ.-
2231) ประมาณเมื่อ 175 ปีมาแล้ว เพื่อทูลเกล้าถวายพระเจ้า
หลุยส์ที่ 14 หรือ อีกฉบับหนึ่งซึ่งเขียนโดย บาทหลวง เกอ
ตัวซี ในระยะเวลาอันใกล้เคียงกัน⁵¹

งานแปลฉบับนี้ ผู้แปลได้กล่าวถึงผู้เขียนฉบับเดิมไว้ใน "ชีวประวัติของผู้เรียบ
เรียง" ตอนหนึ่งว่า

... เมื่อคิดว่าท่านได้เข้ามาอยู่เมืองไทยแต่ พ.ศ. 2372 และ
ถึงแก่มรณาพใน พ.ศ. 2405 หักเวลาที่ออกไปพักผ่อนในประ-
เทศฝรั่งเศสเสีย 2 ปี ก็พอจะสุริรวมเวลาที่ท่านอยู่ในประเทศ
ไทยรวมทั้งสิ้นรวม 30 ปี นับได้ว่าท่านสังฆราช ปาลเลอกัวซ์
ใคร่เห็นเหตุการณ์ของเมืองไทยในยุคนั้นอย่างกว้างขวาง และ
เป็นพหุศุตรบุคคลได้ผู้หนึ่ง⁵²

⁵⁰ เรื่องเดียวกัน. หน้า ก-ข.

⁵¹ ปาลเลอกัวซ์, เล่าเรื่องกรุงสยาม, เรื่องเดิม, หน้า 7.

ในนวนิยายเรื่อง "พอแดง" ผู้แปลได้กล่าวถึงภูมิหลังของต้นฉบับภาษาฝรั่งเศสไว้อย่างน่าสนใจ ในส่วนที่เป็น "คำนำของผู้แปล" ว่า

...นวนิยายเรื่องนี้มีใต้นวนิยายสมัยใหม่ ผู้เขียนได้แจ้งไว้ในท้ายเล่มว่า เขียนขึ้นเมื่อระหว่าง ร.ศ.128 ถึง ร.ศ.130, เทียบได้กับ พ.ศ.2452-2454, คือตอนปลายรัชกาลที่ 5 กับต้นรัชกาลที่ 6 ซึ่งเมื่อเริ่มลงมือแต่งนั้น ผู้แปลเพิ่งมีอายุได้สิบเจ็ดขวบเท่านั้นเอง จึงนับได้ว่า เป็นนวนิยายที่เกาฏออยู่มิใช่น้อย เมื่อแต่งเสร็จในปี พ.ศ.2454 แล้วก็ยื่นหาโคพิมพ์ออกจำหน่ายไม่ จนนึกมหาสงครามโลกครั้งที่หนึ่งขึ้นในปี พ.ศ.2458-2462, คือเมื่อสิ้นสงครามโลกครั้งนั้นแล้ว จึงได้มีโอกาสพิมพ์เป็นรูปเล่มขึ้นเป็นครั้งแรก ในปี ค.ศ.1919 หรือ พ.ศ.2462 นั้นเอง⁵³

นอกจากนี้ ผู้แปลยังได้กล่าวถึงนวนิยายเรื่องนี้ว่ามีโครงเรื่องที่ที่น่าสนใจน่าศึกษาสำหรับผู้อ่านฉบับภาษาไทย ดังข้อความตอนที่ว่า

...นวนิยายเรื่องนี้ยังได้รวมเอาขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ของไทยเราไว้ด้วยเป็นอันมาก ตลอดจนคำภาษิตและบทรองบทกลอนซึ่งผู้แปลได้พยายามถอดความไว้ให้ตรงกับ ความหมายเดิมที่สุดเท่าที่จะทำได้... เพื่อประโยชน์แก่ท่านที่ใคร่ศึกษางานชิ้นนี้ไปควยในหัว...⁵⁴

2. คำนำของผู้เรียบเรียงฉบับเดิม ข้อความตอนที่เป็นคำนำของผู้เรียบเรียงในต้นฉบับเดิมที่ปรากฏภายใต้ชื่อต่าง ๆ กัน เช่น "บทนำ" "ความมุ่งหมาย" หรือ "อารัมภกถา" ฯลฯ มักจะไม่ปรากฏในฉบับแปลเป็นภาษาไทยโดยผู้แปลอื่น ๆ ซึ่งทำให้ขาด

⁵³ป. หลุยส์ เรวิแอร์, พอแดง, เรื่องเดิม, หน้า 3-4.

⁵⁴เรื่องเดียวกัน, หน้า 4-5.

หลักฐานและคำชี้แจงจากผู้แต่ง หรือ ผู้เรียบเรียงต้นฉบับเดิมไปอย่างน่าเสียดาย การที่ สันต์ ท. โกมลบุตร ได้แปลตอนที่ เป็นคำนำของผู้เรียบเรียงฉบับเดิมไว้ด้วย เป็นการช่วยให้ผู้อ่าน หรือ นักค้นคว้าวิจัยในฉบับภาษาไทยได้เข้าใจความหมายและเรื่องราวในส่วน ที่เป็นเนื้อเรื่องได้ดียิ่งขึ้น

ผู้วิจัยจะได้ยกตัวอย่างส่วนที่เป็นคำนำของผู้เรียบเรียง ซึ่ง สันต์ ท. โกมลบุตร นำมาแปลไว้ก่อนต้นของเรื่อง "จดหมายเหกุลาลูแบร์ ฉบับสมบูรณ์" เป็นข้อความที่ปรากฏในบทนำเรื่องที่คุณเขียนฉบับเดิมให้ชื่อว่า "สมัยและความมุ่งหมายของจดหมายเหกุลนี้" ซึ่งเป็นบทนำเรื่องที่คุณบอกให้ผู้อ่านในฉบับภาษาไทยได้ทราบถึงภูมิหลังของผู้เขียนฉบับเดิม, จุดมุ่งหมายในการเขียน และวิธีการที่คุณเขียนรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ประกอบการเขียนของเขา ดังข้อความต่อไปนี้

"... เมื่อข้าพเจ้ากลับจากการเดินทางไปสู่ประเทศสยามในฐานะเป็นอัครราชทูตผู้มีอำนาจเต็ม แห่งองค์พระบวทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแล้ว ท่านผู้มีอำนาจบังคับบัญชาเห็นข้าพเจ้าได้มีคำสั่งกำหนดให้ข้าพเจ้ารายงานสิ่งที่ได้ประสบเห็นหรือทราบมาในประเทศนั้นให้ทราบโดยละเอียด อันจะเป็นเนื้อหาสาระทั้งสิ้นแห่งจดหมายเหกุลนี้"⁵⁵

ลา ลูแบร์ ได้กล่าวถึงขอบเขตของเนื้อเรื่องในจดหมายเหกุลฉบับนี้ไว้ว่า

"... ข้าพเจ้าเพิ่ง เล็งไปในทางกล่าวถึงประเทศสยามในค่านอาณาเขต ความอุดมสมบูรณ์, คุณภาพของที่ดินอันใช้ในการประกอบกิจการมู และภูมิอากาศก่อนเป็นประการแรก ประการที่สอง ข้าพเจ้าจะได้อธิบายถึงขนบธรรมเนียมประเพณีโดยทั่วไปของประชาชนชาวสยาม แล้วจึงจะได้อธิบายถึงขนบธรรมเนียม

⁵⁵ เคอ ลา ลูแบร์, จดหมายเหกุลาลูแบร์ ฉบับสมบูรณ์, เรื่องเดิม, หน้า 3-4.

-ประเพณีโดยเฉพะเรื่อง เฉพะราย แล้วแต่เราจะขึ้นใน
สถานการณไหนก็ไปตามลำดับ เรื่องที่เกี่ยวกับรัฐบาล
และการพระศาสนานัน จะโลกลาวถึงในตอนท้าย"⁵⁶

นอกจากนี้ในภาคที่เป็น "คำนำของผู้เรียบเรียง" ตอนเดียวกันนี้ ลา ลูแบร์
ยังได้บอกวิธีการรวบรวมหลักฐานเรื่องราวจากแหล่งค้นคว้าอื่น ๆ เพื่อนำมาประกอบ-
การเขียนบันทึกจดหมายเหตุของเขา ซึ่งทำให้ผู้อ่านฉบับแปลภาษาไทย ได้ทราบวิธีการ
รวบรวมค้นคว้าของเขา เพื่อจะได้นำมาประกอบการพิจารณาหาข้อเท็จจริงค่านเนื้อ
เรื่อง และความคิดเห็นของ ลา ลูแบร์ ที่มีต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ในประเทศไทยที่มีปรากฏ
อยู่ในบันทึกของเขา ว่ามีความน่าเชื่อถือได้มากน้อยเพียงไร เมื่อพิจารณาถึงข้อมูลที่เขา
ได้รับมา ลา ลูแบร์ ได้กล่าวไว้ดังต่อไปนี้

"... กวีที่จะเขียนจดหมายเหตุด้วยความสุจริตจริงใจอย่าง
เดียวเท่านั้น ยังไม่พอที่จะเป็นจดหมายเหตุที่ถูกต้องแท้จริง
ขึ้นมาได้... ขวพเจ้าจึงได้พิจารณา, สอบถาม, พยายามศึกษา
ให้ถึงแก่นแท้ที่ข้าพเจ้าสามารถจะทำได้ ก่อนที่จะออกเดินทาง
ไปตั้งประเทศสยาม ขวพเจ้าได้อ่านจดหมายเหตุทั้ง เกาและ
ใหม่ บรรดาที่มีผู้เขียนขึ้นไว้เกี่ยวกับประเทศต่าง ๆ ทางภาค
พื้นบูรพาทิศ จนทั่วให้ข้าพเจ้ารู้สึกว่าการตระเตรียมตัวโดย
ท่านองนี้, เป็นเครื่องช่วยอยู่มากมาย ในเมื่อข้าพเจ้าไม่มี
โอกาสได้อยู่ที่นั่นได้นานวันพอให้ข้าพเจ้าได้รับขอสั่ง ฤกษ์และรู้จัก
ประเทศสยาม ที่ข้าพเจ้าได้ไปอยู่เพียงสามเดือนก็มิรู้ขึ้น ซึ่ง
ถ้าปราศจากจดหมายเหตุเหล่านั้นเสียแล้ว ถึงข้าพเจ้าจะใช้เวลา
สักสามปี ก็คงไม่ใคร่ขอสั่ง ฤกษ์และรู้จักประเทศสยามก็
ถึงเท่านั้น"⁵⁷

⁵⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 4-5.

⁵⁷ เกอ ลา ลูแบร์, จดหมายเหตุลา ลูแบร์ ฉบับสมบูรณ์ เรื่องเดิม, หน้า 6-7.

ในฉบับแปลภาษาไทยเรื่อง "จดหมายเหตุการณ์เดินทางสู่ประเทศสยาม ของบาทหลวง คาทาร์ค ครั้งที่ 1" มีคำนำของผู้เรียบเรียงปรากฏในบทความส่วนที่เป็น "คำอุทิศ" ที่ให้ชื่อว่า "แด่พระมหากษัตริย์" เป็นตอนที่มิขอความกล่าวถึงจุดมุ่งหมายที่ผู้เขียนฉบับภาษาเดิมได้เขียนบันทึกฉบับนี้ขึ้นว่า เขาเขียนขึ้นตามพระบรมราชโองการของพระเจ้าแผ่นดินฝรั่งเศส เพื่อรายงานการเดินทางและการเผยแพร่ศาสนา ดังที่เขากล่าวไว้ว่า

"... ด้วยตามพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้อาตมาภาพ นำเสนอทูลสาขารณู ซึ่งรายงานเหตุการณ์ทางอันใดกระทำขึ้น โดยพระราชาธิบดีเพื่อประโยชน์แก่ประชาชาติทั้งมวล และเพื่อเผยแพร่พระคริสต์ธรรมให้ไพศาลออกไปนั้น..."⁵⁸

ในบทความนำเรื่องอีกตอนหนึ่งของหนังสือเล่มเดียวกันนี้ ตอนที่ เป็นประกาศ "อภิสิทธิ์พระราชทาน" ซึ่งเป็นพระบรมราชานุญาตของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ให้มีการพิมพ์บันทึกจดหมายเหตุฉบับนี้จำหน่ายในประเทศฝรั่งเศสได้ มีข้อความที่กล่าวถึง บาทหลวง คาทาร์คผู้บันทึกเรื่องราวในฉบับภาษาเดิมไว้ว่า

"... บาทหลวง คาทาร์ค แห่งคณะพระเยซูผู้เป็นที่รักของเรา เป็นรูปหนึ่งในจำนวนพระบาทหลวงทุกรูปที่เราจักส่งไปยังประเทศจีน ในฐานะเป็นนักคณิตศาสตร์แห่งราชสภาวิทยาศาสตร์ของเรา โคเดินทางกลับมาจากประเทศสยาม และนำเอาประมวลจดหมายเหตุและข้อสังเกตต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องราว ความธรรมชาติ ภูมิศาสตร์และดาราศาสตร์ ซึ่งได้รวมมือกันทำขึ้นโดยบาทหลวงนักคณิตศาสตร์ผู้นี้ ในระหว่างที่เดินทางไปกระทั่งถึงประเทศสยาม มามอบไว้ให้แก่เรา บันทึกเหล่านี้อาจ

⁵⁸ กวี คาทาร์ค, จดหมายเหตุการณ์เดินทางสู่ประเทศสยาม ครั้งที่ 1, เรื่องเดิม, หน้า 1.

-ใช้เป็นประโยชน์ช่วยให้ศิลปการและวิทยาศาสตร์มีความ
สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และอำนวยความสะดวกยิ่งขึ้นแก่การเดินเรือ
เราจะไคส่งให้เขานำจดหมายเทศน์เสนอต่อประชาชน..."⁵⁹

บทนำในเรื่อง "ราชอาณาจักรสยามในงานแสดงศิลปหัตถกรรม" เป็นบทความ
นำเรื่องที่ยุ่เรียบเรียงต้นฉบับภาษาไทยเดิม อธิบายถึงงานแสดงศิลปหัตถกรรมและสินค้านา
ชาติที่กรุงปารีส ในปี พ.ศ. 2441 และ ในปี พ.ศ. 2429 ทำให้ผู้อ่านฉบับภาษาไทยได้
ความรู้ว่า ประเทศไทยในสมัยรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ไคจัดส่งศิลปวัตถุและ
ตัวอย่างสินค้าไปร่วมแสดงด้วยทั้งสองคราว และไครับรางวัลหลายประเภทด้วยกัน นับ
ว่าเป็นครั้งแรกที่ประเทศไทยไคเข้าร่วมในงานแสดงศิลปหัตถกรรมนานาชาติ ซึ่งเป็นกา
รแสดงที่น่าชื่อเสียงมาสู่ประเทศไทยเป็นอันมาก ข้อความใน "บทนำ" ดังกล่าวมีดังต่อไปนี้

"...พอเปิดงานแสดงศิลปหัตถกรรมขึ้นที่ ซังป่ เคอ มาร์ส
ไคไม่ทันไร บรรดาผู้ซื้อทั้งหลายก็พากันไปเบียดเสียดเบียดยุัด
กันแน่นอยู่ ณ ที่ตั้งแสดงของประเทศสยาม ซึ่งอันที่จริงแล้วที่
นั้นกไม่ทอง เกรงวาจะไคพบเห็นผลิตภัณฑ์ที่สร้างขึ้นด้วยฝีมือหยาบๆ
หรือว่าเป็นผลิตภัณฑ์ที่หยาบเขินอย่างแบบเนียน หวุกแจะ
ไคเห็นตะวันออกไกลแแท้ ๆ นั้นเหียวปรากฏอยู่ตรงหน้า มาจาก
แหล่งกำเนิดของมันแแท้ ๆ อย่างที่ จะปฏิเสธเสียมิไค..."

...การตั้งแสดงของสยาม ในปี ค.ศ. 1867 กับ 1878
จึงกลายเป็นเนื้อหาสาระที่แผ่กว้างออกไปสู่การเอาใจใส่
ศึกษาของคณะกรรมการผู้ตัดสินและผู้เข้าชมการตั้งแสดงอัน

⁵⁹ กวีย์ ทาซาร์ค, จดหมายเทศน์การเดินทางสู่ประเทศสยาม ครั้งที่ 1,
เรื่องเดิม, หน้า 6.

รุ่นหลามัน... เขาอาจจะประเมินโดยถือเอาเป็นเกณฑ์ได้ ซึ่งคุณค่าของผลิตภัณฑ์สยาม กับคุณค่าของผลิตภัณฑ์นักเลง จำพวกที่ชอบเล่นของแปลก ๆ แยกกันข้อดีของที่ประดิษฐ์ถวายทองคำเพื่อนำไปประดับทองแดงตัวและทองรับแขกของตน..."⁶⁰

การที่ สันต์ ท. โกมลบุตร ได้แปลข้อความส่วนที่เป็น "คำนำของผู้เรียบเรียง" ไว้ค่านั้น เป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านในภาคภาษาไทยในค่านที่เพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับผู้เขียน ฉบับภาษาเดิม และจุดมุ่งหมาย หรือ ภูมิหลังของส่วนที่เป็นตัวเรื่อง ให้บังเกิดความเข้าใจ เนื้อหาของ เรื่องทั้งหมดได้ดียิ่งขึ้นกว่าที่จะมีโอกาสได้อ่านฉบับที่แปลเฉพาะเนื้อเรื่อง อย่างเดียว ความรู้เกี่ยวกับผู้เขียนและภูมิหลังของงานแปลแต่ละเรื่อง ทำให้ผู้อ่านได้ กลั่นกรองหาข้อเท็จจริง เพื่อนำมาประกอบเป็นหลักฐานในเรื่องราวที่กำลังสนใจ หรือ กำลังศึกษาค้นคว้าอยู่ ให้ได้ความถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้นไปอีก

3. คำนำของผู้รวบรวมพิมพ์ต้นฉบับเดิม

ส่วนที่เป็นคำนำของผู้รวบรวมพิมพ์ต้นฉบับเดิม เป็นตอนที่ผู้แปลคนอื่น ไม่น่าลงพิมพ์ในฉบับภาษาไทย การที่ สันต์ ท. โกมลบุตร ได้แปลข้อความตอนดังกล่าวไว้ คำนว้นั้น เป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจคนคว้าโดยตรง เพราะเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของเนื้อ- เรื่องทั้งหมด ซึ่งจะทำให้ผู้อ่านฉบับภาษาไทยทราบเรื่องราวเพิ่มเติม และเป็นตอนที่ อธิบายความที่ยังคลุมเครือให้กระจ่างชัดยิ่งขึ้น ดังตัวอย่างจาก "คำนำของผู้รวบรวมพิมพ์" ในเรื่อง "ชีวิตและมรดกกรรมของก้อง สติงซ์ฟอลคอน" ซึ่งเป็นข้อความที่สันนิษฐานถึงตัวผู้ เขียนต้นฉบับภาษาดั้ง เศสว่าเป็นผู้ใด อยู่ในฐานะที่นำเชื่อถือใดควยเหตุผลประการใด บ้าง และมีจุดประสงค์ในการเขียนอย่างไรบ้าง เรื่องราวที่ปรากฏอยู่ในตอนนี้เป็นข้อความ

⁶⁰ เอเตียน กาลัวซ์, ราชอาณาจักรสยามในงานแสดงศิลปหัตถกรรมฯ, เรื่องเดิม, หน้า 1-4.

ที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าวิชาประวัติศาสตร์ไทย ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอิทธิพลของ
ต่างชาติ โดยเฉพาะชาติฝรั่งเศสในรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ในที่นี้ผู้วิจัยจะยกตัวอย่างส่วนที่เป็น "คำนำของผู้รวบรวมต้นฉบับเดิม" จาก
เรื่อง "จดหมายเหตุรายวัน การเดินทางไปสู่ประเทศสยาม" ของ บาทหลวง เคอ ชัวซีย์
เพื่อชี้ให้เห็นลักษณะที่เป็นคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ ดังต่อไปนี้

"คำนำของผู้รวบรวม" ในฉบับภาษาฝรั่งเศส ซึ่ง สันต์ ท. โกมลบุตร ได้แปล-
ออกเป็นภาษาไทย รวบรวมพิว่ทอนต้นเรื่อง ของจดหมายเหตุฉบับนี้ ผู้รวบรวมคือ นาย
มอริช การ์ซ็อง ขอความใน "คำนำ" ดังกล่าวนี้นี้มีความยาวถึง 65 หน้า แบ่งเนื้อเรื่อง
ออกเป็น 6 ตอน ซึ่ง 5 ตอนแรกเป็นตอนที่ผู้เขียน "คำนำของผู้รวบรวม" กล่าวไว้ว่า
"...คือประวัติศาสตร์การเมืองโดยสังเขปของประเทศสยาม อันเป็นคำนำที่จำเป็นที่สุด
ในการอ่าน จดหมายเหตุประจำวันการเดินทางไปสู่ประเทศสยามของ บาทหลวง เคอ-
ชัวซีย์"⁶¹

ใจความในคำนำของผู้รวบรวมต้นฉบับ กล่าวถึงประเทศไทย ทางด้านประวัติ-
ศาสตร์และวัฒนธรรม ตั้งแต่สมัยพระเจ้าอู่ทอง มาจนถึงระยะเวลาที่เขารวบรวมต้นฉบับ
บันทึกของ บาทหลวง เคอ ชัวซีย์ ขึ้นพิมพ์เป็นเล่มเมื่อปี พ.ศ. 2472 มอริช การ์ซ็อง
กล่าวถึงสภาพของประเทศไทยในปีที่เขาเขียน "คำนำ" (พ.ศ. 2471) ตั้งแต่เริ่มเข้า
ปากน้ำเมืองสมุทรปราการ มาจนถึงกรุงเทพฯ ตามเส้นทางเดินเรือที่ชาวต่างชาติเข้ามา
ประเทศไทยทาง เรือเดินสมุทรแต่เพียงอย่างเดียว ในสมัยนั้น เขาบรรยายภูมิประเทศ
ของสองฟากฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาในสมัยดังกล่าวให้ผู้อ่านฉบับภาษาไทยได้เห็นภาพของแม่น้ำ
เจ้าพระยาและความสงบร่มรื่นของบ้านเมืองไทยในยามนั้น ดังนี้

⁶¹ เคอ ชัวซีย์, จดหมายเหตุรายวันการเดินทางไปสู่ประเทศสยาม, เรื่องเดิม,

"... เรือที่เขาโคบุตรมานั้นแล่นทวนแม่น้ำอันกว้างใหญ่ขึ้นไป
ชา ๆ และมุ่งหน้าสู่บางกอก ราชธานีของประเทศสยามใน-
ปัจจุบัน...

ทั้งสองพากันแม่น้ำสะพรังไปช่วยกันไม้จำพวกปาล์ม กับ
จำพวกมะม่วง มะปราง ฯลฯ แลวกมีทองคำแปะไปสุดสายตา
ในทีราบลุม ก่อให้เกิดทัศนภาพอันเรียบราบสม่ำเสมอทุกทงไร
ในประเทศฮอลันดาขณะนั้น...

ครั้นแลวกถึงปากน้ำลัค อันเป็นชานนครแห่งแรกของบางกอก
แม่น้ำคูลยมีชีวิตชีวาขึ้น มีเรือนานาชนิดล่องขึ้นไปมา... ทางนำ
สายใหญ่หนึ่กวางกับถนนหลวง... พอถึงคองสุดท้าย บางกอกนคร
หลวงอันไกลแห่งหนึ่งทางภาคบูรพาทิศ... ก็ปรากฏให้เห็นอยู่เบื้อง
หน้า ทนศาล ทนมะพร้าว ทนหมาก มีปล่องโรงสีข้าวและโรง
เลื่อยผูกขึ้นตระหง่านอยู่ท่ามกลาง มีสะพานใหญ่อันเป็นผลงาน
จากถาวรคำนวณให้สามารถรับน้ำหนักโคมากขวางแม่น้ำอยู่อย่าง
สง่างามเฉย" ⁶²

ต่อจากนั้น มอริช การ์ซอง ได้พำนักอยู่เข้าสู่ย่านกลางของกรุงเทพฯ เริ่มตั้งแต่
ย่านการค้าของคนจีนที่ "สำเพ็ง" ซึ่งชาวยุโรปเห็นว่าเป็น "แหล่งเลื่อมโทรม" ⁶³ ไปจน
ถึงชีวิตของชาวบ้านตามลำคลองที่แยกออกจากแม่น้ำเจ้าพระยา เขาบรรยายถึงความ-
วิจิตรงดงามของพระบรมมหาราชวัง วัดวาอาราม และบ้านเรือนของราษฎรตามลำคลอง
อันสงบร่มรื่น ด้วยความประทับใจว่า

"...ยุโรปไม่ได้เยี่ยมชมกรายเข้าไปถึงในแหล่งพำนักเหล่านี้
ตัวเมืองจึงปรากฏแต่สีส้มและดูแปลกตาไปเสียทั้งนั้น
ทัศนียภาพอยู่อย่างพื้น ๆ เลื่อนหายไปกลายเป็นความจรจัด
แจ่มจ้า เมื่อเราข้ามฟากแม่น้ำไปกระทั่งถึงวัดเบญจ คูนมีองค์
เจดีย์สูงเหนือเจดีย์ของวัดหลวงใด ๆ ทั้งสิ้น ซึ่งหินที่จำหลัก-

⁶² เรื่องเดียวกัน, หน้า 1-6.

⁶³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 8.

- เป็นชั้น ๆ ขึ้นไปจนถึงยอดคอคอบคลุมอาณาบริเวณไว้โดยทั่ว
 ภายใต้อายุที่แลไปนั้น บางกอกกับพระบรมมหาราชวัง ,
 เรือสุสวนและลำคลองอันนำไปสู่ตลิ่งสายทอสนิมทั้งอยู่ กลาว
 ไคววาเป็นทลิ่งสีเขียวขจีที่สร้างขึ้นไว้สำหรับรองรับแสงสีอัน
 รุ่งโรจน์ของทองคำ...

คลองมีจำนวนมากขึ้น ทำให้นครหลวง เป็นเมืองลอยน้ำ
 มากมุลไปควยเรือแพ อันเป็นทิวเรือประกับควยเสาเข็ม
 สามเสา และพวงไหลลอยน้ำอยู่ใต้วัยไม่ไผ่จำนวนพัน ๆ ลำ
 ทิวเรือนั้นสร้างบนแพลูกบวบเหล่านี้ ล้อมรอบควยระเบียบ
 ไม่สั้ก หลังคา(สังกะสี)นั้นยกสูงตักกับทองฟามองเห็นเกือบ
 เป็นสีเขียวคาที่สะท้อนแสงกระจ่างจ้า..."⁶⁴

มอริช การ์ซ็อง ผู้รวบรวมพิมพ์ต้นฉบับภาษาฝรั่งเศส ยังได้กล่าวถึงประเทศไทยว่า มีความสามารถรักษาประเทศให้ปลอดภัยจากการรุกรานของมหาอำนาจตะวันตก
 ได้ ข้อความตอนนีทำให้ผู้อ่านที่เป็นคนไทยได้ภาคภูมิใจในบรรพบุรุษ และบังเกิดความรัก
 และซาบซึ้งในความเป็นเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ของบรรพชนไทย ที่กล้าหาญและมีสติปัญญารักษา
 บ้านเมืองให้เป็นเอกราชมาได้ทุกยุคสมัย มอริช การ์ซ็อง ได้กล่าวถึงประเทศไทยในปี
 พ.ศ. 2471 (ค.ศ. 1928) ว่า

"...น้อยประชาชาตินัก ที่จะได้รู้จักกับความรุ่งเรืองอันมาสุข
 มาอย่างประเทศสยาม เกือบจะไม่มีประชาชาติใดเลยที่สามารถ
 ยืนหยัดเจริญอย่างทรงนองอาจได้กับประเทศมหาอำนาจ-
 ตะวันตก ไม่มีประชาชาติใดเลยในประวัติศาสตร์นับแต่คริสต์
 ศตวรรษที่ 17 มาแล้ว ที่สามารถกำจัดผู้รุกรานที่บังอาจจะนำ
 เอาวัฒนธรรมของตนมาประดิษฐานในประเทศนี้ โดยอาศัย
 พกบาทหลวงนักสอนศาสนาและเป็นใหญ่ของคน"⁶⁵

⁶⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 9-10.

⁶⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 20.

จากข้อความที่ยกมาข้างต้นนั้น ผู้อ่านที่เป็นคนไทยจะได้ข้อคิดเพิ่มเติมเกี่ยวกับ วิโทศบายของมหาอำนาจตะวันตกที่มีต่อประเทศของเราตั้งแต่สมัยศตวรรษที่ 17 จะเห็นได้ว่าประเทศมหาอำนาจใช้ความพยายามทุกอย่างที่จะเอาเปรียบและคดโกงประเทศเล็ก ๆ ด้วยการค้าขายทางวัฒนธรรม ศาสนา และอาวุธ การที่ สันต์ ท. โกมลบุตร แปลภาค "คำนำของผู้รวบรวม" ตอนนี้ออกเป็นภาษาไทยด้วย จึงทำให้ผู้อ่านในภาคภาษาไทยได้ประจักษ์ความจริงข้อนี้จากหลักฐานที่เป็นความคิดเห็นของพวกเขา-ชาวยุโรป ผู้มีวัฒนธรรมและสติปัญญาสูงนั่นเอง ไม่ใช่เป็นข้อกล่าวหาที่เลื่อนลอยปราศจากหลักฐาน หรือเป็นความคิดที่เกิดจากความลำเอียงหรืออคติของชาวเอเชียในประเทศเล็ก ๆ เอง

"คำนำของผู้รวบรวมพิมพ์" ที่เริ่มด้วยการแนะนำให้ผู้อ่านได้รู้จักประเทศไทย สมัยเดียวกันที่เขาได้เขียนคำนำในการรวบรวมพิมพ์บันทึกจดหมายเหตุฉบับนี้ เป็นการชักนำผู้อ่านในฉบับภาษาฝรั่ง เสสให้มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับประเทศไทยก่อนที่จะอ่านตัว "บันทึก" ซึ่งเป็นเนื้อเรื่องแท้จริง ส่วนในภาคแปลภาษาไทยนั้น ผู้อ่านที่เป็นคนไทยจะได้ย้อนหลังกลับไปสู่กาลเวลาในอดีตของบ้านเมืองซึ่งคงจะได้ภาพที่ใกล้เคียงความจริงอยู่ไม่น้อย แม้ว่าจะมองจากสายตาของชาวต่างประเทศ ผู้อ่านที่เป็นคนไทยในสมัยปัจจุบัน อาจได้เปรียบเทียบกรุงเทพฯ ที่ มอริช การ์ซ็อง บรรยายไว้ กับภาพหรือคำบรรยายถึงกรุงเทพฯ ในอดีตสมัยใกล้เคียงกับที่มีปรากฏตามหนังสือต่าง ๆ ในภาษาไทย เพื่อให้ได้ภาพหรือบรรยากาศของกรุงเทพฯ ในสมัย 50 กว่าปีที่ล่วงมาแล้ว เปรียบเทียบกับกรุงเทพฯ ในปัจจุบันที่แออัดหนาแน่นไปด้วยประชากรท่ามกลางอากาศที่เป็นพิษและการจราจรที่ติดขัด รวมกับความสับสนวุ่นวายของชีวิตทางธุรกิจของประชาชนในนครหลวง การที่ได้เห็นภาพย้อนหลังไปตามขอเขียนดังกล่าว ทำให้ผู้อ่านเกิดทั้งความสุขและความเสียดาย

จากตัวอย่างบางตอนที่ผู้วิจัยได้ยกมาจาก "คำนำของผู้รวบรวม" ในเรื่อง "จดหมายเหตุรายวันการเดินทางไปสู่ประเทศสยาม" ของ บาทหลวง เดอ ชัวซีย์ ตามที่ สันต์ ท. โกมลบุตร แปลเป็นภาคภาษาไทยไว้ด้วยนั้น จะเห็นได้ว่าเป็นตอนที่มีเนื้อเรื่อง เป็นประโยชน์ด้านวิชาประวัติศาสตร์ เนื่องจากเป็นข้อเขียนที่ปูพื้นความรู้ไปสู่ความเข้าใจเหตุการณ์ในหัว "บันทึก" ซึ่งเป็นเนื้อเรื่องแท้ ๆ ผู้อ่านที่เป็นคนไทยจะบังเกิดความภาคภูมิใจ

ในวัฒนธรรมประเพณีของชาติ และรำลึกถึงคุณความดีของบรรพบุรุษผู้กล้าหาญและทรงสติปัญญาที่ไ้รักชานเมืองไว้ไ้รอกปลอศกภัยจนกระทั่งถึงทุกวันนี้ คั้งที่ มอริช การ์ซ็อง ไ้เขียนยกยอองประเทศไทยไ้ควยวา

"...ประเทศสยามรักษาเสรีภาพมาตลอดกาลจนเป็นประเพณี และเป็นเสรีภาพอันไ้มาควยยากนักหนา ,สยามไ้ไ้เราวมกัันกับชาติสัมพันธมิตรในสงครามโลกครั้งใหญ่ และมีกองทัพไทย มารวมรบอยู่ในแนวรบของฝรั่งเศส..."⁶⁶

ส่วน "คำนำของผู้รวบรวม" ในฉบับแปลเรื่องอื่น ๆ ที่ผู้วิจัยไ้ไ้กล่าวถึงในที่นี้ ก็ปรากฏวาไ้ไ้ลักษณะที่มีคุณค่าทางวิชาประวัติศาสตร์ เช่นเดียวกันทั้งสิ้น

4. เชิงอรรถของผู้แปล

งานแปลของ สันต ท.โกมลบุตร มีคำอธิบายเพิ่มเติมของผู้แปล ซึ่งพิมพ์ไว้ในส่วนที่เป็น เชิงอรรถ เป็นคำอธิบายที่มีคุณค่าทางวิชาประวัติศาสตร์ เพราะเหตุวา ส่วนใหญ่ของคำอธิบายคั้งกล่าว เป็นความรู้ที่ผู้แปลไ้ค้นคว้าเพิ่มเติมพร้อมทั้งอ้างอิงหลักฐานที่ไ้ประกอบในการค้นคว้าอ้างอิงควย เชิงอรรถบางตอนเป็นข้อความที่ข้อมาจากผู้แปลเรื่องเดียวกันในฉบับอื่น การให้คำอธิบายเพิ่มเติมไว้ในเชิงอรรถ นอกจากจะทำให้การแปลข้อความตรงกับต้นฉบับเดิม เพราะผู้แปลไ้ไ้ขยายความที่ไ้ไม่มีอยู่ในฉบับเดิม ยังเป็นเครื่องช่วยให้ผู้อ่าน หรือ ผู้ค้นคว้าวิจัยเข้าใจเรื่องไ้ไ้ถ่องแทียงขึ้น

ผู้วิจัยจะไ้ยกตัวอย่าง ส่วนที่เป็น "เชิงอรรถของผู้แปล" ในเรื่อง "จดหมายเหตุการเดินทางครั้งที่ 2" ของ บาทหลวง คาซาร์ค เพื่อแสดงให้ไ้เห็นความละเอียดปราณีตของผู้แปลในการแปลจากภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาไทยให้ตรงตามต้นฉบับ และการให้คำอธิบายเพิ่มเติมไว้ใน "เชิงอรรถ" เป็นการให้ความรู้แก่ผู้อ่านเพิ่มขึ้นนอกเหนือไปจากช่วยให้เข้าใจเรื่องราวในตอนที่นั้น ๆ คั้งขึ้น

คั้ง เช่นข้อความตอนที่กล่าวถึงการเข้าเฝ้าพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ของราชทูตจากประเทศไทย และคำกราบบังคมทูลของราชทูตไทยวาเป็นที่พอพระราชหฤทัยของพระเจ้าแผ่นดินฝรั่งเศสเป็นอันมาก

⁶⁶ เกอ ชัวซ็ย, จดหมายเหตุรายวันบาทหลวง เกอชัวซ็ย, เรื่องเดิม, หน้า 77.

"...พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงพอพระทัยในจริยานุวัตร
อันดีงามของคณะทูตานุทูตพอลาน ๆ กัน และกล่าวกันว่าทรง
ชื่นชมโสมนัส เป็นอยู่อย่างย่ง ทอค่ากราบบังคมทูลของหัวหน้าคณะ
ทูต... ถึงขนาดมีผู้พิมพ์ค่ากราบบังคมทูลของ ราชนุคแจกจ่ายไป
ในบรรดาพระบรมวงศานุวงศ์ โดยเหตุที่มีฎารถวายทอดลงใน
หนังสือพิมพ์ แลส มาร์กีส ในยุคนั้นแล้ว ชาวเขาจึงจะไม่นำ
ลงพิมพ์ซ้ำไว ๗ ที่นี้อีก"⁶⁷

ในเชิงอรรถของยูแปล ได้อธิบายว่า "แลส มาร์กีส" ซึ่งเป็นชื่อหนังสือพิมพ์
ในสมัยดังกล่าวไว้ว่า

*"Mercure de France เป็นหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ กู้ขึ้น
เมื่อ ค.ศ. 1673 โดย คอนโน เคอ วิเซ เพื่อเผยแพร่ข่าว
ในราชสำนักและนำกฎนิพนธ์กับคตินิยาม เรื่องสนลงพิมพ์ ค่า
เป็นการติดต่อกันมาไม่ขาดสายจนกระทั่งถึงปี ค.ศ. 1825---
(ยูแปล)."⁶⁸

ในเรื่อง "จดหมายเหคุลาลูแบร์ ฉบับสมบูรณ์" ฉบับแปลเป็นภาษาไทย ตอนที่
กล่าวถึงการพิพากษาลงโทษผู้กระทำผิดในประเทศสยามซึ่งบางครั้งมีการตัดสินคดีกันหน้า
พระที่นั่ง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรง เป็นผู้ตัดสินด้วยพระองค์เอง จากข้อความ
ในฉบับแปล แสดงว่า ลาลูแบร์ ไม่ได้มีความรู้เรื่องนี้อย่างแท้จริง เมื่อ สันต์ ท. โกมลบุตร
แปลถึงตอนนี้เขาได้อธิบายขยายความ และแสดงข้อเท็จจริงที่ควรจะเป็นหรือเกิดขึ้นใน
เมืองไทยจริง ๆ ควบการยก "เชิงอรรถ" ซึ่งเป็นพระวิจารณ์ของสมเด็จพระนราธิป-
ประพันธ์วงศ์ มาลงอธิบายไว้ใน "เชิงอรรถ" พร้อมทั้งบอกที่มาไว้ด้วย ข้อความดังกล่าว
ในฉบับแปลของ สันต์ ท. โกมลบุตร มีดังต่อไปนี้

⁶⁷ กวีย์ ทาซาร์ค, จดหมายเหคุการเดินทางครั้งที่ 2, เรื่องเดิม, หน้า 4-5.

⁶⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 5.

"...ไม่มีคนใดที่ช่วยให้สมเด็จพระเจ้ากรุงสยามองค์ปัจจุบันเจ็บ
พระทัยเพราะเสี้ยม หลอกลอยนวลอยู่โดยมีทองรับโทษทัณฑ์โดย
พระองค์ทรง เกรงครีคเขมงวุกเป็นอยู่อย่างยิง คริสต์ใหม่ประหารชีวิต
ใคร ๆ ความพระราชประสงค์เสียใจงวย ๆ โดยมีพักโทษของชำระ
สะล้างอย่างใด ๆ ใพบ่วยการ และให้ทวยควายนุ่มมือของคุณที่
สุดแต่จะทรงมีพระราชประสงค์ เฉพาะหน่าพระที่นั่ง... เมื่อ
การพิชิตเอาให้จริงหลักฐานยังคลุมเครืออยู่เล้ากัคริสต์โหลง
โทษโทษจว้เลยทั้งคูให้เสีย เป็นผู้นิจฉัยคดี (149)

เมื่อประหารชีวิตแล้ว พระองค์ก็รีบปรึกษาทศพลคนตาย
ควายขอค่าเล็กน้อย เพื่อให้ใหญ่เป็นเยี่ยงอย่างแก่คนที่ยังมีชีวิตอยู่
ยกตัวอย่าง เช่น เมื่อใ้ใคร่คนรายที่ลักเงินในทองพระคลังภูสี
เงินหลอมกว่าลึงจะลวญจวนซาคใจแล้ว พระองค์ก็รีบแก้ศ
คนตายแล้วนั้นว่า ไ้ควายราย มึงไ้ปลงเงินไปหนัก 10 ปอนด์
แต่เงินหนักเพียงสามออนซ์เท่านั้นพอแล้วที่จะเผาชีวิตมึง ไ้
กูร์แล้วพระองค์ทรงบนว่าพันที่มีไ้คนไ้มาัยยังพระพิโรธไว้
ควายวาในลางกูร์งพระองค์ทรงสำนักค้อยเหมือนกันที่ไ้ทรง
ปฏิบัติกรอัญไ้ยอมโ้คลงไปควายอาการทนต์พุดันแลนุ เช่นนั้น
หรือเป็นไปควายมีพระราชประสงค์จะแสดงให้เชื่อกันว่าพระองค์
จะยอมโ้คกควายฤทธิพระโ้สเในเบื้องแรกเท่านั้นเป็นไ้ (150)⁶⁹

สันต์ ท. โคมลบุตร ไ้ยกคำอธิบายของกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ มาไว้ใน
"เชิงอรรด" ฉบับแปลของเขาเอง ดังนี้

"...(149) ไ้เส้เกินความจริง ไม่เคยแ้วว่ามีเช่นนั้นเลยสัก
ครั้งไ้เดียวแมแต่ในเรือ่งละครไทย ไ้ครคงจะหลอกสงให้ ลู-
ลู่แบร... (พระวิจารณ์ สมเด็จกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์)

⁶⁹ เกอ ลา ลูแบร์, จดหมายเหตุลาลูแบร์ ฉบับสมบูรณ์, เรื่อง เคิม. หน้า
หน้า 463-464.

... (150) แต่เป็นไ้มากกว่า ที่สมเด็จพระนารายณ์มหาราช
ไม่เคยหลงพระราชอาญา หรือสบประมาทศพใคร เช่นวานัน
เลย แต่ ลา ลูแบร์ ถูกใครหลอกให้หรือละเมอหากความเอา
เองนั้น น่าจะเป็นตัวความจริง... (พระวิจารณ์สมเด็จพระนารายณ์
พระนราธิปประพันธุพงศ์)"⁷⁰

ในเรื่อง "จดหมายเหตุรายวัน การเดินทางสู่ประเทศสยาม" ของ บาทหลวง
เคอ ชัวซีมี มีเชิงอรรถของผู้แปล ที่อธิบายข้อความเพิ่มเติมจากข้อความที่แปลจากภาษา
ฝรั่งเศส คือตอนที่กล่าวถึงการอุปสมบทเป็นบาทหลวงในคริสตศาสนา ของ บาทหลวง
เคอ ชัวซีมี ผู้เขียนบันทึกได้กล่าวไว้ด้วยตนเอง ว่าเขาได้รับอุปสมบทที่เมืองไทยนี้เอง
สันต์ ท. โกลมบุตร ได้อธิบายวิธีการอุปสมบทดังกล่าว รวมทั้งคำวิจารณ์ถึงฐานะของ เคอ
ชัวซีมี ไว้ในเชิงอรรถของผู้แปล ซึ่ง เป็นคำอธิบายที่ให้ทั้งความรู้และข้อคิดเพิ่มเติมเกี่ยว
กับปฏิบัติการค่านการ เมืองที่แฝงอยู่ในกิจการเผยแพร่ศาสนาของชาวฝรั่งเศสในสมัยนั้น
ข้อความตอนดังกล่าวในฉบับแปลของ สันต์ ท. โกลมบุตร มีดังต่อไปนี้

"... 7 ธันวาคม ... เมื่อเข้านี้ ข้าพเจ้าได้รับอุปสมบทกรรม
สี่ชั้นแรกแล้ว และพวงนีดาพระผู้เป็นเจ้าทรงโปรดข้าพเจ้าก็
จะโคจรองบรรพชิตวิสัยไปจนตลอดชีวิต ข้าพเจ้าครุ่นคิดมา
เป็นเวลาถึงสองปีครึ่งแล้ว..."⁷¹

สันต์ ท. โกลมบุตร ได้อธิบายถึง "อุปสมบทกรรมสี่ชั้นแรก" ไว้ใน "เชิงอรรถ-
ของผู้แปล" ดังต่อไปนี้

⁷⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 464.

⁷¹ เคอ ชัวซีมี, จดหมายเหตุรายวันการเดินทางไปสู่ประเทศสยาม, เรื่อง เกิม,

"...ขอให้สั่ง เกตว่า เกอ ชัวซีย์ ผู้เขียนจดหมายเหตุประจำวันเล่มนี้ แม้จะมีฐานอนุกรมทางศาสนาเป็นเจ้าอธิการโบสถ์ (Abbé) แต่ก็ยังทาโคเป็นพระบาทหลวง เต็มรูปไม่ ซึ่งทางศาสนาโรมันคาทอลิก จะต้องผ่านอุปสมบทวิธีไปตามลำดับถึง 7 ชั้น แรกออกเป็น 2 ระยะ คือ อุปสัมบัน กับ อุปสัมบันระยะแรก 4 ชั้น ระยะหลัง 3 ชั้น แต่ละชั้นไม่ทราบว่าจะเรียกอย่างไรในภาษาไทยใหญ่ถูกต้อง จึงขอแปลตรงตามความหมายของคำเขาไว่ก่อน

อุปสมบทกรรม 4 ชั้นแรก คือ 1. คนเฝ้าประตู (Portier) 2. คนอ่าน (Lecteur) 3. คนสวดคาถาขับภูติผีปีศาจ (exerciste) 4. คนรับใช้ที่แทนบูชา (acolyte) ผู้ได้รับอุปสมบทกรรม 4 ชั้นนี้แล้ว ยังสีกอยู่ถูกมาเป็นฆราวาสได้

อุปสมบทกรรม 3 ชั้นหลัง คือ 5. ผู้ช่วยพระบาทหลวง (Sous-daicre) ท่องถือเพศพรหมจรรย์ครองชีวิติกโสด 6. รองพระบาทหลวง (pretre) ทำหน้าที่แทนโคเมื่อพระบาทหลวงไม่อยู่ และ 7. พระบาทหลวง (pretre) ซึ่งจะครองรับใช้ศาสนาไปจนตลอดชีวิตุ เกอชัวซีย์ โคมาบวชเป็นพระบาทหลวงในประเทศสยามที่เมืองละโว้ หรือจังหวัดลพบุรี เรายี่เอง-(ผู้แปล)⁷²

จากตัวอย่างคำอธิบายใน "เชิงอรรถ" ที่ยกมาแล้วนั้น จะเห็นได้ว่าผู้แปลได้อธิบายขยายความข้อความในเนื้อเรื่องที่แปลออกจากฉบับภาษาเดิม เป็นคำอธิบายที่ให้ประโยชน์ต่อผู้อ่านในค่านเพิ่มพูนความรู้ และช่วยทำให้ความเข้าใจข้อความบางตอนชัดเจนยิ่งขึ้น ดังเช่น ความรู้ที่เนื่องกวยการอุปสมบทของพระในคริสตศาสนา เป็นต้น

โดยเหตุที่ผู้แปลเป็นผู้มีความรู้ทางวิชาประวัติศาสตร์ไทยสมัยเดียวกับจดหมายเหตุภาษาฝรั่งเศส สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เขาจึงไม่เห็นควยกับข้อเขียนของ

⁷² เรื่องเดียวกัน, หน้า 505.

ลาดูแบร์ ตอนที่ได้ยกขึ้นมาแล้วนั้น เพราะไม่เคยปรากฏว่ามีพระเจ้าแผ่นดินพระองค์ใด ในประเทศไทยที่ลงพระอาญาแก่คนผิดด้วยการส่งตัวไปให้เสียกิน แต่ สันต ท.โกมลบุตร มีวิธีการแปลที่เคารพคนฉบับเดิม เขาจะไม่เพิ่มเติมตัดทอน หรือ ออกความเห็นแทรกลงไป ในเนื้อความบทแปล เขาจึงแปลไปตามที่ ลา ดูแบร์ เขียนไว้ในฉบับเดิมทุกตัวอักษร และเขาคงจะมีความเห็นเช่นเดียวกับ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ องค์ผู้แปล "จดหมายเหตุ ลาดูแบร์" ก่อนหน้าเขาอีกฉบับหนึ่ง จึงได้ยก พระวิจารณ์ของ เสด็จในกรมพระองค์ นั้นมาลงไว้ใน "เชิงอรรถของผู้แปล" ในฉบับแปลของเขา

ถ้าผู้แปลคัดส่วนที่เป็น "เชิงอรรถของผู้แปล" ออกไปเสียแล้ว จะทำให้ผู้อ่านที่ สนใจศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ ต้องขาดความรู้รอบตัวทั่ว ๆ ไปซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและความเข้าใจวิชาประวัติศาสตร์อย่างน่าเสียดาย และอาจทำให้ฉบับแปลเป็นภาษาไทยค่อยคุณค่าทางประวัติศาสตร์ เนื่องจากเป็นเอกสารทางวิชาการที่อ่านเข้าใจยาก เต็มไปด้วยศัพท์ส่วนวนยาก ๆ "เชิงอรรถของผู้แปล" ทำให้ปัญหาเหล่านี้ลดน้อยลง และทำให้ฉบับแปลมีคุณค่าอ่านยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะอ่านเพื่อความรู้อะไร หรือ เพื่อนำไปประกอบการค้นคว้าวิจัย

ง. คุณค่าทางค่านเป็นหนังสืออ้างอิง

งานแปลส่วนใหญ่ของ สันต ท.โกมลบุตร เป็นงานแปลเอกสารทางประวัติศาสตร์ ที่มีคุณค่าต่อการศึกษาและค้นคว้าทางวิชาการให้กว้างขวางลึกซึ้งยิ่งขึ้นไปอีก เพราะงานแปลแต่ละเล่มมีลักษณะ เป็นหนังสือแปลที่มีคุณค่าทาง ค่านต่าง ๆ ทั้งที่ได้อภิปรายไว้ในหัวข้อ "คุณค่าทางค่านวิชาประวัติศาสตร์" แล้ว คือ มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของประเทศไทย ในสมัยที่งานเขียนในฉบับเดิมกล่าวถึง แม้ว่าจะ เป็นเนื้อหาและทัศนคติของชาวต่างประเทศก็ตาม ฉบับแปลเป็นภาษาไทยทำให้ผู้อ่านที่เป็นคนไทยในปัจจุบัน ได้ทราบว่า ชาวต่างประเทศมีส่วนได้ส่วนเสียกับผลประโยชน์ในประเทศไทยนั้น เขามองคนไทยและวัฒนธรรมประเพณีของไทยด้วยความคิดและสติปัญญาที่ลึกซึ้งหรือตื่นเขินด้วยประการใดบ้าง ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ศึกษาที่เป็นคนไทยมากก็คือ ในงานแปลของบันทึกจดหมายเหตุทุกเล่ม มีเนื้อเรื่อง ที่กล่าวถึง วิถีไศบายของชาติมหาอำนาจที่ปฏิบัติต่อประเทศไทย ซึ่ง

จะเป็นหลักฐานอ้างอิงในการวินิจฉัยความสัมพันธ์ของประเทศไทยกับมหาอำนาจนานาชาติ ในปัจจุบันให้ไต่รบาทหาที่หรือนโยบายของแต่ละประเทศให้ตองแท้จริงขึ้น เพื่อรักษาอธิปไตย และผลประโยชน์ของชาติ ให้ได้เท่าเทียมกับบรรพบุรุษได้ปฏิบัติมาแล้ว

ลักษณะงานแปลของ สันต์ ท. โกลนบุตร ที่ทำให้งานแปลดังกล่าวมีคุณค่า ทางด้าน เป็นหนังสืออ้างอิงทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไทย คือ เป็นงานแปลที่ประกอบขึ้นด้วยรายละเอียดต่าง ๆ ที่เป็นส่วนประกอบที่สำคัญและจำเป็นสำหรับวรรณกรรม ประวัติศาสตร์ กล่าวคือประกอบขึ้นด้วยส่วนที่ว่าด้วย "คำนำของผู้แปล", "คำนำของผู้รวบรวมต้นฉบับในภาษาเดิม", "คำนำของผู้เรียบเรียง", และ "เชิงอรรถของผู้แปล" ส่วนตัวเนื้อเรื่องก็แปลถ่ายทอดออกมาทุกตัวอักษรและข้อความ ดังในรายละเอียดที่ได้อภิปรายไว้ในหัวข้อข้างต้นแล้วนั้น จึงทำให้งานแปลดังกล่าวมีคุณค่าทางด้าน เป็นหนังสืออ้างอิงในวิชาประวัติศาสตร์ที่มีน้ำหนัก เป็นที่เชื่อถือได้ในหมู่นักวิชาการ นักศึกษา และผู้สนใจที่ทำการค้นคว้าวิจัยด้านวิชาประวัติศาสตร์ไทย โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ สมัยอยุธยา ในสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช มาจนถึงสิ้นสุดสมัยอยุธยาในปี พ.ศ.

2310

ผู้วิจัยได้ขอสัมภาษณ์ อาจารย์ผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์ในมหาวิทยาลัย 2 ท่าน และอาจารย์ผู้มีความรู้ด้านภาษาฝรั่งเศสและความสัมพันธ์กับต่างประเทศอีก 1 ท่าน เพื่อทราบข้อคิดเห็นที่ท่านเหล่านั้นมีต่องานแปลของ สันต์ ท. โกลนบุตร อาจารย์แต่ละท่านได้ให้ความคิดเห็นดังต่อไปนี้คือ

ศาสตราจารย์ วิชาสว่าง พงศ์บุตร ผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์ไทย แห่งคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับงานแปลชุดบันทึกจดหมายเหตุทางประวัติศาสตร์สมัยอยุธยาของ สันต์ ท. โกลนบุตร ว่า เป็นผลงานแปลชุดที่สมบูรณ์ กว้างงานแปลชุดที่เคยมีในภาษาไทยฉบับก่อน ๆ เนื่องจากสาเหตุ 2 ประการ คือประการแรก ผู้แปลแปลจากต้นฉบับภาษาฝรั่งเศสซึ่งเป็นภาษาเดิมที่ใช้ในการเขียนต้นฉบับ ประการที่ 2 การแปลส่วนประกอบของหนังสือแต่ละเล่ม เช่น "คำนำของผู้รวบรวมต้นฉบับ" "คำนำของผู้เรียบเรียง" ตลอดจน "เชิงอรรถ" และภาคผนวกที่เป็นเอกสารที่เกี่ยวข้อง

กับเรื่องของผู้บันทึกต้นฉบับเดิม ทำให้งานแปลของ สันต์ ท. โกมลบุตร มีน้ำหนัก มีหลักฐานเป็นที่น่าเชื่อถือ ในส่วนที่เกี่ยวกับตัวเนื้อเรื่องตามต้นฉบับเดิมมากกว่าฉบับแปลเป็นภาษาไทยอื่น ๆ ที่ไม่ได้รวมแปลภาคดังกล่าวไว้เลย งานแปลชุดบันทึกจดหมายเหตุทางประวัติศาสตร์ของ สันต์ ท. โกมลบุตร เป็นหนังสืออ้างอิงที่ ศาสตราจารย์ วิลาศวงศ์ พงศะบุตร แนะนำให้หนังสือผู้กำลังศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ไทยสมัยอยุธยา ใช้เป็นหนังสืออ้างอิงและอ่านประกอบในวิชานั้น⁷³

ดร. ไมตรี เคนอุดม อาจารย์พิเศษ แห่งภาควิชาภาษาฝรั่งเศส คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และ คณะอักษรศาสตร์ วิทยาลัยทัพบก มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้ให้ความเห็นว่างานแปลหนังสือที่เป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์สมัยอยุธยา มีประโยชน์ต่อการศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ไทย และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศในภาคพื้นทวีปยุโรป ในสมัย 300 กว่าปีที่ล่วงมา นับว่าผู้แปลเป็นทั้งผู้มีความสามารถ และความอุทิศหาหวิริยะสูงมาก ที่ได้อุทิศสติปัญญาให้กับงานแปลในแขนงวิชานี้ เพราะต้นฉบับในภาษาเดิมเป็นภาษาฝรั่งเศสในสมัยเก่า ซึ่งข้อความบางตอนต้องใช้ทั้งเวลาและเอกสารอื่น ๆ มาประกอบในการพิจารณาความหมาย เพื่อให้ได้คำแปลที่ถูกต้องตรงตามต้นฉบับใหม่มากที่สุดเท่าที่ผู้แปลจะมีความสามารถ ในส่วนที่เกี่ยวกับตัวเนื้อเรื่องในภาคภาษาไทย ดร. ไมตรี เคนอุดม ได้สำรวจและพิจารณาจากงานแปลเรื่อง "ชีวิตและมรดกกรรมของ ก็องสแต็งซ์ ฟอลคอน" ด้วยการนำฉบับภาษาไทยที่ สันต์ ท. โกมลบุตร เป็นผู้แปล มาเทียบกับฉบับภาษาฝรั่งเศส ดร. ไมตรี เคนอุดม มีความเห็นว่าเป็นการแปลที่ผู้แปลเคารพต้นฉบับเดิมมากที่สุด คือแปลออกเป็นภาษาไทยทั้งหมดทุกข้อความและทุกตัว

⁷³ สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์ วิลาศวงศ์ พงศะบุตร อ.บ. (เกียรตินิยมอันคับ 2) ,...
 อนุ.ศ, M.A. (Wisconsin). อาจารย์ประจำแผนกวิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2519

อักษร ไม่ว่าจะเป็นส่วน ตัวเนื้อเรื่อง หรือส่วนที่เป็นเชิงอรรถก็ตามกับต้นฉบับเดิม นอก
จากนี้ภาษาส่วนวนแปลในภาคภาษาไทยของ สันต์ ท.โกมลบุตร มีความถูกต้อง เหมาะสม
และเข้ากับบรรยากาศของ เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์สมัยอยุธยาตอนที่หนังสือเล่มนั้นกล่าว
ถึง⁷⁴

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ขอสัมภาษณ์ ศาสตราจารย์ ขจร สุขพานิช ศาสตราจารย์
ผู้เชี่ยวชาญวิชาประวัติศาสตร์ไทย ท่านผู้นี้มีความเห็นว่าการศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ในสมัย
ปัจจุบันจะมีคุณค่าทางด้านวิชาการมากยิ่งขึ้น ถ้าได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารชั้นต้น

ท่านจึงมีความเห็นว่างานแปลของ สันต์ ท.โกมลบุตร เป็นงานแปลที่มีคุณค่า
ค่าในฐานะเป็น เอกสารชั้นต้นที่ให้หลักฐานเพิ่มเติมมากฉบับยิ่งขึ้น ในการใช้ส่วหรับคนคว่า
อ้างอิงวิชาประวัติศาสตร์ไทย ด้านความสัมพันธ์กับต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศฝรั่งเศส
ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

โดยเหตุที่ ศาสตราจารย์ ขจร สุขพานิช เป็นผู้มีส่วนในการเริ่มจับงาน
แปลของ สันต์ ท.โกมลบุตร ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น⁷⁵ ผู้วิจัยได้ขอทราบความคิดเห็นของ
ท่านเกี่ยวกับการแปลเอกสารทางประวัติศาสตร์จากภาษาต่างประเทศมาเป็นภาษาไทย
ท่านได้กล่าวว่า เอกสารภาษาฝรั่งเศสที่มีเนื้อเรื่อง เกี่ยวกับประเทศไทยเท่าที่ตีพิมพ์แล้วมี
อยู่ถึง 15 เล่ม ดังที่ท่านได้อ้างไว้แล้วในหนังสือ "ข้อมูลจากอดีต"⁷⁶ แต่ได้แปลออกเป็น

⁷⁴สัมภาษณ์ ดร.ไมตรี โคนอุคม Docteur es Sciences Politiques.
Université de Paris. ข้าราชการประจำส่วนนักนายกรัฐมนตรี, อาจารย์พิเศษภาค
วิชาภาษาฝรั่งเศส คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และ คณะอักษรศาสตร์
วิทยาลัยทัมแกว มหาวิทยาลัยศิลปากร วันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2519.

⁷⁵อ้างถึงแล้ว ในหน้า 134.

⁷⁶ขจร สุขพานิช, "เอกสารในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช," ข้อมูลจากอดีต
ศิลปากร (พระนคร: เกล็ดไทย, 2518), 114.

ภาษาไทยน้อยฉบับ และในจำนวนนี้มีงานแปลของ สันต์ ท. โกมลบุตร 5 เรื่อง ท่านจึงเห็นว่า สันต์ ท. โกมลบุตร ได้มอบผลงานแปลที่ทรงคุณค่าให้แก่การศึกษาวิชาประวัติศาสตร์-ไทยในสมัยอยุธยาและต้นรัตนโกสินทร์ สำหรับท่านนั้นได้ใช้งานแปลของเขาอ้างอิงอยู่เสมอเมื่อทำงานค้นคว้าประวัติศาสตร์อยุธยา และท่านได้แนะนำให้นักศึกษาผู้ศึกษาวิชา - ประวัติศาสตร์ใช้เป็นหนังสืออ่านประกอบการเรียนด้วย

ศาสตราจารย์ ขจร สุขพานิช ยังได้กล่าวอีกว่างานแปลของ สันต์ ท. โกมลบุตร เป็นเอกสารที่ให้ข้อเท็จจริงหลายประการที่ยังไม่เคยมีปรากฏในบันทึกทางประวัติศาสตร์หรือพงศาวดารไทย หรือในหลักฐานประเภทอื่นใด ท่านที่ความเห็นว่าข้อเท็จจริงดังกล่าวที่เด่นมากน่าจะได้แก่ ลักษณะสังคมไทยในสมัยอยุธยา และการกระทำของเจ้าพระยา-วิไชยเณทร์ ที่นำผลร้ายหรืออันตรายมาสู่ประเทศไทย

ศาสตราจารย์ ขจร ได้อธิบายว่า ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับลักษณะสังคมไทยโดยเฉพาะที่เกี่ยวกับประชาชนพลเมืองว่ามี การทำมาหากินเลี้ยงตนและครอบครัวอย่างไรไม่ปรากฏว่ามี การเขียนไว้ให้คนรุ่นหลังได้ทราบ แต่กลับปรากฏว่าหนังสือหรือบันทึกจดหมายเหตุของชาวต่างประเทศได้อธิบายหรือพรรณาสภาพของสังคมไทยไว้ด้วย ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานแปลของ สันต์ ท. โกมลบุตร งานแปลของเขาเรื่อง "เลาเรื่องกรุงสยาม" ของท่าน สังฆราช ปาลเลอกัวซ์ มีภาคที่กล่าวถึงลักษณะสังคมไทยตอนต้นรัตนโกสินทร์ คือระหว่าง รัชกาลที่ 1-ที่ 3 ที่พอจะยึดถือได้ว่าคนไทยในสมัยดังกล่าวมีสภาพความเป็นอยู่ในสังคมอย่างไร

ส่วนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเจ้าพระยาวิไชยเณทร์นั้น ศาสตราจารย์ ขจร กล่าวว่าจดหมายส่วนตัวของวิไชยเณทร์ที่มีไปถึงเสนาบดีของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งประเทศฝรั่งเศส ให้ประโยชน์ด้านข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับสัมพันธภาพของไทยกับฝรั่งเศส ในรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เอกสารเหล่านี้ได้เปิดเผยความคิดที่ทรยศคดโกงและความมั่งคั่งใหญ่โตสูงของวิไชยเณทร์ และแสดงถึงเจตนาของเขาที่จะชักนำประเทศไทยให้ตกเป็นเมืองขึ้นของประเทศฝรั่งเศสให้จงได้ ศาสตราจารย์ ขจร ได้กล่าวว่าถ้าไม่มีการแปลเอกสารดังกล่าวออกเป็นภาษาไทย คนไทยและผู้ศึกษาประวัติศาสตร์ไทย ก็จะต้องยังคงหลงเชื่อว่าบุคคลต่าง

ชาติผู้นี้มีความจงรักภักดีต่อสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และได้ทำคุณประโยชน์ไว้แก่ประเทศไทยสมัยนั้นเป็นเอกประการ

จากตัวอย่างบางตอนที่ยกมานั้น ศาสตราจารย์ ขจร ได้สรุปว่าผลงานแปลของ สันต์ ท. โกมลบุตร นอกจากจะมีคุณค่าทางด้านเพิ่มเอกสารชั้นต้นให้มีความฉบับขึ้นเพื่อประโยชน์ทางด้านวิชาการประวัติศาสตร์โดยตรงแล้ว งานแปลของเขายังให้หลักฐานที่เป็นข้อเท็จจริงซึ่งยังไม่เคยมีปรากฏอยู่ในเอกสารอื่นใดมาก่อนอีกด้วย ถ้าหากว่า สันต์ ท. โกมลบุตร ไม่ได้แปลบันทึกจดหมายเหตุดังกล่าวออกเป็นภาษาไทย การศึกษาค้นคว้าวิชาประวัติศาสตร์ไทย สำหรับผู้ที่ไม่ถนัดการอ่านภาษาต่างประเทศจะไม่ลึกซึ้งกว้างขวางและถูกต้องเท่าที่ควรจะเป็น เพราะขาดหลักฐานที่เป็นเอกสารอ้างอิงชั้นต้นชิ้นสำคัญๆ ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น

ศาสตราจารย์ ขจร ได้กล่าวถึงการท างานแปลของ สันต์ ท. โกมลบุตร ว่า เขาท างานแปลด้วยใจรัก และถือว่าเป็นงานที่ทำเพื่อพักผ่อนหลังจากที่ได้คร่ำเคร่งกับงานเขียนนวนิยายและเรื่องสั้นมาเป็นเวลานาน และท่านมีความเห็นว่า สันต์ ท. - โกมลบุตร เป็นผู้มีความรู้ด้านภาษาฝรั่งเศสดีมาก ทั้งยังได้สนใจค้นคว้าวิชาการด้านประวัติศาสตร์ประกอบงานแปลของเขา นับว่าเป็นผู้มีความสามารถสูง ทางด้านภาษา-ศาสตร์และประวัติศาสตร์ที่หาตัวได้ยากคนหนึ่งในปัจจุบัน⁷⁷

⁷⁷ สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์ ขจร สุขพานิช, อ.บ., อ.ค. (กิตติมศักดิ์), ศาสตราจารย์พิเศษ วิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย และราชบัณฑิตสาขาวิชาประวัติศาสตร์ วันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2520.

3.2.4 ความนิยมที่ได้รับ

ตามที่ได้อภิปรายมาแล้วว่า งานแปลของ สันต์ ท. โกมลบุตร เป็นงานด้านประวัติศาสตร์สมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ จึงนับว่าเป็นเอกสารอ้างอิงวิชาประวัติศาสตร์ไทย ซึ่งตามหลักของวิชา "มรดกทางวรรณกรรม" ถือว่า บันทึกจดหมายเหตุที่เล่าเรื่อง ของประเทศไทยในสมัยและตามทัศนะของผู้เขียนชาวต่างประเทศที่ได้เข้ามาพบเห็นเหตุการณ์ด้วยตัวของเขาเอง เป็น "เอกสารชั้นต้น" (Primary Sources)⁷⁸ ที่เป็นประโยชน์ในการนำมาใช้เพื่อการค้นคว้าอ้างอิงในการเรียบเรียงหรือศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับเหตุการณ์ร่วมสมัยของบันทึกจดหมายเหตุแต่ละฉบับนั้น

จากการสำรวจงานเขียนและงานค้นคว้า ทั้งที่เป็นงานพิมพ์รวมเล่มและเป็นบทความวารสารต่าง ๆ ในหัวเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์อยุธยาในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ปรากฏงานเขียนเหล่านั้นส่วนใหญ่อ้างอิงถึง บันทึกจดหมายเหตุของชาวต่างประเทศที่เป็นฉบับแปลภาษาไทย ของ สันต์ ท. โกมลบุตร อยู่เสมอ

เมื่อสำรวจรายชื่องานแปลของ สันต์ ท. โกมลบุตร ที่พิมพ์ออกเป็นเล่มแล้วปรากฏว่าหาซื้อไม่ได้อีกแล้วในปัจจุบัน เช่น เรื่อง "ชีวิตและมรดกกรรมของ ก้อง สกัซซ์ ฟอลคอน" "เล่าเรื่องกรุงสยาม ของ มุขนายกมิชซัง ปาลเลอกัวซ์" ซึ่งแสดงว่ามีห้องสมุดและผู้สนใจศึกษาหาซื้อไว้เพื่อการศึกษาเป็นจำนวนมาก

ส่วนเล่มที่ยังพอหาซื้อได้ในปัจจุบันก็มี เช่น "จดหมายเหตุลาลูแบร์ ฉบับสมบูรณ์" ประวัติศาสตร์ธรรมชาติและการเมือง แห่ง ราชอาณาจักรสยาม", "จดหมายเหตุรายวันบันทึกการเดินทางของ บาทหลวง เกอ ชัวซีย์" รวมทั้ง เรื่องที่กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร เป็นผู้จัดพิมพ์ ยังพอหาซื้อได้จากแผนกจำหน่ายหนังสือที่หอสมุดแห่งชาติ

⁷⁸ อ้างถึงปาฐกถาวิชา "มรดกทางวรรณกรรมไทย" ศาสตราจารย์ ฉลวย วุษาทิพย์ บรรยายในชั้นเรียนปริญญาโท แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2516

สำหรับเรื่อง "จดหมายเหตุการณ์เดินทางไปสู่ประเทศสยาม ครั้งที่ 1" ของ บาทหลวง ทาซาร์ค กระทรวงศึกษาธิการได้อนุญาตให้ใช้เป็นหนังสือประกอบบทเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และ ปีที่ 5 ตามหลักสูตรใหม่ (พ.ศ. 2519) ด้วย⁷⁹

ดังนั้นพอจะกล่าวได้ว่างานแปลคานสารคดีประวัติศาสตร์ของ สันต์ ท.โกมลบุตร เป็นงานที่ได้รับความนิยมค่อนข้างสูง

3.3 ความถูกต้องในการใช้ศัพท์และสำนวน

ถ้าพิจารณาถึงการเป็นผู้แปลและผลงานแปลของ สันต์ ท.โกมลบุตร ในฐานะที่เขาเป็นผู้ทำงานแปลหลายชิ้นจากเอกสารภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาไทย ของกองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากรแล้ว ผู้วิจัยก็ไม่อยู่ในฐานะที่จะวิจารณ์ความถูกต้องในการใช้ศัพท์และสำนวนแปลของ สันต์ ท.โกมลบุตรได้ แต่เพื่อให้งานวิจัยผลงานแปลของเขาสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจะชี้ให้เห็นลักษณะการใช้ภาษาและสำนวนแปลของเขาที่มีความถูกต้องเหมาะสมในการเขียนในภาคภาษาไทย ด้วยการเปรียบเทียบและยกตัวอย่าง ตามลำดับหัวข้อดังต่อไปนี้

3.3.1 เปรียบเทียบงานแปลของ สันต์ ท.โกมลบุตร กับงานแปลเรื่องเดียวกัน ในฉบับภาษาไทยของผู้แปลคนอื่น

ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะยกตัวอย่างงานแปลเรื่องเดียวกันในฉบับอื่น ๆ ที่ผู้แปลคนอื่นได้ทำไว้ก่อนขึ้นมาเปรียบเทียบ เพื่อชี้ให้เห็นความถูกต้องเหมาะสมในการใช้ศัพท์และสำนวนแปลเป็นภาษาไทยของ สันต์ ท.โกมลบุตร

ตัวอย่างการแปลข้อความบางตอนในเรื่อง "จดหมายเหตุการณ์เดินทางไปสู่ประเทศสยาม" ของ บาทหลวง เดอ ชัวซีย์ จากฉบับแปลเป็นภาษาไทยของ "หลวงสันธานวิทยาสิทธิ (กำจาย พลาญกูร)" ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 1 และฉบับพิมพ์

⁷⁹ กวีย์ ทาซาร์ค, จดหมายเหตุการณ์เดินทางไปสู่ประเทศสยาม ครั้งที่ 1 (พิมพ์ครั้งที่ 3; พระนคร: เกษมบรรณกิจ, 2519), "คำนำ" หน้า

ครั้งที่ 2 ซึ่ง ม.จ. ศุภวรรรณดิศ เป็นผู้ทรงตรวจแก้ไข เปรียบเทียบกับฉบับแปลเป็นภาษาไทยของ สันต์ ท.โกมลบุตร

ข้อความตอนหนึ่งจากเรื่อง "Journal du voyage de Siam"
par L'abbé de Choisy. มีข้อความดังต่อไปนี้

"10 September - Je croi que dans la journée nous avons
avons bien fait trois lieues a force d'appareiller et
de mouiller. Ce qui est de meilleur, nous avons rappro-
che la grande terre, nous sommes mouillez a dix-huit
brasses. Quand le soleil sera un peu plus loin de nous,
il viendra du vent, Cinq ou six bonnes journées nous
mettroient à la barre de Siam."⁸⁰

ฉบับแปลเป็นภาษาไทยของ หลวงสันธานวิทยาสิทธิ์ (กำจาย -
พลางกูร) ซึ่งบอกไว้ว่าแปลจากฉบับภาษาอังกฤษที่ นาง ซี. แวน คุยแลนเบอร์ก แปล
ถ่ายทอดมาจากฉบับภาษาฝรั่งเศสมีข้อความดังนี้

"วันจันทร์ที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2228- เนื่องด้วยเวลาที่
กองตระเตรียมบุงสิ่งบุงอย่าง และทั้ง เปียกฝนควย ชาวฟูเจา
ก็โดยนึ่กเเองเเองว่า วันนี้เราคงเดินไค 3 หลี่กู่เทานน เมื่อ
พวกเรมาถึงฝั่งแล้ว จะเป็นอย่างไรบางก็ยังไม่รูเรื่อง ขณะนี-

⁸⁰ De Choisy, Journal du voyage de Siam (Paris, 1930),

เราเป็ยกโฆกจนถึงฉิวหนึ่ง พอตะวันตกคินกคังจะมีลมพัดมาข้าง
ยังอุ๊กหาหรือหกหลีกเทานนเอง พวกเราก้จะถึงสันคอนปากน้ำ
เจาพระยา"⁸¹

ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 2 ของงานแปลเรื่องเดียวกัน ของ หลวงสันธานวิทยาสีทร ซึ่ง
 ฉบับนี้ ม.จ. ศุภรธรรมดิศ คีตกุล เป็นผู้ทรงตรวจแก้ มีข้อความตอนเดียวกันแปลเป็น
 ภาษาไทย ดังนี้

"(วันจันทร์) ที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2228- วันนี้เรามัวแต่
ทอดสมอดอนสมออยู่ทั้งวัน , ข้าพเจ้าเข้าใจว่าวันนี้เรือคงแลน
ไคไม่เกิน 3 ลี้ , เรายังอุ้นใจอยู่เพราะเรือแลนเลียบฝั่ง และ
ทอดสมอพักอยู่ที่น้ำลึก 18 บราสุส , พอตะวันจวนตกคินกคังจะมีลม
โชมมาบาง , ถ้าเรือไค้จับลุมคี่เรือยไปแลว , อุ๊กหาหรือหกวันเรา
ทองถึงสันคอน (ปากน้ำเจาพระยา) อย่างแน่นอน"⁸²

จากฉบับแปลของ สันต์ ท.โกมลบุตร เรื่องเดียวกัน เขาแปลข้อความเดียวกันนั้น
 ออกเป็นภาษาไทย ดังนี้

"10 กันยายน ข้าพเจ้าเชื่อว่าในตอนกลางวัน เราไปไค้ 3
 ลีเอะ หนึ่ง ๆ ที่ออกเรือไปจอดทอดสมอไปเป็นพัก ๆ ลิงที่คี่ที่สุด
 ก็คือเราเขาไค้ผืนแผ่นดินใหญ่ และจอดทอดสมอตรงที่น้ำลึกสิบ

⁸¹ซี. แวน คุยแลนเบอร์ก, จดหมายและุระวายนของทานบาทหลวง เดอ ชัวซีย์,
 หลวงสันธานวิทยาสีทร แปล (พิมพ์ครั้งที่ 1 พระนคร: กระทรวงธรรมการ 2472),
 หน้า 1.

⁸²เรื่องเดียวกัน, พิมพ์ครั้งที่ 2, 2477. หน้า 1.

แปลบราสส์ เมื่อคงอาศัยอยู่ห่างจากเราสักหน่อยแล้ว ก็จะมี
ลมมา อีกหาหรือหกวันเราก็จะถึงสิ้นคอนของประเทศสยาม"⁸³

จากข้อความในฉบับแปลทางฉบับกันดั้มที่ยกมาแล้วนั้น จะเห็นได้ว่า ข้อความใน
ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 1 ของ หลวงสุนทรานวิยาสิทธิ์ แปลจากต้นฉบับภาษาอังกฤษซึ่งมีผู้แปลถวาย
ทอดมาจากภาษาฝรั่งเศสอีกทอดหนึ่ง ผู้แปลจากภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาอังกฤษอาจมีความ
รู้ไม่ลึกซึ้งพอ จึงทำให้ผู้แปลฉบับภาษาไทยถึงกล่าวพลอยผิดพลาดตามไปด้วย

เป็นต้นคำว่า mouiller ซึ่งนอกจากจะแปลได้ว่า "เปียก" แล้ว ยังแปลว่า
"ทอคสมอ" ก็ได้อีกด้วย

ส่วนในฉบับแปลครั้งที่ 2 ของผู้แปลคนเดียวกัน และ ม.จ.ศุภรพรรณี ศิษกุล
ทรง เป็นผู้ตรวจแก้แทน ท่านทรง เป็นผู้มีความรู้ภาษาฝรั่งเศสดีพอสมควร และคงจะทรงใช้
ฉบับภาษาฝรั่งเศสเข้าเทียบด้วย ข้อความในตอนนี้จึงถูกต้องขึ้นเป็นอันมาก

ในฉบับแปลของ สันต์ ท.โกมลบุตร พิจารณาข้อความที่แปลออกเป็นภาษาไทย
แล้ว จะเห็นได้ว่าผู้แปลรักษาข้อความในภาษาฝรั่งเศสไว้อย่างเคร่งครัด และไม่ขยาย
ความออกไปเมื่อไม่มีความจำเป็น

การแปลถวายทอดจากภาษาฝรั่งเศสมาเป็นภาษาอังกฤษนั้น อาจคาดเคลื่อนมา
จากต้นทางที่ทางประเทศก็เป็นได้ เช่นใน "จดหมายเหตุ ลา ลูแบร์" ฉบับแปลของ พระ
เจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ฉบับพิมพ์ขององค์การคำคุณุรสุภา ซึ่งทรง
แปลจากต้นฉบับภาษาอังกฤษ ชื่อ A new Historical Relation of The Kingdom
of Siam by Monsieur de La Lubère ซึ่ง A.P. Gen R.S.S. เป็นผู้แปลมา
จากภาษาฝรั่งเศสอีกทอดหนึ่ง มีข้อความดังนี้

⁸³ เคน ชิวซี, จดหมายเหตุรายวันการเดินทางไปสู่ประเทศสยาม, เรื่อง เกม,
หน้า 321.

โมงที่พระสูงขสรุ่นๆ
 พระสงฆ์ไม่มีนาฬิกาไซ จึงไซสรุ่นนำเมื่อใดอรุณแล้ว ก็เวลา
 เห็นเส้นในฝ่ามือแล้ว (เห็นลายมือคางหาก) ควยเกรงวาทาตรง
 แดงไข่มองสว่าง เวลาเดินไปมาอาจจะเหยียบตัวแมลงตายโดยไม
 เห็นใด เหตุฉะนี้จึงเป็นธรรมเนียมพระสงฆ์รุ่นนำแต่เพลากลาง
 วัน (เอาที่ไหนมารู้ก็ไม่ทราบ ไม่เคยปรากฏธรรมเนียมนี้ใน
 กรุงสยามเลย) เมื่อจวนจะรุ่งก็เคาะระฆังปลุกพระสงฆ์แตกอน
 รุ่งอรุณ⁸⁴

ในต้นฉบับภาษาฝรั่งเศส เรื่อง Description du Royaume de Siam, par
 Mr. de la loubère มีข้อความดังนี้

XXV. L'heure a laque se levent les talpaoins.
 les talapoins n'ont point d'horloge: ils ne se le-
vent que quand il fait assez clair pour pouvoir dis-
 cerner les veines de leurs mains, de puer que s'ils
se levoient plus matin, ils ne tuassent en marchant
 quelque insecte sans i'saprcvoir. Cela fait qu'
 ils se levent un peu plus tard aux jours de les
 réveiller avant le jour.⁸⁵

ข้อความเดียวกันใน "จดหมายเหตุ ลา ลูแบร์ ฉบับสมบูรณ์" ซึ่ง สันต์ ท.โกมลบุตร
 เป็นผู้แปล มีดังต่อไปนี้

25. เพลาที่พระภิกษุตื่นในท่อนเช้า
 , บรรดาพระภิกษุไม่มีนาฬิกาไซ ทานตื่นขึ้นจากจำวัดก็ดูเมื่อ
 สว่างขึ้นสว่าง ๆ พอจะเห็นเส้นลายมือแล้ว ควยเกรงวาทาคัน
 ขึ้นเขามีคความนั้นก็อาจเดินไปเหยียบแมลง เขาโดยไมทันเห็นก็ได้

⁸⁴ ลา ลูแบร์, จดหมายเหตุ ลา ลูแบร์, กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ทรงแปล
 (พระนคร, คุรุสภา 2505), เล่ม 2 หน้า 200.

⁸⁵ De La Lubère, Description du Royaume de Siam (Amster-
 dam: David Mortière, 1715), VOL. I, p. 353.

ด้วยประการฉะนี้ท่านจึง คืนลูกขึ้น ก่อนข้างสายในฤดูที่เวลาดู
กลางวันสั้น แมววาเสียงระฆังจะไ้ปลุกให้ท่าน ตื่น แรกอรุณ
อรุณก็ตาม⁸⁶

ผู้แปลได้อธิบายความตอนนี โดยเฉพาะคำศัพท์ในภาษาฝรั่งเศสที่แปลเป็น
ภาษาไทย "คืนนอน" หรือ "ลูกขึ้น" ไว้ในส่วนที่เป็นเชิงอรรถ เพื่อชี้แจงให้ผู้อ่านฉับ
ภาษาไทยทั้งฉบับแปลของ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ และที่เป็นฉบับแปลของเขาเอง
ได้เข้าใจความหมายที่แท้จริงของคำนี้ในภาษาฝรั่งเศส และเข้าใจความหมายที่แตกต่าง
กันในฉบับแปลเป็นภาษาไทยทั้งสองฉบับนั้น ในเชิงอรรถดังกล่าวมีคำอธิบายของผู้แปลคือ
สันต์ ท.โกมลบุตร ดังต่อไปนี้

"อนุบทนี้มีข้อที่น่าสัง เกตุมากเมื่อเทียบกับพระนิพนธ์แปลของ
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ซึ่งทรงแปล
ถ่ายทอดความจากฉบับภาษาอังกฤษที่มีผู้แปลจากต้นฉบับเดิมอัน
เป็นภาษาฝรั่งเศสอีกชั้นหนึ่ง ในหัวขออนุบทที่ว่า "โมงที่พระสงฆ์
สร่งนำ" ข้าพเจ้าสันนิษฐานว่าผู้แปลจากภาษาฝรั่งเศสมาเป็น
ภาษาอังกฤษ คงจะหลงคำกริยาที่ใช้เขียนเกือบจะเหมือนกันใน
ภาษาฝรั่งเศสไป ซึ่งแตกต่างกันอยู่ด้วยสระตัวเดียวเท่านั้น
กล่าวคือ คำว่า Se Lever ซึ่งแปลว่า ลูกขึ้น หรือ คืนนอน
กับกริยาว่า Se Laver ซึ่งแปลว่า อาบน้ำชำระร่างกาย อนุ-
บทนี้กล่าวถึงการคืนนอนของพระภิกษุในตอนเช้า ไม่เกี่ยวกับ
การสร่งนำเมื่อใดอรุณหรือตอนไหนของวันเลย"⁸⁷

⁸⁶ เคอ ลาดูแบร์, จดหมายเหตุศาลาแบร์ ฉบับสมบูรณ์, เรื่องเดิม, เล่ม 1
หน้า 521.

⁸⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 522.

3.3.2 การแปลศัพท์สำนวนโดยตรงกับศัพท์สำนวนในภาษาไทย

โดยเหตุที่ต้นฉบับที่ สันต์ ท. โกลมบุตร นำมาแปล เป็นภาษาฝรั่งเศสที่ใช้เขียนเมื่อสมัย 300 กว่าปีล่วงมาแล้ว หรืออย่างที่เป็นภาษาใกล้ปัจจุบันที่สุดที่เขานำมาแปล ก็เป็นภาษาฝรั่งเศสเมื่อ 200 กว่าปี ชั่วเป็นภาษาที่ใช้เขียนบันทึกเรื่องราวในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ และสมัยปลายรัชกาลที่ 5 เท่านั้น เพราะฉะนั้นในการแปลออกเป็นภาคภาษาไทยจึงสมควรแปลให้ไต่หัง เรื่องราวและบรรยากาศของ เมืองไทยสมัยเดียวกับที่กล่าวถึงในฉบับภาษาฝรั่งเศสด้วย ทั้งนี้ผู้แปลจะต้องมีความรู้ภาษาไทยทั้งภาษาพูดภาษาเขียนและภาษาที่ใช้ในราชการหรือราชสำนักในสมัยนั้น ๆ ด้วย ผู้วิจัยจะได้อีกตัวอย่างคำแปลภาษาไทยที่ตรงกับศัพท์สำนวนภาษาที่ใช้ตามสมัยของต้นฉบับเดิม เพื่อชี้ให้เห็นความสามารถในการใช้ศัพท์สำนวนภาษาไทยได้เข้ากับสมัยของ เรื่อง

จากเรื่อง "เล่าเรื่องกรุงสยาม" ของ "ปาลเลอกัวซ์" ผู้เขียนฉบับภาษาฝรั่งเศสได้แปลสำนวนไทยออกเป็นภาษาฝรั่งเศสไว้หลายสำนวน ในบทที่ว่าด้วย "ภาษาและวรรณกรรมของชาวสยาม" สำนวนไทยที่ ปาลเลอกัวซ์แปลเป็นภาษาฝรั่งเศส นั้น บางสำนวนก็ยากที่จะแปลกลับมาเป็นภาษาไทยได้ถูกต้องตามสำนวนไทยเดิม แต่ สันต์ ท. โกลมบุตร ก็สามารถถอดออกเป็นสำนวนไทยได้ถูกต้องตามสำนวนเดิม ซึ่งแสดงว่าผู้แปลมีความรู้คานสำนวนไทย และสุภาษิตคำพังเพยของไทยเป็นอย่างดีมาก่อน จึงสามารถยกสำนวนภาษาและวลีต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้วในภาษาไทยขึ้นมาเป็นคำแปลได้

ภาษาฝรั่งเศส

1. Je n'ai pas vu ton visage ni tes yeux depuis longtemps.
2. Mon auguste seigneur, je recois vos ordres, moi cheven.
3. O ma mère.
4. ...et je n'aurai pas même un langouti pour cacher mon derrière.
5. ...ne craignez mon coeur.

ภาษาไทย

1. ข้าไม่ได้เห็นหน้าเห็นตาเฝ้ามานานแล้ว
2. พระพุทธเจ้าข้าขอรับใส่เกล้าใส่กระหม่อม
3. อูแม่เจ้า
4. อีกหนอยก็คงจะไม่มีผ้านุ่งปิดก้น
5. อย่าเกรงใจจิตฉันเลย

ในเรื่อง "พอแดง" มีบทกลอนเด็ก หรือบทร้องเล่นของเด็กไทย ที่ ป.หลุยส์ เรวีแอร์ แปลออกเป็นภาษาฝรั่งเศส บทกลอนเด็กหรือบทร้องเล่นดังกล่าวเกือบจะไม่มีเด็กไทยในปัจจุบันรู้จักกันอีกแล้ว สันต์ ท.โกมลบุตร ได้แปลออกเป็นภาษาไทยโดยอาศัยสำนวนเดิมเป็นเค้า ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ภาษาฝรั่งเศส

ภาษาไทย

1. "La tourterelle roucoule du matin au soir La mere s'amuse à l'écouter Allez, roucoulez toujours porte -toi bien, mon chéri	นกเขาเอ๋ย ชันแต่เช้าไปจนเย็น
ชันไปเถิด ออย่าหยุดยั้ง
แม่จะฟัง เสียง ลูก
พอเนอเย็น เจาสบายดีหรือเอ๋ย
2. "Hé! la mère du Vent fais souffrer U,U. ! Pour te donner à manger	แม่มลมเอ๋ย พัดมาอูอู
จะคมหัวหมู ไหแมลมกิน
3. "Hélla Mère du Vent, fais souffler Vai,Vai! Pour te donner à manger Je ferai bouillir des oeufs."	แม่มลมเอ๋ย พัดมาไวไว
ขาจะคมไซ ไหแมลมกิน
4. "Hélla Mère du Vent, fais souffler Chiu,Chiu! Pour donner à manger Je ferai bouillir la tête du poisson ka-siu!"	แม่มลมเอ๋ย พัดมาฉิวฉิว
จะคมหัวปลาฉิว ไหแมลมกิน

นอกจากนี้ในเรื่อง "พอแดง" ยังมีสำนวน และ สุภาษิตคำพังเพย ที่ผู้เขียนฉบับภาษาฝรั่งเศสแปลจากสำนวนและสุภาษิตคำพังเพยของภาษาไทย สันต์ ท.โกมลบุตรได้แปลกลับคืนเป็นภาษาไทยได้สำนวนเดิม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. Mon petit trésor de cent catti d'or.	1. พอหนูน้อยรวยซึ้ง
2. Le coeur du femme est mobile, comme une goutte de rosée sur une feuille de lotus.	2. น้ำใจหญิงนั้นเหมือนน้ำค้างอยู่บนใบบัว

3. Le mahout meurt de l'éléphant, Le chame r de ser-pents meurt de la dent du serpent.	3. หมอช้างตายเพราะช้าง
หมองูตายเพราะงู
4. Si quelque épine t'a pique, sers-toi d'une autre épine pour l'enlever.	4. หนามยอกให้เอาหนามบ่ง
5. Tout n'est que tristesse.	5. ทุกสิ่งในโลกนี้ล้วนมีแต่ความเป็นทุกข์
6. Tout n'est qu'illusion.	6. ทุกสิ่งในโลกนี้ล้วนมีแต่ความลวงตาทั้งสิ้น
7. Vouloir lever une poutre avec une esquille.	7. เอาไม้ซีกไปงัดไม้ซุง

อีกตัวอย่างหนึ่งคือบทเพลงสำหรับร้อง เล่นของหนุ่มสาวสมัยก่อน ซึ่งถ้าผู้แปลไม่เคยรู้จักบทเพลงเหล่านั้นมาก่อน ก็อาจจะแปลกลับเป็นภาษาไทยได้ไม่เท่าหรือเหมือนบทร้องในภาษาไทยที่มีมาแต่เดิม บทเพลงดังกล่าวในภาษาฝรั่งเศสมีดังนี้

"Dans un temple du village il est une fleur rouge; La fleur Kham est devenue cher; la fille mettra Une écharpe rose; elle a déjà un fiancé. Est-ce que tu pares quiconque veut te voir? Je me pares pour agacer mon ami."

บทร้องในภาษาไทย ที่ สันต์ ท. โกมลบุตร นำบทร้องของเดิมมาเป็นคำแปลไว้

ดังนี้

วัดอุเอะวัคนอก
คอกค้ายิ่งแพง
เจ้าก็มีตัวแล้ว
เจ้าแต่งไปล่อชู

มีแต่คอกไม้แดง
สามนอยเจ้าหมสืชมพู่
จะแต่งไปให้ใครดู
คนเขากูอยู่เต็มใจ

3.3.3 สถานการณ์แปลที่เข้ากับบรรยากาศของเรื่องในสมัยเดิม

นอกจากมีความสามารถในการแปลคำศัพท์สำนวนได้ถูกต้องกับลักษณะสำนวนของภาษาไทยแล้ว สันต์ ท. โกมลบุตร ยังมีความสามารถในการใช้พรรณนา

โวหารในการแปลจากภาษาฝรั่งเศส เป็นภาษาไทย ด้วยการเรียบเรียงถ้อยคำสำนวนให้
 เหมาะกับกาลเวลาและบรรยากาศของเนื้อเรื่องตอนนั้น ๆ ดังเช่นตัวอย่างคำแปลประกาศ
 ให้รักษาความสะอาดของวัด มีข้อความในภาษาฝรั่งเศสว่า

"Avertissement pour que tout le monde sache
 qu'il est interdit de faire des ordures autour
 de ce monument. Si quelqu'un y contrevient, il
 tombera dans l'enfer. Si, delivre de l'enfer,
 il reste dans l'hamanite, il aura un corps
 pourri et puant comme un excrement. Mais, s'il
 est pris sur le fait, on le mettra a la chaine
 pour arracher l'herbe autour de ce monument,
 jusqu' a ce qu'il soit propre. Ceci s'applique
 aux grandes personnes comme aux enfants."⁸⁸

ในฉบับภาษาไทย สันต์ ท. โกลมบุตร ได้แปลออกเป็นสำนวนภาษา
 ที่วัดไทยจะพึงใช้สำหรับเขียนประกาศให้คนทั่วไปรับทราบ ดังต่อไปนี้

"...ขอประกาศให้ทุกคนทราบว่า หุมนมิให้ทำสกปรกและ
 เทอะโทยรอบพระอุโบสถนี้ ถ้าใครไม่ฟังห้าม จะทอุงกนุรก
 หมกใหม่ เมื่อพญากษมนรกลาวมาเกิดเป็นคนใหม่เลว รวง
 ภายของมันจะเปื้อยเน่าและเหม็นเหม็นอุณคุดฉนุ่นแล ถ้าจับได้
 คุาหนุงคาเขา มันจะทอุงกนุรกลวมโซ แลวถอบนุญารอบพระอุโบสถ
 นี้จนกวาจะเก็ยุน หูรือวาทอุงกลางจนกวาจะสิ้นโสโครกไป ขอ
 ประกาศนี้ไซแก่ทงผูใหญ่แลเด็ก ๆ"⁸⁹

⁸⁸ P. Louis Rivière, Pho dang, op.cit., P. 123 - 124.

⁸⁹ ป. หลุยส์ เรวีแอร์, พอแดง, เรื่องเดิม, หน้า 147.

จะเห็นได้ว่าเป็นคำแปลในภาษาไทยที่ถูกต้องและมีสำนวนที่เหมาะสมกับเรื่อง เช่น แปลคำ L'enter ว่า "ขุนนรก" แทนที่จะแปลว่า นรก หรือ เมืองนรก อย่างภาษาที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน แปลคำว่า excrement ว่า "ตุก" ซึ่งเป็นคำที่เกือบจะไม่มีผู้ใดใช้เขียนหรือพูดกันอีกแล้ว เป็นต้น

อีกตัวอย่างหนึ่งที่แสดงความสามารถในการใช้สำนวนภาษาในการแปล ของ สันต์ ท. โกมลบุตร ที่เข้ากับเรื่องและบรรยากาศของเรื่อง ความสมัยหรือระยะเวลาที่กล่าวถึง ในฉบับภาษาเดิม คือตอนที่เป็นมันทีกของ ฟอลคอน ถึง บาทหลวง เคอะ ลา แซส กล่าวถึงวิธีการที่เขาจะหาทางทำลายเอกราชของประเทศสยาม เป็นข้อความที่แปลออกมาได้ใจความและใช้สำนวนภาษาที่ทำให้ผู้อ่านที่เป็นคนไทยเกิดความรู้และความคิดในความไม่ซื่อสัตย์ของ วิชาเขนทร์ ได้อย่างชัดเจน ความตอนนีในฉบับภาษาฝรั่งเศสกล่าวไว้ว่า

"Pour expliquer plus en detail le dessin du roy, je demanderois a Sa Maiesté trente personnes qui eussent toutes les provinces et des autres postes de ce royaume et plusieurs autres pour entrer dans les gardes du roy. Je ne me hazarde par d'en determiner le nombre, attendant cela de la resolution de Sa Majesté, Je demande aussi a Vostre Paternité qu'ellene permette par qu' on diminue le nombre des pères que nous avons demande par le Père Tachard et de nous envoyer aussi trois religieux capables d'entrer dans le conseil de Sa Majesté et de faire toutes les autres fonctions que leur profession peut permettre. Ils seront oblizez, pour cela, de se déguiser et de prendre des habits séculiers. Vostre Paternité obtiendra toutes les permissions nécessaires pour cela.

Tout ce que j'ay dit cy-dessus et tout ce que je demande, ji le fais par un ordre exprez du roy, mon maitre."⁹⁰

สันต์ ท. โกมลบุตร ได้แปลออกเป็นภาษาไทยไว้ดังต่อไปนี้

"เพื่อที่จะจาระไนเจตนารมณ์ของในหลวง (พระเจ้ากรุงสยาม) ให้ทราบโดยพิสดาร กระผมขอใ้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ใต้โปรดจกส่งคนสามสี่คนซึ่งมีคุณสมบัติอันเหมาะสมที่จะปกครอง หัวเมือง และตำแหน่งที่ต่าง ๆ ในราชอาณาจักรนี้ กับอีกจำนวน หนึ่ง เพื่อบรรจุเขาเป็นกองทหารรักษาพระองค์ กระผมไม่อาจ ที่จะกำหนดจำนวนให้แน่นอนลงไป สุดแต่แต่พระราชอัชฌาศัย เด็ด กระผมขอรองพระคุณเจ้าใต้โปรดอย่าลดจำนวนบาทหลวงที่ เรายขอมาท่างบาทหลวงตาซารคองเลย และขอใ้ส่งบาทหลวง ที่สามารถทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาในพระองค์ เพิ่มมาอีกสักสามรูป เพื่อทำหน้าที่อื่น ๆ ความสามารถของแต่ละรูปอีกควย ควย ประการฉนี้ บาทหลวงสามรูปหลังนี้จะคงปลอมกวยโดยแคง ักวเป็นฆราวาสเสีย พระคุณเจ้าคงจะใ้รับอนุมติใ้ปฏิบัติการ ใ้โดยท่านองใ้ใ้เป็นแน เทาที่กระผมใ้กราบเรียน และขอ รองมาทั้งหมคนี ก็ใ้โดยพระราชกระแสรับสั่ง เฉพาะของในหลวง เจานายของกระผมทั้งสิ้น"⁹¹

⁹⁰Claude de Beze, Mémoire Du Père de Beze. Sur La Vie de Constance Phaulkon (Tokyo; Salesiennes, 1974), p. 183.

⁹¹โคลค เคอะ แบส, บันทึกของ บาทหลวง เคอะ แบส เกี่ยวกับชีวิตและ มรณกรรมของ ก๊องส์คังซั พอลคอน, เรื่องเดิม, หน้า 340 - 341.

ข้อความในภาคภาษาไทย ที่ สันต์ ท. โกลมบุตร แปลมานั้น ผู้อ่านที่เป็นคนไทย จะได้ทราบเจตนารมณ์แท้จริงของวิชาเขนทร์ว่ามีใจจงรักภักดีต่อสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และต่อประเทศไทย เขาหวังที่จะได้ลาภยศจากประเทศฝรั่งเศสและพระเจ้าแผ่นดินฝรั่งเศส มากกว่า ผู้แปลได้ใช้คำในการแปลอย่างใดอารมณ์ของผู้เขียนบันทึกฉบับเดิม คือตัววิชาเขนทร์เอง ว่าเขามีความรู้สึกอย่างไรต่อพระเจ้าแผ่นดินของทั้งสองประเทศ เช่น ใช้คำว่า Le roy เมื่อหมายถึง "พระเจ้ากรุงสยาม" และใช้คำว่า "Sa Majesté" อย่างเต็มยศ เมื่อหมายถึงพระเจ้าแผ่นดินฝรั่งเศส สันต์ ท. โกลมบุตร ได้แปลคำภาษาฝรั่งเศส Le roy เป็นภาษาไทยว่า "ในหลวง" และแปลคำภาษาฝรั่งเศส Sa Majesté เป็นภาษาไทยว่า "พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว" ซึ่งเป็นการกล่าวถึงพระเจ้าแผ่นดินอย่างเต็มยศเช่นเดียวกัน

3.3.4 ตัวอย่างการแปลคำศัพท์ และ ส่วนวน ที่น่าสนใจ

เมื่อเปรียบเทียบงานแปลฉบับภาษาไทยของ สันต์ ท. โกลมบุตร กับงานในต้นฉบับภาษาฝรั่งเศสแล้ว ผู้วิจัยพบว่า มีคำศัพท์ หลายคำ และ ส่วนวนต่าง ๆ ที่ผู้แปลถ่ายทอดออกเป็นภาษาไทยได้อย่างเหมาะสมกับข้อความและสมัยของแต่ละเรื่อง นอกเหนือไปจากความสามารถในการแปลคำศัพท์บางคำให้ถูกต้องตามเนื้อเรื่องแล้ว ยังมีคำศัพท์ในภาษาฝรั่งเศสบางคำที่ผู้แปลเรื่องเดียวกันได้แปลผิดพลาดไป สันต์ ท. โกลมบุตร ได้แก้ไขให้ถูกต้องในฉบับแปลภาษาไทยของเขา พร้อมทั้งให้คำอธิบายไว้ด้วย ดังตัวอย่างที่จะยกมาต่อไปนี้

คำว่า "เบาะรองนั่ง" แปลมาจากคำศัพท์ "carreau" ในภาษาฝรั่งเศส ดังที่เป็นคำศัพท์ใช้ในฉบับภาษาฝรั่งเศส เรื่อง "จดหมายงศุกราชวันของบาทหลวง เกอ ชัวซี" ในข้อความต่อไปนี้

15 Octobre - M. Paumart Missionnaire, qui a, dit-on, beaucoup de part a la confiance de M. Constance, est venu ce matin dire qu'on

n'avait encore ose proposer au Roi de donner un carreau a M. L'Ambassadeur.⁹²

ในฉบับแปลเรื่องเดียวกัน ของ หลวงสันธานวิทยาลัย แปลคำศัพท์ เป็นภาษาไทยว่า "ที่กินคำบลหนึ่ง" ดังที่ปรากฏในข้อความที่แปลเป็นภาษาไทย ดังต่อไปนี้

วันจันทร์ ที่ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2228

มักมีผู้พูดกันบ่อย ๆ ว่า มองสิเออร์พอนมาต์ มีชู้ชื่อนูารีน เป็นคนไวเนื้อเชื่อใจของ มองสิเออร์คอนสตันซ์ เมื่อเขานี้เขามาบอกเราว่า ข้าราชการคนหนึ่งกลางกราบทุก พระเจ้ากรุงสยาม ขอให้พระเจ้ากรุงสยามพระราชทานที่กิน คำบลหนึ่ง แก่ทานราชทูต⁹³

ในฉบับแปลเรื่องเดียวกัน ที่ สันต์ ท. โกมลบุตร เป็นผู้แปล เขาแปลคำ carreau เป็นภาษาไทยว่า "เบาะรองนั่ง" ดังปรากฏในข้อความที่แปลเป็นภาษาไทยดังต่อไปนี้

15 ตุลาคม - ม. ไปมารู้ บุกหลวงมิชซัง ซึ่งกล่าว กันว่าเป็นบุคคลที่ ม. กองสตันซ์ไวเนื้อเชื่อใจมากนั้น ไคมาบอก ไททราบเมื่อเขานี้ว่า ยังไม่มีใครกลางกราบบังคมทูลเสด็จให้ สมเด็จพระเจ้ากรุงสยาม พระราชทานเบาะรองนั่งให้แก่ราชทูต⁹⁴

⁹² De Choisy, Journal du voyage de Siam. op.cit., p. 146.

⁹³ ดู คุยแลนเบอร์ก, จดหมายเหตุรายวันท่านบาทหลวง เดอ ชัวซี, เรื่องเดิม หน้า 35.

⁹⁴ เดอ ชัวซี, จดหมายเหตุรายวันบาทหลวง เดอ ชัวซี, เรื่องเดิม, หน้า 360.

ไว้ว่า

ผู้แปลได้อธิบายไว้ใน "เชิงอรรถ" เกี่ยวกับความหมายที่ถูกคองของคำศัพท์คำนี้

"ในต้นฉบับใช้คำว่า *carreau* ซึ่งฉบับกระทรวงธรรม-
การแปลว่า "ที่คินคำบลหนึ่ง" แต่ที่จริงแล้วหมายถึง เบาะรอง
นั่งรูปสี่เหลี่ยม เพราะในการเขาเฝ้าหน้าพระที่นั่งนั้น ขุนนาง
ทั้งปวงจะต้องหมอบกราบ แตรราชทูตฝรั่ง เศสหมอบไม่เป็นหรือ
ไม่ปรารถนาที่จะหมอบ เพราะไม่สมศักดิ์ศรีความเป็นทูตประเทศ
มหาอำนาจของตน การการจัดที่นั่งบนพรม และคิกจะใหญ่
"เบาะรองนั่ง" แกราชทูตเป็นพิเศษ แต่ในที่สุดก็จัดเก้าอี้ให้
ส่วนพวกฝรั่ง เศสคนอื่น ๆ นนึ่งบนพรม⁹⁵

สันต์ ท. โกลมบุตร ได้ให้คำอธิบายเพิ่มเติมแก่วิวจัยอีกด้วยว่า คำว่า *carreau*
อาจแปลได้อีกหลายนัย เช่น แผ่นหินหรือแผ่นกระเบื้องรูปสี่เหลี่ยมที่ปูพื้น, กระจกหน้า
ต่างรูปสี่เหลี่ยม, ไขขาวหลามตัด, เบาะรองนั่งรูปสามเหลี่ยม กับมารองเท้าบนวมรูป
สี่เหลี่ยม แต่ไม่มีที่อาจแปลว่า "ที่คิน" ได้เลย⁹⁶

คำว่า "สมเด็จพระคริสตธรรมมิกราชเจ้า" แปลถ่ายทอมาจากวลีที่ว่า
Sa Majesté Très-Chrétien อันเป็นสมณนามของสมเด็จพระเจ้าหลุยส์ที่ 14
"สวามินทร์" แปลถ่ายทอมาจากคำว่า *Le Roi mon maître* ซึ่งแปลตาม
ตัวจะได้ความหมายว่า พระเจ้าแผ่นดินเจ้านายของข้าพเจ้า

⁹⁵ เคอ ชัวซีย์, จดหมายเหตุรายวันของ บาทหลวง เคอชัวซีย์, เรื่องเดิม,
หน้า 360.

⁹⁶ สัมภาษณ์ สันต์ ท. โกลมบุตร วันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2519.

"ผู้ใหญ่" แปลทับศัพท์คำว่า Pujai ในพระราชสาส์นที่แปลออกเป็นภาษาฝรั่งเศส ผู้แปลสันนิษฐานว่าตรงกับคำว่า le Grand ในภาษาฝรั่งเศส และคำว่า the Great ในภาษาอังกฤษ ซึ่งตรงกับคำว่า "มหाराช" ของไทยเรา แต่ในสมัยนั้นยังไม่รู้จักคำว่า "มหाराช" ผู้แปลในสมัยนั้นซึ่งเป็นพวกบาทหลวงฝรั่งเศส จึงแปลโดยใช้คำตรง ๆ ที่เข้าใจว่าถูกต้อง⁹⁷

ตัวอย่างการใช้คำว่า "ผู้ใหญ่" ในภาษาฝรั่งเศสมีปรากฏในเรื่อง "จดหมายเหตุการเดินทางครั้งที่ 2 ของ บาทหลวง ทาซาร์ค" ตอนที่ เป็นสำเนาพระราชสาส์นของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชที่ส่งไปถวาย พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 มีข้อความขึ้นต้น ที่ สันตท. โกลมบุตร ได้แปลออกเป็นภาษาไทย พร้อมด้วยคำในภาษาฝรั่งเศสดังต่อไปนี้

สมเด็จพระเจ้ากรุง เทพมหานคร ผู้ใหญ่
(SOM DET PRA TCHAO CRUNG THEP PRMHA A NA CON PUJAI)

ถึง
สมเด็จพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสและนาวาร์ ผู้ใหญ่
(A SOM DET PRA TCHAO CRUNG FRANCA E NAVARRE PUJAI)⁹⁸

และคำนี้มีปรากฏในหนังสือเล่มเดียวกัน เป็นสำเนาพระราชสาส์นถึง สันตะปาปา มีข้อความขึ้นต้นที่ สันตท. โกลมบุตร แปลออกเป็นภาษาไทยพร้อมทั้งถ้อยคำที่ใช้ในภาษาฝรั่งเศสเทียบไว้ด้วย

⁹⁷ ทักซ์ เวสท์มัน, "เขาแปลหนังสือกันอย่างไรในสมัยอยุธยา" เรื่อง เกม, สยามมิตร รายสัปดาห์ (2519), เล่ม 26, 27, 28.

⁹⁸ กวี ทาซาร์ค, จดหมายเหตุการเดินทางครั้งที่ 2 ของ บาทหลวง ทาซาร์ค, เรื่อง เกม, หน้า 194.

สมเด็จพระเจ้าศรีอยุธยา ใหญ่
(SOM DET PRACHAV SIAJOUTHIA PUJAI)

ถึง พระเชษฐพระคุณเจ้า
อินโนซังส ที่ 11⁹⁹

ผู้วิจัยจะได้ยกตัวอย่างเพิ่มเติม ด้วยการคัดลอกคำศัพท์และสำนวนภาษาไทยที่
สันต์ ท. โกลมบุตร แปลไว้ในเรื่อง " เล่าเรื่องกรุงสยาม " ของ ทานมุนานายกมิชชัง
ปาเลอแก้ว ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าเป็นการแปลที่แสดงความสามารถของผู้แปลในด้านภาษา
ไทย และการค้นหาคำศัพท์สำนวนในภาษาไทยให้เข้ากับเรื่อง และ เวลาที่เรื่องราวตอน
นั้น ๆ เขียนถึง

ทานมุนานายกมิชชัง ปาเลอแก้ว เขียนเรื่อง " เล่าเรื่องกรุงสยาม " เมื่อปี พ.ศ.
2239 เรื่องราวส่วนใหญ่เป็นเหตุการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยในสมัยรัชกาล
ที่ 3 และรัชกาลที่ 4 ดังนั้นภาษาพูดและภาษาเขียนในสมัยดังกล่าวย่อมแตกต่างกับภาษา
ไทยในปัจจุบัน สันต์ ท. โกลมบุตร ได้ค้นหาคำศัพท์และสำนวนที่จะพึงใช้พูดและใช้เขียนกัน
ในสมัยนั้นให้เหมาะสมกับเนื้อเรื่อง หรือข้อความ เป็นตอน ๆ ไป ทั้งคำศัพท์และสำนวนที่
ใช้ในเรื่องศาสนา กฎหมาย และการปกครอง หรือคำสามัญที่ใช้พูดใช้เขียนโดยทั่วไป
ดังตัวอย่างที่จะยกขึ้นมาเทียบทั้งภาษาไทยและภาษาฝรั่ง เศสดังต่อไปนี้

ภาษาไทย

ภาษาฝรั่ง

คำศัพท์ ศาสนา

อารามสงฆ์

talapains

เจริญพร (คำรับที่พระใช้พูด)

preserverez dans ma bénédiction

ศีล สมาธิ และ ปัญญา

piété, constance, et sagesse.

ฌานสมาบัติ

contemplation

พระกรรมวาจาจารย์

lecteur

พุทธบริษัท

sectateurs

มรรคาที่จะข้ามพ้นโลกไป

moyens de traverser le monde

อัครศาสนูปถัมภกแห่งพระ

procetteur et conservateur de

la secte de Bouddha

คำศัพท์ ลัทธิพราหมณ์

ศาลพระภูมิ

genie tutelaire

รุกขเทวดา

anges des arbres

จตุมหาราช

les quatre grands rois

ท้าวโลกบาล

administrateur du monde

เครื่องราง

amulettes

คำศัพท์ กฎหมาย-การปกครอง

กฎหมายเฑียรบาล

les lois du royaume

ใบบอก

les lettres

สารตรา

lettre scellée

ราชบัลลังก์รัตน

trône garni de diamants

เลิกไพร

clients satellites

เลิกทาส

clients esclaves

ทาสเชลย

captifs

ทาสเรือนเบี้ย

esclaves irredimibles

ทาสนำเงินสามัญ

esclaves ordinaires

คำศัพท์สามัญที่ใช้ทั่วไป

เมียน้อย

petite femme

เมียหลวง

grande femme

พ่อเจ้าพระคุณ	père bienfaiteur
พระเคษพระคุณไต่เทอ	seigneur sours les pieds de qui ji suis
ราชสีห์	le roi de lions
งูเห่าไฟ	le serpent de feu
งูหงอน	le serpent a crete de cog
งูแสงอาทิตย์	le serpent de rayon du soleil

ตัวอย่างสำนวนภาษาไทยที่แปลมาได้เข้ากับเรื่องราวและสมัยของเรื่อง เช่น
"ในเดือนอ้าย แรม 9 ค่ำ ศก 2229 ปีฉลู สप्तศก" แปลมาจาก "Dans le

premier mois, le 9 me jour depuis la quelqu une lune dans l'Ere
2229 I^e année Tchalaou sapsoc."

ตัวอย่างอีกสำนวนหนึ่งที่แปลออกเป็นภาษาไทยได้ใจความและสำนวนเหมาะสม
ในภาษาไทย คือ สำนวนประโยคในข้อความภาษาไทยที่ว่า

"คนไทยมีนิสัยอ่อนโยน มั่งง่าย ไม่ค่อยยังคึก ซึ่กั้ว และ ซึ่สนุก" แปลมาจาก
ภาษาฝรั่งเศสว่า "Les Thais sont d'une caractere doux,leger, irrefiichi,
timide et gai."

"เขาเป็นคนเกียจคร้าน โลเล ใจลอย และสำคัญที่ซื่อ" แปลมาจากภาษาฝรั่งเศสว่า
Ils sont parreseux,inconstants,distracts et surtout grands demandeurs."

3.4 ค่านลักษณะรูปเล่มและคุณภาพการพิมพ์

โดยเหตุที่งานแปลส่วนใหญ่ของ สันต์ ท. โกมลบุตร เป็นงานทางด้านวิชาการ การพิมพ์โดยทั่วไปมีคุณภาพค่อนข้างดี บางเรื่อง เช่น "จดหมายเทศลาอุแบร์ ฉบับสมบูรณ" และ "เล่าเรื่องกรุงสยาม" พิมพ์ด้วยกระดาษ 2 ชนิด คือชุดหนึ่งพิมพ์ด้วยกระดาษปอนด์ซึ่งมีราคาแพงกว่าชุดที่พิมพ์ด้วยกระดาษปรูฟ เรื่องที่พิมพ์ด้วยกระดาษปรูฟชุดเดียว คือเรื่อง "ชีวิตและมรณกรรมของ ก้องสัจจ์ พอลคอน" ส่วนเรื่องอื่น ๆ ที่ไม่ได้ออกมาถึงพิมพ์ด้วยกระดาษปอนด์ชุดเดียวล้วน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นงานแปลที่พิมพ์ขึ้นในสมัยหลังปี พ.ศ. 2515

อาจจะเป็นค่างานแปลทางคำวิชาการมีผู้นิยมซื้อชนิดพิมพ์ด้วยกระดาษที่แม้ว่าจะมีราคาสูงก็ตาม

3.4.1 ตัวอักษรและคุณภาพการพิมพ์โดยทั่วไป

สำหรับงานแปลที่ลิขสิทธิ์เป็นของผู้แปลเอง สันต์ ท. โกลนบุตร จะให้สำนักพิมพ์ "กาวหนา" เป็นผู้จัดพิมพ์ ตัวอักษรและคุณภาพการพิมพ์โดยทั่ว ๆ ไปถูกต้องชัดเจน โดยเฉพาะฉบับที่พิมพ์ด้วยกระดาษปกอนด์

มีงานแปล 2 เรื่อง ที่เคยลงพิมพ์ในวารสารรายเดือนมาก่อน คือเรื่อง "จดหมายเหตุลาลูแบร์ ฉบับสมบูรณ์" เคยลงพิมพ์เป็นตอน ๆ ในวารสาร "สามทหาร" ¹⁰⁰ มาก่อน และเรื่อง "เล่าเรื่องกรุงสยาม" เคยลงพิมพ์เป็นตอน ๆ ในวารสาร "ภาษาและหนังสือ" ¹⁰¹ ก่อนที่จะรวมพิมพ์เป็นเล่ม ในขณะที่กำลังลงพิมพ์ในวารสารนั้น คุณภาพการพิมพ์พอใช้ได้ เช่นเกี่ยวกับการพิมพ์นิตยสารหรือวารสารทั่ว ๆ ไปในเมืองไทย คือตัวอักษรชัดเจนถูกต้องพอใช้ แต่ถ้าวางเวลาผ่านไปตัวพิมพ์จะจางลงและกระดาษที่ใช้พิมพ์จะเปลี่ยนเป็นสีเหลืองและหักเปราะ แต่สำหรับงานแปลของ สันต์ ท. โกลนบุตร ที่เคยลงพิมพ์ตามวารสารจะไม่มีปัญหาดังกล่าว เพราะปรากฏว่าได้มีการรวมพิมพ์เป็นเล่มทุกเรื่อง หลังจากทีลงพิมพ์ในวารสารดังกล่าวแล้ว

3.4.2 ลักษณะรูปเล่มและภาพปก

ลักษณะรูปเล่มมีขนาดใกล้เคียงกันทุกเล่ม คือ มีขนาด $5\frac{1}{2} \times 8$ " ทุ่มด้วยปกแข็ง 封面ชื่อเรื่องและชื่อผู้แต่งผู้แปลด้วยตัวทอง มีปกอ่อนหุ้มชั้นนอก (jacket) ทำด้วยกระดาษมันพิมพ์ภาพบุคคลหรือเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อเรื่องในเล่ม เป็นภาพพิมพ์สี

¹⁰⁰ นิตยสารรายเดือน ออกจำหน่ายในระหว่างปี พ.ศ. 2505 - 2511 ปัจจุบันไม่ออกจำหน่ายแล้ว

¹⁰¹ นิตยสารรายเดือนของ สมาคมภาษาและหนังสือ ปัจจุบันยังออกจำหน่ายอยู่

ที่ชัดเจนและให้ความคิดเกี่ยวกับตัวเรื่องได้พอสมควร เช่น เรื่อง "เล่าเรื่องกรุงสยาม" พิมพ์หน้าปกเป็นพระบรมรูปเขียนลายเส้น พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ทรงเครื่องบรมราชูปถัมภ์ ทรงพระมหามงกุฎประทับนั่งบนพระเก้าอี้ ซึ่งดูไม่ชัดว่าจะเป็นพระบัลลังก์ที่ประทับ หรือ พระที่นั่งบนพระราชยานคานหาม เรื่อง "จดหมายเหตุรายวันของ บาทหลวง เคอ ซัวซีย์" พิมพ์หน้าปกเป็นภาพวาดลายเส้น ราชทูตฝรั่งเศส 3 คน ให้อ้อมกรอวงกลม เป็นต้น

ส่วนงานแปลที่เป็นฉบับของกองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร รูปเล่มมีลักษณะตามแบบฉบับของงานพิมพ์วรรณกรรมของกรมศิลปากร คือพิมพ์ด้วยกระดาษปกอนค ปกใช้หมึกด้วยกระดาษปกอน (Paper Bound) ไม่มีภาพหน้าปก ยกเว้นเรื่อง "ราชอาณาจักรสยามในงานแสดงศิลปหัตถกรรม" มีภาพหน้าปก เป็นภาพพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งประเทศฝรั่งเศส ทรงรับราชทูตสยาม ส่วนเล่มอื่น ๆ ที่หน้าปกพิมพ์ตราของกรมศิลปากร ชื่อ หนังสือ และ ชื่อผู้แต่งผู้แปล

3.4.3 ภาพประกอบและแผนภูมิ ครรชนี เจริญรอด ส่วนโยง และภาคผนวก

ภาพประกอบและแผนภูมิที่ปรากฏในฉบับแปลภาษาไทย คัดลอกจากภาพและแผนภูมิในต้นฉบับภาษาฝรั่งเศส ซึ่งบางภาพก็มองดูน่าขบขันเพราะเป็นภาพวาดลายเส้นที่ดูวากเดิมกึ่งคงจะเป็นชาวฝรั่งเศสที่รวมมาในขบวนทูตครั้งนั้น ๆ ด้วย จึงไม่สามารถถ่ายทอดความรู้สึกที่นาสนใจให้ได้เหมือนของจริง จึงปรากฏว่าภาพประกอบในเรื่อง "จดหมายเหตุลาลูแบร์ ฉบับสมบูรณ์" ซึ่งเป็นภาพเรือพระที่นั่ง หรือที่ใ้ช้เรือเชิญพระราชสาสน์เข้าขบวนแห่ตามลำนํ้า จึงมีลักษณะที่มองดูพิกลพิการในสายตาของชาวไทยที่คุ้นเคยกับเรือพระที่นั่งมาเป็นอย่างคี่แล้ว แต่การที่ผู้แปลได้นำภาพดังกล่าวมาลงพิมพ์ไว้ด้วยก็เพื่อให้ประโยชน์ในด้านที่ว่าชาวฝรั่งเศสในสมัยอยุธยาเห็นประเทศไทย คนไทย และวัฒนธรรมไทยด้วยสายตาและปัญญาเช่นใด ทั้งสิ่งที่เขาสามารถมองเห็นด้วยสายตาและสิ่งที่ไม่อาจมองเห็นได้ด้วยสายตา อย่าง เช่นความนับถือผู้ทรงศีลไม่ว่าจะอยู่ในศาสนาใด ความโอบอ้อมอารีที่คนไทยมีต่อกันต่างชาติ โดยเฉพาะพระเมตตาบารมีของพระมหากษัตริย์ไทย

เมื่อสิ่งที่เรามอง เห็นด้วยตาเขายังมอง เห็น เป็นภาพที่ผิดไปจากของจริง เช่นภาพที่ปรากฏ
อยู่นั้น จะหวังให้ชาวต่างชาติได้เข้าใจในสิ่งที่เรามองไม่เห็นด้วยตาอย่างไร

งานแปลเรื่อง "ราชอาณาจักรสยามในงานแสดงศิลปหัตถกรรมฯ"
มีภาพประกอบซึ่งกล่าวไว้ในคำนำว่า

"...กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ ได้จัดหาภาพต่างมาพิมพ์
ประกอบ ทั้งนี้โดยได้รับอนุญาตจากสถานทูตฝรั่งเศส"¹⁰²

ภาพประกอบในงานแปลทุกเล่มมีลักษณะแบบเดียวกัน คือเป็นภาพ
วาดลายเส้นแสดงรูปคน สถานที่ต่าง ๆ เช่น พระบรมมหาราชวัง วัด ชีวิตตามลาคลอง
ภูมิประเทศที่ปากน้ำเจ้าพระยา ภาพพืชพรรณผลไม้ไทยบางประเภทที่เป็นของแปลสำหรับ
ชาวยุโรป เป็นต้น เป็นภาพประกอบที่เข้ากับเรื่องได้ดี แม้จะดูเป็นภาพที่ไม่เหมือนจริงตาม
สายตาของคนไทย

เชิงอรรถ ปรากฏในงานแปลทุกเรื่อง ทั้งเชิงอรรถที่ติดมากับ
เนื้อเรื่องในฉบับภาษาฝรั่งเศส และเชิงอรรถที่เป็นคำอธิบายเพิ่มเติมของผู้แปล

ขณะนี้ ยังไม่ปรากฏในงานแปลทุกเรื่อง

ภาคผนวก ภาคผนวกที่ติดมากับงานในฉบับภาษาเดิม ปรากฏว่า
ได้แปลออกเป็นภาษาไทยทั้งหมด แต่ยังไม่ปรากฏว่ามีภาคผนวกของผู้แปลอยู่ด้วย

โดยสรุปลักษณะรูปเล่มและคุณภาพในการพิมพ์โดยทั่วไปค่อนข้างดี
สมกับเป็นงานพิมพ์ของวรรณกรรมประเภทสารคดี

¹⁰² เอเคียน กาลัวซ์, ราชอาณาจักรสยามในงานแสดงศิลปหัตถกรรมฯ, เรื่อง เดิม,

3.5 วิจารณ์และประเมินค่างานแปล 1 เรื่อง

ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะได้วิจารณ์และประเมินค่างานแปลของ สันต์ ท. โกลมบุตร เรื่อง "บันทึกความทรงจำของหลวงพ่อบุญ คเระ แบส เกี่ยวกับชีวิตและมรดกกรรมของ ก้องสัทธ พอลคอน" โดยกำหนดหัวข้อในการวิจารณ์และประเมินค่าขึ้นใหม่ดังต่อไปนี้

- ประวัติของเรื่อง
- บรรณนิทัศน์
- วิจารณ์เนื้อหาและคุณค่า
- สรุปคุณค่าของงานแปลเรื่องนี้

ประวัติของเรื่อง

งานแปลเรื่อง "บันทึกความทรงจำของบาทหลวง คเระ แบส เกี่ยวกับชีวิตและมรดกกรรมของ ก้องสัทธ พอลคอน" แปลมาจากฉบับภาษาฝรั่งเศสที่มีชื่อว่า Mémoire du Père de Beze Sur La vie de Constance Pholkon. par pere de Beze ผู้รวบรวมคือ Dr. Morrison ต้นฉบับภาษาฝรั่งเศสค้นพบที่หอสมุดโทโยบังโก กรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น และได้มีการนำออกพิมพ์เผยแพร่ เมื่อ ค.ศ. 1947 โดยโรงพิมพ์คณะบาทหลวงซาเลเซียน ที่กรุงโตเกียว นาย ขจร สุขพานิช เป็นผู้นำมาก่อนที่ว่าความมรดกกรรมของ ก้องสัทธ พอลคอน มาให้ช่วยแปลเพื่อประกอบงานเขียนเรื่อง "ออกญาวิไชเยนทร์"¹⁰³ เมื่อแปลตอนดังกล่าวให้ นายขจร สุขพานิช แล้ว สันต์ ท. โกลมบุตร ได้หาซื้อหนังสือเรื่อง Mémoire du Père de Beze Sur Lavic de Constance Phulkon ได้ที่ร้าน "เฉลิมนิจ" เมื่ออ่านจบทั้งเรื่องแล้ว เขาเกิดความคิดว่าสมควรจะแปลออกเป็นภาษาไทยให้หมดทั้งเล่ม ค่อยเห็นว่าจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ไทยสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช¹⁰⁴

¹⁰³อ้างถึงแล้วใน หน้า 134.

¹⁰⁴สัมภาษณ์ สันต์ ท. โกลมบุตร วันที่ 17 กรกฎาคม พ.ศ. 2519.

บรรณทัศน์

เนื้อเรื่องส่วนใหญ่เป็นบันทึกความทรงจำของ บาทหลวง โคลก เคอะแบส ซึ่งผู้รวบรวมต้นฉบับภาษาฝรั่งเศสสันนิษฐานว่า เป็นบันทึกที่ส่งไปถวาย บาทหลวง ฟรังซัว เคอะ ลา แซส พระผู้สวามิภักดิ์ของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งประเทศฝรั่งเศส ในบันทึกดังกล่าวเป็นชีวประวัติของ ก็องสแต็งซ์ ฟอร์ดคอน ผู้ได้รับพระราชทานยศเป็น เจ้าพระยาวิชาเยนทร์ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เริ่มเรื่องตั้งแต่กำเนิดของ ก็องสแต็งซ์ ฟอร์ดคอน, การเข้ามารับราชการในราชสำนัก ตลอดจนบทบาทของบุคคลผู้นี้ ในการปฏิบัติหน้าที่ติดต่อกับชาวต่างประเทศโดยเฉพาะกับประเทศฝรั่งเศส ในฐานะของตัวแทนฝ่ายรัฐบาลไทย มีเนื้อเรื่องที่บรรยายถึง เหตุการณ์ในราชสำนักและกิจการต่าง ๆ ของราชสำนัก และอิทธิพลของ ก็องสแต็งซ์ ฟอร์ดคอน ที่มีต่อข้าราชการและกิจการงานในราชสำนักสมัยนั้น จนกระทั่งสิ้นสุดสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช รวมทั้ง เรื่องการจลาจลในคอนโกลส์วรรัต ซึ่งมีพระเพทราชาเป็นหัวหน้าในการขับไล่กองทหารฝรั่งเศสให้ออกไปจากประเทศไทย และเหตุการณ์ตอนที่ เจ้าพระยาวิชาเยนทร์ ถูกจับประหารชีวิต ส่วนสำคัญของหนังสือเล่มนี้คือตอนที่ว่าด้วย "คำนำของผู้เรียบเรียง"

และ "เอกสาร 2 ฉบับจากหอทะเบียน"

ส่วนที่ว่าด้วย "คำนำของผู้เรียบเรียง" กล่าวถึงที่มาของเอกสารต่าง ๆ ที่ใช้ประกอบในการรวบรวมและอธิบายเนื้อความในต้นฉบับเดิม มีคำอธิบายและการวิเคราะห์ผู้บันทึกต้นฉบับเดิม คือ บาทหลวง เคอะแบส ว่ามีมูลเหตุจูงใจที่สำคัญเพียงใดที่ทำให้ท่านเขียนบันทึกฉบับนี้ขึ้น รวมทั้ง การวิเคราะห์ต้นฉบับเดิมควยว่ามีลักษณะและที่มาจากแหล่งที่นาเชื่อถือได้อย่างไรบ้าง

สำหรับส่วนที่เป็น "เอกสาร 2 ฉบับจากหอทะเบียน" นั้น เอกสารฉบับที่ 1 เป็นจดหมายที่ในฉบับภาษาฝรั่งเศสอ้างว่า ผู้เขียนคือ ก็องสแต็งซ์ ฟอร์ดคอน เพราะมีลายมือชื่อของเขาปรากฏอยู่ที่ท้ายจดหมายควย จดหมายฉบับนี้เขียนถึง หลวงพ่อ เคอะลา แซส มีใจความที่เปิดเผยความในใจของเจ้าพระยาวิชาเยนทร์ว่า เขามีความตั้งใจจะจัดการให้เมืองไทยและเมืองท่าที่สำคัญ ๆ ตกเป็นของประเทศฝรั่งเศส เพื่อสนองความ

มักใหญ่ใฝ่สูงของเขาเองที่จะได้รับยศศักดิ์และเงินทองจากพระเจ้าแผ่นดินฝรั่งเศส ด้วยวิธีการที่ซับซ้อนด้วยกลอุบายอันลึกลับ่าเกินกว่าที่ชาวไทยผู้มีความซื่อสัตย์และจริงจังต่อมิตรประเทศจะเข้าใจและรู้ทันได้

เอกสารอีกฉบับหนึ่ง เป็นสำเนาจดหมายเหตุเรื่องส่งทูตไปกรุงโรมครั้งที่ 2 ในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช โดยระบุไว้ในหัวเรื่องว่าเป็น "จดหมายเหตุลับในหอสมุดวังโป๊ป เรื่องความเป็นไปของศาสนาคาทอลิก ในสยามและประเทศใกล้เคียง" ซึ่งเป็นฉบับที่ ก้องสตันซ์ พอลคอนส่งไปถวายสันตปาปา อินโนเซนต์ ที่ 11

ส่วนที่เพิ่มเติมขึ้นจากส่วนที่เป็นชีวประวัติของก้องสตันซ์ พอลคอน กังที่กล่าวมาแล้วนั้นมีเฉพาะในฉบับแปลเป็นภาษาไทย ของ สันต์ ท. โกมลบุตร เท่านั้น ไม่ปรากฏว่ามีในฉบับแปล หรือเรียบเรียง เป็นภาษาไทยในเรื่องเดียวกัน หรือเกี่ยวเนื่องกันฉบับอื่น ๆ

วิเคราะห์เนื้อหาและคุณค่า

เนื้อหาของเรื่อง เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวประวัติของ ก้องสตันซ์ พอลคอน หรือ ตามที่มีชื่อเรียกในพระราชพงศาวดารว่า คอนสแตนติน พอลคอน ผู้ได้รับพระราชทานยศดาบรคาศักดิ์เป็น เจ้าพระยาวิชาเยนทร์ รัชมารชการในตำแหน่งอัครเสนาบดีในรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ซึ่งปฏิบัติราชการเกี่ยวข้องกับกิจการบ้านเมืองหลายด้าน โดยเฉพาะการต่างประเทศในสมัยดังกล่าว

ตัวเนื้อเรื่อง เป็นบันทึกส่วนตัวของบาทหลวง เคอะแบส ผู้เดินทางเข้ามาอยู่ในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2230-2231 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายก่อนที่เจ้าพระยาวิชาเยนทร์จะถึงแก่อสัญกรรม บาทหลวงผู้นี้คงจะได้ทราบเรื่องราวส่วนตัวของเจ้าพระยาวิชาเยนทร์มากพอสมควร รวมทั้งนโยบายในการดำเนินงานให้กับราชการฝ่ายไทย และฝ่ายประเทศฝรั่งเศสด้วย หลังจากที่พระเพทราชาได้ขึ้นครองราชสมบัติต่อจากสมเด็จพระนารายณ์มหาราชแล้ว บาทหลวง เคอะแบส ก็รวมอยู่ในหมู่ชาวฝรั่งเศสที่อพยพลี้ภัยออกจากประเทศไทยไปตกกระถาลำบากอยู่ตามประเทศแถบตะวันออกอีกราว 4 - 5 ปี จึงได้กลับไปยังประเทศฝรั่งเศส และได้เดินทางออกจากประเทศฝรั่งเศสอีกเป็นครั้งที่ 2 ในปี

พ.ศ. 2234 ผู้รวบรวมต้นฉบับเริ่มสันนิษฐานว่า บันทึกนี้คงจะเขียนขึ้นหลังจากที่เจ้าพระยาวิชาเยนทร์ถึงแก่อสัญกรรมแล้ว และ "คงจะเขียนขึ้นก่อนการเดินทางออกจากประเทศฝรั่งเศสเป็นครั้งที่สอง"¹⁰⁵

จากประวัติความเป็นมาของผู้บันทึกฉบับนี้ในตอนที่เนื่องด้วยภูมิหลังในการเขียนบันทึกฉบับนี้ขึ้น จึงนับได้ว่าเป็นงานเขียนที่มีลักษณะเป็นเอกสารชั้นต้น (Primary Sources) ที่มีคุณค่าต่อการศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ ถึงแม้ว่าจะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับประเทศไทยที่มองด้วยสายตาของชาวต่างประเทศ แต่นับว่าเป็นเอกสารที่พอจะน่าเชื่อถือได้ ดังที่ท่าน "เสฐียรโกเศศ" ได้กล่าวไว้ใน "คำนำ" ของเรื่อง "ออกญาวิไชเยนทร์" หรือ การต่างประเทศในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์" ว่า

"บันทึกความทรงจำของบาทหลวง เคอูร์ แบส เกี่ยวกับชีวิตและมรณกรรมของ ก้องสตันซ์ ฟอร์ดคอน ซึ่งผู้บันทึกเคยเป็นเลขาบุกรูของออกญาวิไชเยนทร์ จึงถือว่าเป็นเอกสารที่สำคัญที่สุดชิ้นหนึ่ง เพราะผู้บันทึกอยู่ใกล้ชิดกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในกรุงนน เอกสารฉบับนี้ได้หมกซ่อนอยู่เสียนานที่กรุงโตเกียว เพิ่งจะปรากฏขึ้นในมือผู้เขียนเอง เอกสารฉบับนี้ นายสันต์ ท. โกมลบุตร ได้แปลจากต้นฉบับภาษาฝรั่งเศสแล้ว"¹⁰⁶

อีกตัวอย่างหนึ่งที่แสดงถึงคุณค่าของหนังสือเล่มนี้ในฐานะเป็นเอกสารชั้นต้นทางวิชาประวัติศาสตร์ คือเป็นเอกสารที่ทำให้ได้ทราบถึง ความคิดเห็นและจุดมุ่งหมายของเจ้าพระยาวิชาเยนทร์ ในการดำเนินนโยบายติดต่อกับประเทศฝรั่งเศสในฐานะตัวแทนของประเทศไทย คือตอนที่ว่าด้วยจดหมายส่วนตัวของก้องสตันซ์ ฟอร์ดคอน ที่มีไปถึง หลวงพอ

¹⁰⁵ โคลด เคอะ แบส, ยานพิภพของบาทหลวง เคอะ แบส เกี่ยวกับชีวิตและมรณกรรมของ ก้องสตันซ์ ฟอร์ดคอน, เรื่องเดิม, หน้า 13.

¹⁰⁶ ขจร สุขพานิช, ออกญาวิไชเยนทร์ หรือ การต่างประเทศในสมัยพระนารายณ์ (พระนคร: ก้าวหน้า, 2506), หน้า ง.

เดอะ ลา แอส มีข้อความที่น่าสนใจสำหรับนักวิชาการ และผู้สนใจที่จะนำมาวิเคราะห์ วิเคราะห์ของชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะฝรั่งเศสที่ปฏิบัติต่อประเทศไทยในสมัยนั้น รวมทั้งเจตนารายที่ฟอลคอนมีต่อประเทศไทยด้วย ทั้งข้อความที่จะยกมาแสดง เป็นตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

"... กระผมคิดว่ามีความจำเป็นที่จะต้องกราบทูลให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวผู้ประเสริฐ แห่งคริสตจักรโคทงตระหนัก ว่าทูลเมืองมะร็อกในมณฑลตุรกีนั้นมีความสำคัญมากเพียงไร คอยว่าเป็นเมืองท่าเรือที่ดีที่สุดในภาคตะวันออกนี้ มีอากาศดี และมีชัยภูมิโดยธรรมชาติ อันเหมาะที่จะทำการป้องกัน ได้โดยง่าย เป็นทำเลที่เหมาะสมยิ่งต่อการต่อเรือ และขอมูเรือ... กระผมปรารถนาอย่างยิ่งที่จะให้อำนาจปกครอง เมืองนี้ ตกอยู่กับคนของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวผู้ประเสริฐแห่ง คริสตจักร ทั้งคานพลเรือและทหาร... ภายใตพรุนามของ พระเจ้ากรุงสยาม กระผมจะตองจัดการอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้เป็นไปเพื่ออาณาประโยชน์แห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวผู้ประเสริฐแห่งคริสตจักรในจงใจ"¹⁰⁷

ข้อความที่แสดงความตั้งใจของผู้เขียน (ก็องสแตซ ฟอลคอน) ที่จะก่อกำเนิดขึ้นแกกั้นแดนในราชอาณาจักรของไทยในครั้งนั้น เป็นเอกสารชั้นต้นที่ยืนยันข้อเท็จจริงในเจตนารมณ์ของ ฟอลคอน หรือเจ้าพระยาวิชาเยนทร์ ที่เป็นผลเสียต่อราชอาณาจักรไทย เป็นหลักฐานอ้างอิงที่ไม่ต้องมีการพิสูจน์อีกต่อไปแล้ว ถึงน้ำใสใจจริงของ เสนาบดีซึ่งเป็นชาวต่างชาติผู้นี้

ดังนั้นการที่ สันต์ ท. โทมสมบูรณ์ ได้จัดการแปลเรื่อง "ชีวิตและมรดกกรรมของ ก็องสแตซ ฟอลคอน" ออกเป็นภาษาไทย จึง เป็นการเพิ่มหลักฐานอ้างอิงทางประวัติศาสตร์

¹⁰⁷ โคลด์ เดอะ แอส, บันทึกของบาทหลวง เดอะ แอส เกี่ยวกับชีวิตและมรดกกรรมของ ก็องสแตซ ฟอลคอน, เรื่องเดิม, หน้า 336 - 337.

ชั้นอีกฉบับหนึ่งที่ให้ขอเท็จจริงเพิ่มเติมเพื่อนำมาวิเคราะห์ และพิสูจน์เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์
 ความที่มีจกบันทึกไว้ในพระราชพงศาวดาร หรือวรรณกรรมทางประวัติศาสตร์เล่มอื่น ๆ
 ตอนที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในยุคสมัยเดียวกัน

ในคำนำภาษาสำนวนและท่วงท่าของการเขียนในฉบับแปลเป็นภาษาไทย ขอยก
 ตัวอย่างข้อความทั้งในภาษาฝรั่งเศสและภาษาไทย ตอนที่แปลไ้ทั้งเนื้อหา และความคิด
 สมบูรณ์ตามต้นฉบับเดิมดังต่อไปนี้

ข้อความในภาษาฝรั่งเศส

Le roy avoit deux freres beaucoup moins
 ages que luy que les lois du royaume appeloient
 à la couronne: l'aisné des deux estoit mal fait
 de corps, il avoit les jambes de travers dont
 à peine pouvoit-il se servir et estoit d'ailleurs
 d'un naturel fort amporte et fort addonne au
 vin. Le roy n'avoit pas laisse, malgré, tous
 ses deffouts, de l'élèver aupres de luy avec
 beaucoup de bonté et il estoit arrivé à ce
 prince d'en abuser asses souvent pendant qu'il
 estoit jeune; mais enfin il poussa à bout la
 patience du roy par ses emportemens et un jour,
 entr'autres, qu'il a la chasse avec luy, ayant
 voulu pousser l'éléphant sur lequel il
 estoit monté contre un éléphant sauvage, qui
 vouloit forcer les lignes, Sa Maj[esté],
 craignant qu'il ne luy arrivat quelque acci-
 dent, surtout a cause de sa faiblesse, i'empes-
 cha de s'avancer:il crut que c'estoit un affront
 qu' on luy faisoit et un reproche de son peu de
 courage es qui fit qu , se laissant aller a
 ses empertemens ordinaires, il s'oublia du
 respec qu'il devoit a Sa Maj[esté]. le roy

dissembla encor et, quelque temps après, un éléphant en chaleur s'estand echape des ecuries et courant furieux par la ville ou il renversoit ce qui se trouvoit devant luy, le roy, qui en fut averty, dit au prince que c'estoit la une belle occasion de faire voir le courage qu'il avoit, a combattre les éléphants; celui-cy, pique de ces paroles s'en fit donner un d'abord et alla chercher l'éléphant échapé, mais cela luy reussit mal: il fut renverse par terre et en grand danger de perdre la vie; son éléphant prit la fuitte devant l'autre et il ne remporta que de la confusion de cette rencontre. ¹⁰⁸

ข้อความในภาษาไทย

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระอนุชาธิราชอยู่สองพระองค์ ซึ่งมีพระชนมายุเยาวกว่าพระองค์มาก ซึ่งตามกฎมณเฑียรบาลแล้วทรงมีสิทธิ์เป็นผู้สืบราชบัลลังก์ พระอนุชาพระองค์ใหญ่ในสองพระองค์นั้นมีพระวรกายพิการ กล่าวคือ พระเพลาเบื้องสองข้างแทบวางจะทรงไขกุฎรมิได้ มีพระอุปนิสัยฉุนเฉียวโกรธง่าย และทรงชอบเสวยแต่น้ำจันทน์ เป็นนิสัยถึงแม่พระอนุชาจะมีพระวรกายพิการ พิการ ในหลวงก็ทรงเสียใจโกลซิดพระองค์ถวายพระเมตตาเป็นที่ยิ่ง หากปรากฏว่าเจ้ายายพระองค์นี้มักจะทรงทำเอาแต่เอาเกอพระทัย ในสมัยที่ยังทรงเป็นหนุ่ม ๆ อยู่ในหลวงทรงออกครนทศพอพระอัยยาศัยอันฉุนเฉียวนั้นมิได้ และวันหนึ่งในขณะที่เสด็จประพาสลาสัถยรวมไปในชบวนเสด็จพระราชดำเนิน เจ้ายายทรงขับพระคชาธารจะเข้ชชนกัฆาง เดือนที่แหวงวงลอมออกมา สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเกรงว่าพระอนุชาจะไกรับอันตรายเพราะทรงเห็นว่าอ่อนแออยู่ จึงไคครัสห้ามไว้ เจ้ายายกลับทรงเห็นว่า

¹⁰⁸ Claude de Beze, Memoire Du Père de Beze. Sur La Vie

เป็นการอุปมาประมาทเธอว่าเป็นคนซึ่งฉลาดหาความกล้าหาญมิได้อาศัยแต่อำนาจพระโศกะตามวิสัย ลืมความเกรงกลัวต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไป ในครั้งนั้นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสุระงับพระโศกะจรีศเสียโค มิโคทรงแสดงความเกรี้ยวกราดออกมาให้ประจักษ์ ครั้นต่อมาอีกครู่หนึ่ง มีช้างพลายตกมันหลบหนีออกมาจากโรงช้าง เทียววิ่งวนอวลระวาดไปในเมืองและชนสิ่งทีก็คขวางกีดขวางระเนระนาดสิ้น เมื่อทราบถึงพระเนตรพระกรรณ จึงใคร่รับสั่งแก่เจาชายของคณันว่า เป็นโอกาสดีของเธอละแล้วที่จะได้แสดงความเก่งกล้าสามารถในการปราบขวงเจาชายทรงไ้รับความกระหพบกระเทือนพระทัยเป็นอยางยิ่ง จึงทรงสั่งให้ผูกขางที่นั้งแล้วเสด็จออกไปตามหาขางตกมันเชือกนั้น และก็ทรงหักการไปไม่สำเร็จกลับถูกชนตกลงมากับพันกัญจักแหลนใคร่บูอันตรายถึงแก่พระชนมชีพที่เดียว ขางทรงก็แลนเคล็ดหนีไปไม่กลาสูหนา เธอจึงทรงใคร่รับแต่ความอับอายชาวพระพักตรกลับมาเมื่อครั้งนั้น"¹⁰⁹

ความคิดเห็นของผู้แปล

สันต์ ท. โกลนบุตร กล่าวถึงงานแปลเรื่องนี้ของเขาวา เป็นงานแปลสารคดีประวัติศาสตร์จากภาษาฝรั่ง เศสเรื่องแรก เขามีความสนใจในเนื้อเรื่องของบันทึกจดหมายเหตุฉบับนี้ โดยเฉพาะภาคที่ว่าด้วย "ค่านาของผู้รวบรวมคณันฉบับเดิม" และเอกสารที่เป็นจดหมายใน "ภาคผนวก" ซึ่งเป็นหลักฐานที่ยืนยันสนับสนุนว่าเนื้อหาในตัวเรื่อง เป็นที่น่าเชื่อถือว่าเป็นเรื่องที่ผู้บันทึกได้เข้าร่วมอยู่ในเหตุการณ์นั้นอย่างแท้จริง แม้ว่าจะเป็นการพินิจเหตุการณ์จากสายตาของชาวต่างชาติ บันทึกจดหมายเหตุที่มีลักษณะเป็นเอกสารอ้างอิงในวิชาประวัติศาสตร์ไทยเล่มนี้ ยังไม่เคยมีผู้แปลเป็นภาษาไทยอย่างสมบูรณ์มาก่อน เคย

¹⁰⁹ โกลก เกอะ แบส, ชีวิตและมรณกรรมของ ก้องสัจจ พอลคอน, เรื่องเดิม.

มีปรากฏแต่เรื่องราวของเจ้าพระยาวิชาเยนทร์ที่เรียบเรียงขึ้นใหม่จากหนังสือและหลักฐานอื่น ๆ เช่น เรื่อง "ฟอลคอน หรือ การผจญภัยแห่งเจ้าพระยาวิชาเยนทร์" ของ "เสฐียรโกเศศ", เรื่อง "ประวัติของเจ้าพระยาวิชาเยนทร์" ซึ่ง เจษฎาจารย์ ฟ.ฮีแลร์ เป็นผู้เรียบเรียงไว้ในหนังสือแบบหัดอ่าน "ครูณศึกษา", และเรื่อง "ออกญาวิชาเยนทร์ หรือ การทางประเทศในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช" ของ "ขจร สุขพานิช" เป็นต้น เพราะฉะนั้นเมื่อได้พบต้นฉบับที่สมบูรณ์ด้วยเรื่องราว ประกอบด้วยเอกสารอ้างอิงเกี่ยวกับเจ้าพระยาวิชาเยนทร์ หรือ ก้อง สัตยงษ์ ฟอลคอน สันต์ ท.โกมลบุตร จึงลงมือแปลหมดทั้งเล่มตามวิธีของเขา คือ แปลถ่ายทอดออกมาทั้งหมด ทุกคำและข้อความ¹¹⁰

สรุปคุณค่าของงานแปลฉบับนี้

งานแปลเรื่องนี้ เป็นเอกสารที่มีค่าสำหรับผู้อ่านที่เป็นคนไทยและไม่มีความรู้ภาษาฝรั่งเศส ที่จะได้ใช้เป็นเอกสารเพื่อการค้นคว้า หรือ ศึกษา ประวัติความสัมพันธ์ของไทยกับต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศฝรั่งเศสในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ผู้แปลได้แปล เอกสารทุกชิ้นที่ผู้รวบรวมต้นฉบับได้นำเข้ามาพิมพ์รวมไว้กับส่วนที่เป็น "บันทึก" ของผู้เขียนต้นฉบับเดิม จึงนับได้ว่าเป็นเอกสารทางวิชาประวัติศาสตร์ที่แปลเป็นภาษาไทยอย่างสมบูรณ์และถูกต้องมากที่สุดเล่มหนึ่ง สมควรที่ห้องสมุดทั่ว ๆ ไปจะคัดเลือกเข้าห้องสมุด ในฐานะเป็นหนังสืออ้างอิงทางประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าสำหรับ นักศึกษา ผู้คนคว้าวิจัย หรือผู้สนใจวิชาประวัติศาสตร์ไทย จะได้ใช้เป็นหลักฐานในการศึกษาวิชานี้ให้กว้างขวางลึกซึ้งยิ่งขึ้น

¹¹⁰สัมภาษณ์ สันต์ ท.โกมลบุตร วันที่ 17 กรกฎาคม พ.ศ. 2519.